



## วิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร

วรรณกรรมประเภทสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ สารคดีชุดมรณายทและการสมาคม สารคดีชุดการแต่งกายและการเสริมความงามของสตรีและสารคดีสั้น ๆ เกี่ยวกับการวิเคราะห์งานวรรณคดีและอื่น ๆ ที่ลงพิมพ์ตามนิตยสารหรือวารสารทั่ว ๆ ไป รวมทั้งสารคดีเชิงอัตชีวประวัติของเขาเองด้วยอีก 1 เรื่อง

### 1. รายละเอียดในการวิเคราะห์

ในการวิจัยผลงานด้านสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร ผู้วิจัยได้นำแบบวิเคราะห์สารคดีเชิงวิชาการที่ "เฉลียว พันธุ์สีดา" จัดทำไว้แล้วในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่อง "ชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของหลวงวิจิตรวาทการ" มาดัดแปลงแบบวิเคราะห์ดังกล่าวได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หนังสือสารคดีเชิงวิชาการ 4 คำน ดังนี้ คือ

1. คำนเนื้อหาสาระ
2. คำนประเทืองปัญญา
3. คำนทัศนคติและมโนธรรม
4. คำนลักษณะรูปเล่มและคุณภาพของการพิมพ์

รายละเอียดของแต่ละคำนมีหลักประกอบการพิจารณาตั้งหัวข้อต่อไปนี้

1. คำนเนื้อหาสาระ มีหลักประกอบการพิจารณา 10 ข้อ
  1. ขอบเขตของเรื่อง
  2. แสดงจุดมุ่งหมายในการเขียนอย่างเด่นชัด
  3. เรียงลำดับความยากง่ายต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี

4. เขียนตรงเป้าหมายและปราศจากอคติ
  5. มีสำนวนภาษาที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง
  6. ให้แนวคิดครอบคลุมวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
  7. มีเกร็ดหรือเรื่องราวประกอบเพิ่มเติม
  8. ให้ข้อเท็จจริงที่เป็นหลักฐาน
  9. ให้ความรู้
  10. ความทันสมัยของเรื่อง
2. **ค่านประเพณีของปัญญา** มีหลักในการพิจารณา 7 ประการ คือ
1. ช่วยสร้างสรรค์ในเชิงปัญญาความคิด
  2. มีส่วนสร้างสรรค์ในเชิงการกระทำหรือปฏิบัติ
  3. ระวังให้เกิดความใคร่รู้ใคร่เรียนต่อไป
  4. เสนอข้อมูลหรือข้อสันนิษฐานหลายด้าน
  5. ทำให้ผู้อ่านสำนึกว่าเรื่องที่อ่านนั้นเกี่ยวข้องกับตนเอง
  6. การยกตัวอย่าง
  7. แสดงคติหรือแนวคิดตามที่ตนเห็นว่าดีงาม
3. **ค่านทัศนคติและมโนธรรม** มีหลักในการพิจารณา 6 ประการ คือ
1. ให้ความจริงใจ
  2. ให้ความเพลึกเพลิน
  3. มีส่วนในการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรม
  4. เป็นแนวทางปรับปรุงบุคคลิกภาพ
  5. ก่อให้เกิดจินตนาการ
  6. ก่อให้เกิดความประทับใจในค่านศีลธรรมจรรยา
  7. ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม
4. **ค่านลักษณะรูปแบบและคุณภาพของการพิมพ์** มีหลักในการพิจารณา

5 ประการ คือ

1. ตัวอักษรและการพิมพ์ทั่วไปถูกต้องชัดเจน
2. การจัดแบ่งเนื้อที่ การวางรูปหน้ากระดาษ ตลอดจนภาพปก
3. ภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ ตาราง ชัดเจน
4. มีสารบัญ ครรชนี เชิงอรรถ และบรรณานุกรม
5. มีภาคผนวก อภิธานศัพท์ และส่วนโยง

## 2. วิธีการวิเคราะห์

จากรายละเอียดในการวิเคราะห์งานสารคดีทั้ง 4 ด้าน รวม 29 รายการ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์งานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักและวิธีการวิเคราะห์งานวรรณกรรมประเภทสารคดี จากตำรา และบทความต่าง ๆ ในหัวเรื่องที่ว่าด้วยการพิจารณา วิเคราะห์ และประเมินค่า วรรณกรรมประเภทสารคดี โดยผู้แต่งผู้ทรงคุณวุฒิตามรายนามที่อ้างแล้วในบทที่ 4<sup>1</sup>

2. ศึกษาหลักการวิเคราะห์และประเมินค่างานเขียนประเภทสารคดีเพิ่มเติม จากตำราและบทความ ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น

1. การใช้ภาษาระดับปริญญาของ เจื้อ สตะเวทิน
2. วิเคราะห์วรรณคดีไทยของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
3. บทความจากวารสาร "ภาษาและหนังสือ"
4. Ten Masters of the Modern Essay. by Robert

Davis Gorham.

5. Writing with a Purpose. by James M. Mc Crimmon.

---

<sup>1</sup> คุมบทที่ 4 หน้า 150.

## 6. Living with Books, the Art of Book Selection.

by Helen E. Hains.

## 7. Book Selection by David Spiller.

3. ศึกษางานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร ทั้งที่พิมพ์เป็นเล่มแล้ว และที่ลงพิมพ์ในวารสารและนิตยสารต่าง ๆ โดยละเอียด เพื่อพินิจคุณค่าของสารคดีแต่ละเรื่องตามหลักเกณฑ์การวิเคราะห์งานสารคดีที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้แล้วทั้ง 4 ด้าน

4. ค้นหาและคัดลอก หรือสรุปข้อความบางตอนจากสารคดีเรื่องต่าง ๆ แต่ละเรื่องเฉพาะตอนหรือข้อความที่อธิบายหรือแสดงลักษณะตามหลักเกณฑ์การวิเคราะห์งานสารคดีที่ได้กำหนดไว้แล้วทั้งหมด 29 รายการ

3. ผลการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทสารคดี

วรรณกรรมประเภทสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ชุดมรยาทและการสมาคม รวมพิมพ์เป็นเล่ม 2 เรื่อง ได้แก่
  - กฤษณาสนนอง
  - คุ่มือสังคม
2. ชุดคู่มือการเสริมสวยและการแต่งกายของสตรี รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้ว 2 เรื่อง
  - ดอกไม้ของชาติ
  - คุ่มือเสริมความงามกุลสตรี
3. สารคดีย่อยเรื่องสั้น ๆ ที่ลงพิมพ์ในนิตยสารและวารสารต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ในงานเขียนของเขาเอง และเรื่องเกี่ยวกับความคิดเห็นบางประการของเขาในการวิจารณ์หรือวิเคราะห์วรรณคดีไทยบางเรื่อง ในจำนวนสารคดีเหล่านี้มีสารคดีเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาผลงานของ สันต์ ท. โกมลบุตร มาก นั่นคือ สารคดีเชิงอัตชีวประวัติเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์"

ในการวิเคราะห์งานสารคดีเรื่องต่าง ๆ ของ สันต์ ท. โกมลบุตร ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น ผู้วิจัยจะได้พิจารณางานสารคดีแต่ละเรื่อง ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ด้านเนื้อหาสาระ ผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหาสาระมีตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

### 3.1.1 ขอบเขตของเรื่อง

สารคดีชุดมรรยาทและการสมาคมทั้งเรื่อง "กณณาสนนัง" และ "คู่มือสังคม" เป็นสารคดีที่มีขอบเขตของเรื่องแบบเดียวกัน คือ ว่าด้วยวิถีการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไป เมื่อร่วมอยู่ในสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ ตามสังคมต่างลักษณะกัน

สารคดีเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" และ "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" มีขอบเขตของเรื่องทำนองเดียวกัน คือ อยู่ในหัวข้อที่ว่าด้วยการรักษาสุขภาพอนามัยและการเสริมสวยด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องสำอางสำหรับสตรี

สารคดีเรื่องสั้น ๆ ที่ลงพิมพ์ตามวารสารหรือนิตยสารอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นสารคดีที่มีขอบเขตอยู่ในเรื่อง วรรณกรรมวิจารณ์ เช่น เรื่อง "พระพันวษามีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" มีขอบเขตของเรื่องอยู่ในการเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนเกี่ยวกับตัวละครในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน" ซึ่งท่านผู้ประพันธ์แต่ตั้งเดิมสมมติชื่อพระนามว่า "พระพันวษา" และทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอยุธยา ว่าควรจะตรงกับรัชกาลใดบ้าง และตลอดระยะเวลาที่เนื้อเรื่องดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบนั้น "พระพันวษา" ควรจะมีด้วยกันกี่พระองค์

สารคดีอีกเรื่องหนึ่งที่มีขอบเขตเกี่ยวกับเรื่องวรรณคดีวิจารณ์ของ สันต์ ท. โกมลบุตร คือเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล (ศรีปราชญ์)"<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล (ศรีปราชญ์)," ปากไก่ ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์, (พระนคร: สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย 5 พฤษภาคม 2518), หน้า 33 - 44.

เป็นสารคดีที่มีขอบเขตอยู่ในเรื่องการวิเคราะห์ ผู้แต่งโคลงกำสรวลในวรรณคดีเล่มดังกล่าวว่าน่าจะเป็นท่านผู้ใด

สารคดีที่สันต์ ท. โกมลบุตร เขียนขึ้นจากประสบการณ์ของเขาโดยตรงและเป็นเรื่องที่เด่นที่สุดน่าจะได้แก่เรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์"<sup>3</sup> ขอบเขตของสารคดีเรื่องนี้ครอบคลุมชีวประวัติของเขาตั้งแต่วัยเยาว์ เน้นเรื่องราวส่วนใหญ่ตอนที่เขาเป็นนักหนังสือพิมพ์ และนักประพันธ์สมัยที่มีชื่อเสียงพร้อมกับเรื่องราวของนักหนังสือพิมพ์และนักประพันธ์ร่วมสมัยที่มีชื่อ

สารคดีอีกเรื่องหนึ่งที่เขียนขึ้นจากประสบการณ์ของการเป็นนักเขียนของเขาเอง คือเรื่อง "Short Short Story" ซึ่งลงพิมพ์ในอนุสารวรรณศิลป์ของ ชุมนุมวรรณศิลป์สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอบเขตของเรื่องอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับงานเขียนเรื่องสั้นของเขาในสมัยแรก ๆ ว่าได้เริ่มต้นและมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเสนองานประเภทนี้<sup>4</sup>

สารคดีสั้น ๆ เรื่องสุดท้ายที่ลงพิมพ์ในวารสาร "สยามมิตร" คือเรื่อง "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา"<sup>5</sup> มีขอบเขตของเรื่องว่าด้วยวิธีการค้นหา และวินิจฉัยคำศัพท์ และคำแปลบางคำ ในการแปลเอกสารจดหมายเหตุภาษาฝรั่งเศสที่เขียนขึ้นในสมัยอยุธยา

ขอบเขตของงานสารคดีแต่ละเรื่องของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า เขาสร้างงานสารคดีที่มีขอบเขตของเรื่อง

<sup>3</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์", เรื่องเดิม.

<sup>4</sup> สันต์ เทวรักษ์, Short Short Story, เรื่องเดิม, หน้า 4 - 7.

<sup>5</sup> ทักษ์ เวสรัตน์, "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา", สยามมิตร,

ทั้งที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจสำหรับบุคคลทั่วไปและผู้สนใจศึกษาเฉพาะเรื่อง นอกจากนี้สารคดีที่เขาเขียนขึ้นยังมีขอบเขตของเรื่องอยู่ในวงที่ผู้เขียนจำกัดเอาไว้ให้ครอบคลุมเรื่องราวหรือความคิดเห็นตรงตามชื่อเรื่องหรือหัวข้อเรื่องที่เขากำหนดไว้ ไม่กว้างขวางซับซ้อนหรือออกไปนอกเรื่องจนผู้อ่านกำหนดขอบเขตเนื้อหาของเรื่องไม่ถูก ลักษณะของสารคดีที่มีขอบเขตของเรื่องกระชับและครอบคลุมเป้าหมายตามชื่อเรื่องที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ใช้ในงานเขียนของเขา ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวหรือความคิดเห็นของผู้เขียนตรงตามขอบเขตที่เขากำหนดไว้สำหรับเรื่องหนึ่ง ๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

### 3.1.2 แสดงจุดมุ่งหมายในงานเขียนอย่างเด่นชัด

สารคดีทุกเรื่องของ สันต์ ท. โกมลบุตร บอกจุดมุ่งหมายของการเขียนไว้อย่างเด่นชัด ถ้าเป็นสารคดีเรื่องยาวที่รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้ว ผู้แต่งจะอธิบายจุดมุ่งหมายในการเขียนสารคดีเรื่องนั้น ๆ ไว้ในภาค "คำนำ" ถ้าเป็นสารคดีสั้น ที่ลงพิมพ์ตามวารสารหรือนิตยสาร เขาจะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนสารคดีตอนนั้น ๆ ไว้ในตอนเริ่มต้นบทความหรือสารคดีแต่ละเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น

เรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายไว้ในหน้าแรกที่เป็นการอธิบายถึงชื่อเรื่องว่าเพื่อ "แนะนำรรมยาที่งามแห่งอารยสมัย"<sup>6</sup>

ในหน้า "คำนำ" ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนสารคดีเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นการ "...อบรมจริยศึกษาเป็นขั้น ๆ ไป จากร่มหลังคาบ้านออกไปสู่สถานศึกษา และการสังคมกับโลกภายนอก ตามที่ควรมีควรเป็นและทันสมัย"<sup>7</sup>

จากเรื่อง "คู่มือสังคม" สันต์ ท. โกมลบุตร ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนสารคดีเรื่องนี้ไว้ใน "คำนำ" ว่า

<sup>6</sup>กฤษฎา เทวรักษ์, กฤษฎาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 9.

<sup>7</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ----





สารคดีเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบำรุงรักษาความงามเช่นเดียวกัน บอกจุดมุ่งหมายในการเขียนไว้ที่ "คำนำ" ว่า

... เพื่อเป็นแนวทางให้คุณได้พิจารณาปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ควบคู่ความไม่หลงผิด ไทรูจักแก้ไขความบกพร่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถผลิตเครื่องสำอางที่ทองไซเป็นประจำวันใดเองควยราคาถูกลง...<sup>12</sup>

นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวอีกด้วยว่าเขียนเรื่องนี้ขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้มีอาชีพเป็นช่างเสริมสวย โดยกล่าวไว้ว่า

... หนังสือชุดนี้มีความสำคัญเป็นอันมากแก่ช่างเสริมสวย ซึ่งจะได้รับความรอบรู้ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแต่ยมุแทนหาให้ มิได้สอนไว้ด้วย จะได้นำความรูเหล่านี้ไปให้บริการแก่ลูกค้าได้ถูกต้องตามหลักวิชา...<sup>13</sup>

สารคดีเชิงอัตชีวประวัติเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนไว้ในตอนเริ่มต้นเรื่องว่าเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของบรรณาธิการนิตยสาร "เคลลีเมลล์รายเดือน" ซึ่งลงพิมพ์สารคดีเรื่องนี้ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

... จุดประสงค์ของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีอยู่ว่าต้องการเปิดแผนกสารคดีชีวิตของประชาชนซึ่งเขาคาดว่าอาจเป็นจุดสนใจของท่านผู้อ่านบาง วามีสาเหตุคลใจอันใด

<sup>12</sup> กฤษณา เทวรักษ์, ดอกไม้ของชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 3 - 4.

<sup>13</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

หนอมาชักจูงบุคคลเหล่านี้ให้สมัครใจเลือกทางท่ามาหากิน  
อันคับแคบเช่นนี้...<sup>14</sup>

สารคดีสั้นเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล (ศรีปราชญ์)"  
กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนไว้ว่าเพื่อเสนอแนวทางในการวินิจฉัยหาตัวท่านผู้แต่งที่  
แท้จริงของวรรณคดีเรื่องนี้

บทความเรื่อง "คำตัวของแก้วกิริยา" เป็นสารคดีสั้น ๆ ที่มี  
จุดมุ่งหมายในการเขียนเพื่อเสนอปัญหาในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน" เกี่ยวกับ  
จำนวนเงินที่เจ้าเมืองสุโขทัยบิดาของนางแก้วกิริยาได้ไปจากขุนช้าง ว่ามีจำนวนเท่าไร  
15 ชั่ง หรือ 15 ตำลึง เพราะในตัวเรื่องก็บอกไว้แต่เพียงว่า "ให้มั่งสิ่งมั่งยังค้างอยู่  
สิบห้า" สันต์ ท. โกมลบุตร มีจุดมุ่งหมายเสนอบทวิเคราะห์ทางวรรณคดีเรื่องนี้ เพื่อจะ  
ตอบปัญหาที่ว่า "...ปัญหาอยู่ที่ว่า สิบห้านี้เป็นสิบห้าอะไร สิบห้าชั่ง หรือว่าสิบห้าตำลึง"<sup>15</sup>

จากตัวอย่างจุดมุ่งหมายในการเขียนงานสารคดีแต่ละเรื่อง  
ของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่ยกมาแสดงแล้วแต่คนนั้น จะเห็นได้ว่าเขาได้กล่าวถึงจุด  
มุ่งหมายในการเขียนสารคดีเหล่านั้นไว้อย่างชัดเจนทุกเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจ  
ขอบเขตของแต่ละเรื่องชัดเจนยิ่งขึ้น มีประโยชน์ต่อผู้อ่านที่สนใจสารคดีที่มีเนื้อหาตามแนว  
เฉพาะของแต่ละเรื่อง คือใครถึงจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเรื่องว่ามีเรื่องและราย  
ละเอียดกว้างขวางลึกซึ้งตามที่เขาต้องการหรือเปล่า ทำให้สะดวกและประหยัดเวลาที่  
ผู้อ่านจะเลือกหนังสือเพื่อนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละคน

<sup>14</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" 3 (พฤษภาคม,  
2495), 12.

<sup>15</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, คำตัวของแก้วกิริยา, ต้นฉบับพิมพ์ดีด, 2519.  
ยังไม่ได้พิมพ์.

### 3.1.3 เรียงลำดับความยากง่ายต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี

งานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีการเรียงลำดับหัวข้อตามความยากง่ายต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ ไม่สับสน ซึ่งเป็นลักษณะการเรียงลำดับที่ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจไปตามลำดับตั้งแต่ขั้นพื้นฐานขึ้นไปสู่เรื่องที่ยากไปตามลำดับเป็นขั้น ๆ ไป ดังที่จะได้ยกตัวอย่างการเรียงลำดับหัวข้อในสารคดีเรื่อง "คู่มือสังคม" ดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคที่ 1 ให้ชื่อว่า "สำเนียงส่อภาษากิริยาส่อสกุล" ภาคที่ 2 ให้ชื่อว่า "รู้ไว้ไว้ว่าใส่บาแตกหมาม"

ภาคที่ 1 "สำเนียงส่อภาษากิริยาส่อสกุล" แบ่งเรื่องออกเป็น 4 หัวเรื่องใหญ่ แต่ละหัวเรื่องใหญ่แบ่งออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมและเกี่ยวเนื่องกับหัวเรื่องนั้น ๆ เช่น

ตอนที่ 1 "การอบรมดีคือมนต์มหาเสน่ห์" เป็นตอนที่กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นที่บุคคลจะพึงประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องแบบแผนมรรยาทในการสมาคม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ผู้เจริญแล้ว

ตอนที่ 1 แบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ อีกดังต่อไปนี้ 20 หัวข้อ

เช่น

- การอบรมดีนั้นคือเสน่ห์
- ความไม่มีระเบียบ
- ฟังรู้จักมรรยาทของการนั่ง
- การใช้น้ำเช็ดหน้า
- ผ้าเช็ดหน้าคือผ้าชีรี้ว
- การไอ การถ่ม การแคะจมูก
- การทาว
- การจาม การผายลม
- การสะอึก การแคะเล็บ

- การหิวณม การเกา

ฯลฯ

ตอนที่ 2 การกระทำและกิริยาอันสอดการอบรมดี แบ่งเป็น  
หัวข้อย่อย ๆ อีก 12 หัวข้อ

- สุภาพชนมีกลิ่นดี
- เงาของกลิ่นปาก
- การทำเสียงดัง ฟังรู้จักประมาณการใช้เสียง
- การฉีวปาก
- การพิมพ์เพลง โอภาปราศรัย
- การตรงต่อเวลา

ฯลฯ

ตอนที่ 3 การต้อนรับ เป็นตอนที่ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าของบ้านในการจัดการต้อนรับแขกตามวาระและโอกาสต่าง ๆ กัน เป็นตอนที่ให้ความรู้เรื่องการจัดงานเลี้ยงชนิดต่าง ๆ ตามแบบแผนของตะวันตก ซึ่งเป็นแบบธรรมเนียมสากล เนื้อเรื่องตอนนี้แบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยถึง 36 หัวข้อ เรียงลำดับดังต่อไปนี้

- หน้าที่ของเจ้าของบ้าน สละสิ่งสำคัญที่สุด
- อย่าให้มีความบกพร่อง
- อาหารเช้า อาหารเย็น
- ทุกข์ธรรมเนียม ห้องเฉพาะ
- มุมลับ
- ขอรำคาญ
- กระทั่งหัน
- ข้อสังเกตในการจัดโต๊ะอาหาร
- กรณีที่ไม่ต้องไขว่ขวายโต๊ะ
- กลางโต๊ะ

- การเปลี่ยนเครื่องมือทุกงานอาหาร
  - เครื่องคั้นเตาไร ถ้วยแก้วเท่านั้น
  - การตั้งถ้วยแก้วสุรา
  - ชนิดของสุราที่จะรินให้ถูกกับชนิดของอาหาร
- ฯลฯ

ตอนที่ 4 ที่บ้านของเรา เป็นตอนที่ว่าด้วยมรรยาทที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสถานะต่าง ๆ กันในครอบครัวเดียวกัน แบ่งออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ เพียง 5 หัวข้อ คือ

- อย่างกันเอง แม่จะอยู่ลำพัง
- ทอภริยาของตน
- เจ้าหลอน
- คนอื่น ห่วงไกลเรือนเคียง บอกกล่าวเสียก่อน
- ทุกคนต้องปลอดภัยในบ้านของเรา

ภาคที่ 2 "รู้ไว้ไว้ว่าใส่บาแตกหมาม" เป็นตอนที่เนื้อเรื่องว่าด้วยมรรยาทในการสมาคมที่บุคคลทั่วไปที่รวมอยู่ในสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ สมควรทราบและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เนื้อเรื่องในภาคนี้ออกเป็น 11 หัวข้อใหญ่ คือ

- นามบัตร
- การชักนำให้รู้จักกัน
- การรับรอง
- คอกเทลปาร์ตี้
- การเลี้ยงแบบบุบเฟศ
- การเลี้ยงน้ำชา
- การจัดโต๊ะอาหารและที่นั่ง
- มรรยาทของเจ้าของบ้าน
- มรรยาทของผู้รับเชิญ

- หัวข้อแนะนำแกมผู้มีหน้าที่เลี้ยง

- สโมสรสันนิบาต

จากการเรียงลำดับหัวเรื่องในการเรียบเรียงสารคดีเรื่อง "คู่มือสังคม" ดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า สันต์ ท. โกมลบุตร มีวิธีการเรียงลำดับหัวข้อในการเขียนงานสารคดีของเขาด้วยการเริ่มตั้งแต่พื้นฐานให้ผู้อ่านหรือผู้สนใจศึกษามรรยาทในการเข้าสังคม ได้เข้าใจความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปเสียก่อน ดังที่เขาเริ่มต้นด้วยตอนที่ชื่อว่า "การอบรมที่ดีคือมนต์มหาเสน่ห์" และจบลงด้วยงานเลี้ยง "สโมสรสันนิบาต" ซึ่งเป็นการเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่จำเป็นระดับพื้นฐานสำหรับบุคคลทั่วไปขึ้นไปตามลำดับขั้นหรือชั้นของบุคคลที่มีความจำเป็นมากน้อยต่าง ๆ กันในการเข้าสมาคม ตามสถานะหรือตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละบุคคล

### 3.1.4 เขียนตรงเป้าหมายและปราศจากอคติ

งานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นงานเขียนที่ตรงเป้าหมายและปราศจากอคติดังที่ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างจากสารคดีบางเรื่องของเขามาชี้ให้เห็นดังต่อไปนี้

จากเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" ในจดหมายฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นตอนเริ่มต้นอารัมภบทเพื่อชี้แจงผู้อ่านเข้าสู่เนื้อเรื่อง เขาเริ่มด้วยการเขียนอธิบายเรื่องราวที่ตรงเป้าหมายไว้ก่อนโดยปราศจากอคติใด ๆ ดังเช่น

... กุสสตรี ตามพจนานุกรมแปลว่า หญิงมีสกุลและมี  
ความประพฤติดี... หรือถ้าจะแปลอย่างถูกต้องไขว่ไขว่กัน  
เมื่อ กุล แปลว่า สกุลหรือตระกูล อยู่แล้ว มนุษย์ที่เกิดมา  
ทุกคนย่อมมีสกุลหรือตระกูลด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนจะยิ่งหรือ  
หย่อนกว่ากันนั้น เป็นเรื่องที่เรารู้สึกเกิดเองไม่ได้ ฉะนั้น  
หญิงทุกคนที่เกิดมาในโลก จึงเป็นกุลสตรีด้วยกันทั้งสิ้น แต่  
การจะเป็นกุลสตรีโดยสมบูรณ์แบบนั้น ท่านวางเงื่อนไขไว้

ตายตัวว่า ต้องมีความประพฤติกี่ด้วย<sup>16</sup>

จากเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" สันต์ ท. โกมลบุตร  
เริ่มต้นเรื่องด้วยคำอธิบายว่าเขาจะเขียนสารคดีเรื่องนี้ด้วยวิธีการอย่างไร จึงจะตรง  
ต่อเป้าหมายที่วางไว้

...ข้าพเจ้าจะไม่เขียนสารคดีเรื่องนี้ไปในทำนองอัตชีว-  
ประวัติ หากจะได้อธิบายเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการประพันธ์  
เท่านั้น อย่างไรก็ตามความเกี่ยวโยงกันแต่เบื้องต้น ย่อมจะ  
บังคับให้ลีลาของการบรรยายของ โนม เขาหาชีวิตประวัติบาง  
ตอนของผู้เขียนเพื่อประสานทองเรื่องให้ติดต่อกันเป็นเนื้อเดียวกัน  
ในการนี้จึงจำเป็นต้องระบุนามพวกพ้องถึงบุคคลอันมีส่วน  
ใดโนมนำ ชักจูง และจรุโลงใจ ใหม่เขียนได้ข่างเขาสู่  
โลกของการประพันธ์ยิ่งกว่าสาเหตุผลใจสดถนใดทั้งสิ้นทั้ง  
ปวง<sup>17</sup>

จากสารคดีเรื่องเดียวกันนี้ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้น  
ในการเป็นนักประพันธ์ของเขาไว้ตรงกับเป้าหมายในการเขียนสารคดีเรื่องนี้ว่า

...ถ้าข้าพเจ้าจะได้อธิบายกับเขาบ้างว่าเป็นนักแต่ง  
หนังสือ จุดเริ่มต้นของข้าพเจ้าก็อยู่ที่อุดมศึกษาชั้นมัธยม  
ขณะนั้นดูเหมือนข้าพเจ้าจะอยู่ชั้น 3 ฝรั่งเศส อายุเพียง 15  
หก 7 16 หยอน ๆ แต่มีสันดานเป็นนักเขียนขึ้นมาข่างแล้ว  
รำไร ประกอบทั้งได้เห็นงานของรุ่นพี่ ๆ เขามีปรากฏให้

<sup>16</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 4.

<sup>17</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" 3 (พฤษภาคม,  
2495), 12.

อ่านอยู่เนือง ๆ ก็บังอาจมีความกล้าที่จะเสนองานของตนให้  
 ประจักษ์บาง ชาวเขาเป็นนักอ่านหนังสืออย่างฉกรรจ์ หนังสือ  
 สื่อในหอสมุดโรงเรียนไมพ้ออาน ต้องไปเที่ยวหาซื้อปลีกย่อย  
 เอาตาม...นี่เองเป็นเหตุเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันชาวเขา  
 จากฐานะผู้อ่านขึ้นไปเป็นนักเขียน<sup>18</sup>

จากเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)" เขียนวิ-  
 เคารวะนามผู้แต่งวรรณคดีเรื่องนี้ ด้วยการเสนอความคิดที่ตรงต่อเป้าหมายของเรื่อง  
 เขากล่าวถึงความเชื่อถือดั้งเดิมในเรื่องเส้นทางเดินเรือของ "ศรีปราชญ์" ว่ามีอิทธิพล  
 ต่อผู้ศึกษาวรรณคดีเรื่องนี้ ไว้ดังต่อไปนี้

...นักวิเคราะห์ส่วนใหญ่มักถูกอิทธิพล "ตำนานศรีปราชญ์"  
 ของพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ) ครอบงำ  
 ไว้เต็มภูมิ ซึ่งท่านผู้นี้มีเชื่ออย่างแน่วแน่ว่า "กำสรวล" นี้  
 เป็นบทนิพนธ์ของศรีปราชญ์ที่แต่งขึ้นระหว่างการเดินทาง  
 (เพราะถูกเนรเทศ) จากพระนครศรีอยุธยาไปยังเมือง  
 นครศรีธรรมราช จึงมุ่งเข้าไปในทางเดียวกันหมด<sup>19</sup>

นอกจากนี้ สันต์ ท. โกมลบุตร ยังได้เสนอความคิดใหม่เกี่ยวกับเรื่อง  
 เส้นทางเดินเรือของผู้แต่งเรื่อง "กำสรวลศรีปราชญ์" ซึ่งเป็นการเสนอความคิดที่ตรง  
 ตามเป้าหมายของเรื่องไว้ดังต่อไปนี้ "... ผู้แต่ง กำสรวลฯ นี้หาได้เดินทางไปยัง  
 นครศรีธรรมราชไม่ หากได้ไปในทิศทางตรงกันข้ามทีเดียว"<sup>20</sup>

<sup>18</sup> เรื่องเดียวกัน, 16.

<sup>19</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)", เรื่องเดิม,  
 หน้า 34.

<sup>20</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.



ข้อความที่ยกมานั้นนับว่าเป็นการเริ่มต้นเรื่องที่ตรงต่อเป้าหมาย  
อย่างยิ่ง

ในการสรุปเรื่อง ผู้เขียนได้สรุปสารคดีเรื่องนี้ตรงตามเป้าหมายที่  
วางไว้ตามข้อสันนิษฐานของเขาว่า

1. ผู้นิพนธ์น่าจะมีอันเป็นไปในระหว่างเดินทาง จึงแต่ง  
ไว้ไม่จบ
2. ผู้นิพนธ์อาจได้ระบุนามของตนไว้ในโครงคั่นส่วนที่  
ขาดหายไปนั้นก็เป็นที่<sup>21</sup>

จากเรื่อง Short Short Story ที่ลงพิมพ์ในอนุสารวรรณศิลป์  
ของชมรมวรรณศิลป์สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2506 เริ่มต้นเรื่องด้วยคำ  
อธิบายถึงงานเขียนเรื่องสั้นของเขา ไว้ตรงตามเป้าหมายและปราศจากอคติเข้าข้าง  
ตัวเอง ไว้ดังต่อไปนี้

... บทประพันธ์เรื่อง เคี้ยวขนมมัน กับ เพ็ญเดือนสิบสอง  
นี้โคเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2474 นำลงพิมพ์ใน น.ส.พ. ไทยใหม่  
วันอาทิตย์ ยุคนายกหลวง สายประดิษฐ์ เป็นบรรณาธิการ  
เคี้ยวขนมมัน เป็นบทประพันธ์เรื่องแรกที่ยุเขียนเริ่มใช้นามปากกาว่า สันต์ เหววรักษ์ ขณะนั้นอายุโค 22 ปี... นับ  
มาถึงปัจจุบันก็ล่วงมาถึง 32 ปี แลขอสารภาพว่าการเขียน  
เรื่องทั้งสองนี้ขึ้นในขณะนั้น มิโคมีหรืออาศัยหลักเกณฑ์ในการ  
ประพันธ์อย่างใดเลย เป็นการเขียนขึ้นจากจินตนาการโดย  
แท้ อย่างที่เราเคยเรียกกันว่าฝันหวาน เป็นจินตนาการที่  
เกิดขึ้นจากความรู้สึกซาบซึ้งในธรรมชาติที่พบรอบตัว ความ  
ทรงจำเก่า ๆ และความใคร่ที่จะระบายออกเป็นลายลักษณ์

<sup>21</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

อักษรตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเท่านั้น<sup>22</sup>

ในเรื่องเดียวกัน เขาได้กล่าวถึงปัญหาที่ว่าทำไมเขาจึงไม่เขียนเรื่อง  
ทำนองนี้อีกในสมัยปัจจุบัน เขาได้ให้คำตอบที่ตรงตามเป้าหมายและไม่ลำเอียงเข้าข้าง  
ตนเองว่า

... คำตอบที่รักกุ่มที่สุดเห็นจะต้องอาศัยข้ออุปมาที่ว่างาน  
ประพันธ์ในยุคใดก็เปรียบได้กับอายุไขของผู้เขียนในยุคนั้น  
สิ่งที่ไคยวานไปแล้วก็ป็นอันแล้วกันไปจะเรียกกลับมาอีกไม่ได้  
ผลงานที่สร้างสรรค์ในกาลต่อมา เมื่อมีอายุมากขึ้น ก็เข้มข้น  
จริงจังเป็นการเป็นงานยิ่งขึ้นตามประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็น  
บทเรียน งานที่สร้างไว้ในสมัยที่ยังเป็นหนุ่มสาวจึงกลายเป็น  
อดีตไป กลายเป็นความทรงจำเก่า ๆ ไป ซึ่งเจ้าตัวก็มีไค  
ภูมิใจอะไรนึกหนา ลางครั้งยังเคยนึกุเรศตัวเองเสียควย  
ซ้ำไป วาดูหรือซางเขียนออกมาได้ไม่นานเลย<sup>23</sup>

### 3.1.5 สำนวนภาษาที่ใช้แจ่มแจ้ง

สันต์ ท. โกมลบุตร ได้ชื่อว่าเป็นนักเขียนผู้มีสำนวนการเขียน  
ไพเราะด้วยการใช้ภาษาเขียนที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ทั้งสำนวนพรรณนา สำนวนการอุปมาอุปมัย  
และประโยคที่ใช้ในบทสนทนา ในการเขียนงานสารคดีทั้งเรื่องยาวและบทความสั้น ๆ  
เขามีสำนวนการเขียนเชิงพรรณนาโวหารที่ไพเราะฉีกเจน ทำให้อ่านเข้าใจได้ง่าย และ  
ให้ความเพลิดเพลินไปด้วยในเวลาเดียวกัน ดังตัวอย่างที่จะยกขึ้นมาแสดงต่อไปนี้

จากเรื่อง "กฤษณาสนน่อง" กล่าวถึงบรรยากาศในการพุดจา  
ปราศัย ใช้สำนวนภาษาเปรียบเทียบกับคมคาย ทำให้ได้ความหมายชัดเจนเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

<sup>22</sup> สันต์ เทวรักษ์, Short Short Story, เรื่องเดิม, หน้า 4.

<sup>23</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

คัง เซน

...มรรยาทแห่งการปราศรัยนั้นเป็นกุญแจดอกใหญ่ ที่จะไขความนับถือขอคำความเห็นของเธอ เป็นการผูกมิตร เป็นการแสดงออกให้ประจักษ์แก่ผู้อื่นว่าเธอเป็นบุคคลชนิดใดใด ยิ่งเธอมีเสียงไพเราะและสามารถแสดงความคิดเห็นของเธอโดยชอบด้วยเหตุผล เธอก็อาจที่จะตรึงความสนใจของผู้ฟังไว้ได้ และขอคำที่เธอปราศรัยนั้นย่อมจะมีความหมายเกินยิ่งขึ้น...<sup>24</sup>

จากเรื่อง "คู่มือสังคม" ในหัวเรื่องที่ว่าด้วย "สภาพชนมียกเลิกสันติ" น. โทมัส บุตร ได้อธิบายความหมายของเรื่องด้วยสำนวนภาษาที่ชัดเจน ในการอธิบายถึงการรักษาความสะอาดของร่างกายเพื่อไม่ให้มีกลิ่นอันน่ารังเกียจ เขาใช้สำนวนภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย เช่น

...ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า ชายหรือหญิงที่จะเรียกได้ว่าได้รับการอบรมดีนั้นจำจะต้องอาบน้ำด้วยน้ำอบน้ำรำให้บังเกิดกลิ่นหอมชื่นจรุง... ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งแสดงความใคร่รับการอบรมทรามเสียอีก แต่มีเงื่อนไขว่า เมื่อมีใครอาบน้ำแล้วต้องไม่มีกลิ่นอันเหม็นสาบเหม็นสาบ แมแต่คนอยุ่ก็ควย...

สภาพชนมียกเลิก หมายความว่าทั่วสรรพางค์กายของเขาทุกซอกทุกมุม ได้รับการชำระเหงื่อไคลอย่างสะอาดหมดจด เสื้อผ้าที่สวมใส่ได้รับการซักรีดเอี่ยมลออเสมอ ในขณะที่ไปปรากฏกายต่อธารกำนัลนอกเวลาทำงานของตน เสื้อผ้านั้นจะต้องไม่มีกลิ่นสวบ หรือฝุ่นละออง รอยเหงื่อติดเป็นคราบหรือกลิ่นยากันตัวสัตว์<sup>25</sup>

<sup>24</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 182.

<sup>25</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 33.

จากเรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" มีคำอธิบายถึงหน้าที่ของ "คัม" ในส่วนที่สัมพันธ์กับความงามของผิวพรรณ ด้วยการใช้น้ำมันที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ใช้ภาษาเขียนที่คนทั่วไปที่สนใจปัญหาดังกล่าวสามารถอ่านเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีพื้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์แขนงวิชาชีววิทยามาก่อน ดังเช่นข้อความที่กล่าวว่า

... ระวังรักษาคัมของคุณ เพื่อให้ผิวพรรณของคุณผ่อง...  
 ผิวหนังแห้งมีรอยย่น ผิวพรรณหม่นหมอง ใบหน้ามีไลทิก  
 มักเนื่องมาจากสาเหตุอันเดียวกัน คือการทำงานของคัม  
 ไม่ดี...<sup>26</sup>

ข้อความอีกตอนหนึ่ง ที่เป็นตัวอย่างการใช้ภาษาสำนวนเขียนที่แจ่มแจ้ง ชัดเจนในเชิงพรรณนาโวหาร ได้แก่ข้อความที่ สันต์ ท. โกมลบุตร อธิบายเพิ่มเติมถึงหน้าที่ของคัมตามหลักวิชาชีววิทยา ด้วยการใช้น้ำมันพร้อมทั้งคำกิริยาในประโยคที่อธิบายถึงลักษณะหน้าที่ของ "คัม" จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจหน้าที่ของ "คัม" ได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องยุ่งยากกับคำศัพท์เฉพาะวิชา ดังตัวอย่างในข้อความต่อไปนี้

... คัมเป็นผู้ถือบังเหียนในการย่อยอาหารของเรา ในไลทิกของเรา ในการขับถ่ายของเรา มันบ่งการการผลิตฮอร์โมนของเรา และในบางโอกาสก็ต่อสู้กับการติดเชื้อเพื่อเราควย  
 มันสลัดหรือทำให้น้ำคัมไหลเลื่อนออกมาเพื่อช่วยย่อยไขมัน ช่วยอาการขับของลุ่มน้ำให้สะดวก และช่วยอาการขับถ่ายสิ่งปฏิกูลให้เป็นที่ไปควยคัม  
 มันใช้ธาตุเหล็กของอาหารที่เราบริโภคเข้าไปเพื่อสร้าง

<sup>26</sup> ฤชณา เทวรักษ์, คู่มือเสริมความงามกุลสตรี, เรื่องเดิม, หน้า 237.

เม็ดโลหิตแดงใหม่ มันทำหน้าที่เป็นสถานีทางแยก เพื่อแยก  
 ชาติต่าง ๆ ที่โลหิตนำมา โดยกักตนชนิดหนึ่งไว้ ทุ่หลายอีก  
 ชนิดหนึ่งเสีย และเสริมสร้างชนิดที่ยังขาดคกบกพรองอยู่นั้น  
 มันยังทำหน้าที่เป็นฉาง และแบ่งสรรปันส่วนวิตามินที่เรา  
 ใ้ได้รับอยู่ และในที่สุดมันเป็นอวัยวะขึ้นเคี้ยวเท่านั้นที่สามารถ  
 สรุวงชาติคูดุ่ปกป้องกันอินทรีย์อันเป็นชาติที่ทำให้เราสามารถ  
 ทอทานการจุมของจุลินทรีย์ อันจะพึงเกิดมีขึ้นใ้คอีกควย<sup>27</sup>

ในคำอธิบายถึงหน้าที่ของ "ตับ" ในตำราวิชา "ชีววิทยา" ใช้ภาษา  
 ทางวิชาการที่เข้าใจกันในหมู่นักศึกษาหรือผู้สนใจโดยเฉพาะ ดังที่ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่าง  
 จากหนังสือ "ชีววิทยา" เล่ม 1 ของ อาจารย์ เซวาน์ ชิโนว์กี๊ ตอนที่ว่าคยหน้าที่  
 ของตับว่า

... หน้าที่โดยตรงของตับไม่ได้เกี่ยวกับการสร้างน้ำย่อย  
 อาหารเลย แต่มิของเสียจากตับที่เราเรียกว่า น้ำดี (bile)  
 ซึ่งเป็นประโยชน์ในการย่อยอาหาร กล่าวคือ น้ำดีมีวัตถุ  
 เป็นคางละลายอยู่ควย คางในน้ำดีเป็นคยทำให้อาหารจาก  
 กระเพาะซึ่งเป็นกรคยอยู่เล็กนอยกลายเป็นคาง ซึ่งคยอาหาร  
 มีฤทธิ์เป็นคางแ่ลว น้ำย่อยอาหารจากตับอนจึงจะทำงานได้  
 และอีกอยางหนึ่งคางในน้ำดีทำให้ไขมันแ่กคออกจากกันเป็น  
 เม็ดเล็ก ๆ เปิดโอกาสใ้หน่วยย่อยอาหารย่อยใ้คงายขึ้น นอก  
 จากนี้น้ำดียังช่วยทำลายเชื้อโรคที่คคคมาคกับอาหารอีกควย  
 น้ำดีเกิดขึ้นอยุ่เสมอ เพราะวาตับทำงานอยุ่ตลอดเวลาและ  
 ตามธรรมชาติจะไหลออกตาม Hepatic duct<sup>28</sup>

<sup>27</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 238 - 239.

<sup>28</sup> เซวาน์ ชิโนว์กี๊, ชีววิทยา, เล่ม 1 (พระนคร: อักษรประเสริฐ,  
 2509), หน้า 296.

เมื่อเปรียบเทียบสำนวนภาษาทางวิชาการ กับสำนวนภาษาของ  
 สันต์ ท. โกมลบุตร ที่ใช้ในการสารคดีแล้ว จะพอเห็นได้ว่าสำนวนภาษาของเขามีความ  
 ชัดเจนเข้าใจได้ง่ายสำหรับผู้อ่านทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่ นักศึกษาหรือนักวิชาการเฉพาะวิชา

### 3.1.6 ให้แนวคิดครอบคลุมวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

งานประเภทสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นงานเขียนที่  
 อยู่ในขอบเขตของวิชาต่าง ๆ 4 อย่างด้วยกัน คือ

1. วิชาบรรยายและการสมาคม
2. วิชาสุขศาสตร์ทางส่งเสริมพลานามัยและความงาม
3. วิชาการหนังสือพิมพ์และการประพันธ์
4. วิชาวรรณคดีวิจารณ์ และการแปล

ผู้วิจัยจะได้พิจารณาแนวคิดด้านวิชาการเหล่านั้นเท่าที่มีปรากฏ  
 ในงานสารคดีของเขา ด้วยการยกตัวอย่างขึ้นมาแสดง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่ครอบคลุมวิชาบรรยายและการสมาคม ปรากฏ  
 ในสารคดีชุด "บรรยายและการสมาคม" ทุกเรื่อง สารคดีชุดนี้เป็นงานเขียนที่ให้แนวคิด  
 แก่ผู้สนใจทั่วไปในการที่จะนำแนวความรู้และความคิดที่เขากล่าวไว้ไปปฏิบัติให้ถูกต้อง  
 ตามกฎเกณฑ์ที่สุภาพชนผู้ได้รับการอบรมมาดี จะพึงประพฤติปฏิบัติเมื่อรวมสมาคมกับบุคคล  
 ต่างสถานะกันตามโอกาสและวาระ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเรื่อง "กฤษฎาสนอนน่อง"  
 ว่า

... สุภาพชนหญิงของท่านสุนทรภู่ เราก็ควรคงไว้และ  
 เลือกลงเอาในบางกรณีที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ส่วนสิ่ง  
 อันมากับอารยะสมัย เราก็จะเลือกรับไว้แต่เฉพาะที่เหมาะสม  
 สมแกมมีประเทศ ดินฟ้าอากาศ และขนบธรรมเนียมนิยมของเรา  
 โดยไม่ขัดกับสังคมแผนปัจจุบันมากเกินไป...

บทศึกษาวาดูความประพฤติหรือบรรยายนั้น... เธอ  
 อาจหาชื่อเอามาอ่านได้จากฐานชายหนังสือใหญ่ ๆ ทั่วไป  
 พิจารณาไม่คิดที่จะแข่งความเป็นผู้รู้สันต์กับท่านสุนทรภู่เหล่านั้น..

ที่มีความคิดที่จะให้ข้อเสนออย่างง่าย ๆ แก่เธอ... คือสิ่งที่เธอโคเห็นอยู่เป็นประจำวันแต่หากใครมองข้ามไปเสีย...<sup>29</sup>

2. ให้แนวคิดครอบคลุมวิชาสุขศาสตร์ด้านส่งเสริมอนามัยและความงาม ในสารคดีชุดคู่มือเสริมความงาม โดยให้คำแนะนำตั้งแต่การรักษาสุขภาพอนามัย ตามหลักวิชาสุขศาสตร์ การเสริมแต่งกายเครื่องสำอางและเสื้อผ้าอาภรณ์ รวมทั้งการสร้างบุคลิกลักษณะในเชิงงาม พร้อมทั้งให้แนวคิดทางค่านิยมโภชนาการเพื่อรักษาสุขภาพอนามัยและความงามไว้ด้วย ดังที่ผู้แต่งได้กล่าวไว้ใน "อารัมภบท" ของเรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" ตอนที่มื่อชื่อว่า "ไถ่ถามเพราะชน" ว่า

...ในปัจจุบันนี้เรามักพบว่า ความงามจะดำรงอยู่ไม่ได้เลย ถ้าปราศจากพี่น้องคู่แฝดของมันคือสุขภาพของร่างกาย ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะใช้นายากำจัดผิวที่หยาบกราม ถ้าในขณะที่เดียวกันคุณมิได้ระวังรักษากระเพาะอาหารลำไส้ไปพร้อมกันด้วย... ไม่มีประโยชน์อะไรที่คุณจะไปนวดควยครีมเพื่อลดความอ้วน ถ้าคุณมิได้เห็นออกกำลังกายเสียเลย หรือบริโภคแต่อาหารที่ประกอบด้วยไขมันและขนมหวานอันประกอบไปด้วยครีมอยู่กระนั้น...

...บัดนี้นายแพทย์นั้นแล้วกลับเป็นฝ่ายประกาศยืนยันว่า เมื่อพูดถึงการบำรุงความงาม ก็ชอบที่จะพูดถึงเรื่องสุขภาพกันก่อน<sup>30</sup>

3. ให้แนวคิดด้านวิชาการหนังสือพิมพ์และการประพันธ์ มีปรากฏในสารคดีเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" ดังเช่นกล่าวถึงกำเนิดของหนังสือ

<sup>29</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 4 - 5.

<sup>30</sup> กฤษณา เทวรักษ์, คู่มือเสริมความงามกุลสตรี, เรื่องเดิม, หน้า 2 - 3.

พิมพ์รายวัน "ประชาชาติ" และอุทิศเงินในการทำงานหนังสือพิมพ์ของคุณะเพื่อร่วมงาน  
ในครั้งนั้น iva

...พวกเราได้รับอุปการะจาก พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร  
ได้จัดออกหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ปรุระทานนามให้ว่า  
"ประชาชาติ" เพื่อบำเพ็ญกรณีย อันก่อรูปด้วย ไม้ตรีวิจิต  
โดยประสาธ วิทยาคม เพื่อความอุดมสันติสุขของประชาชาติ  
ไทยอันเป็นที่รักสืบไป

การจัดเตรียมงานของเราเกาหลีและเอกราชพอใช้ นับ  
แต่ใบประกาศโฆษณาเป็นต้นไปทีเดียว เพราะทุกคนต่างก็  
เข้าใจว่าการดำเนินงานในครั้งนี้เป็น การแสดงสมรรถภาพ  
ของเราต่อองค์อุปการะและประชาชนคนอ่านทั่วประเทศ  
อันจะเป็นมรรคาให้เราเข้าถึงงานหนังสือพิมพ์ในเวลาต่อไป  
โดยให้มีความรู้ความชำนาญพอที่จะยึดเอาเป็นอาชีพได้<sup>31</sup>

ในสารคดีเรื่องเดียวกันนี้ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้ให้แนวความคิดใน  
ด้านวิชาการประพันธ์ไว้เช่นตอนที่กล่าวว่

...ถ้าจะมีสักสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นข้อแนะนำ...ที่ข้าพเจ้าจะ  
สามารถให้ใครแก่ทุกท่านที่สนใจในการแต่งหนังสือ ข้อแนะนำ  
นั้นก็คือให้อ่านหนังสือทุกเล่มที่ตกมาถึงมือ ไม่เลือกว่าจะเป็น  
หนังสือประเภทใด อ่านโดยพิถีพิเคราะห์ ใ้วิจารณ์ฐานของ  
ท่านคิดเอาถึงหยาบขรุขระออกถึงเสีย ให้เหลืออยู่แต่ส่วนที่  
ละเอียดสุขุมอันเป็นคุณ ทั้ถมเอาไว้ใหม่ทุกมุล นั้นแล้วคือ  
ชมทรัพย์อันประเสริฐที่ท่านจะแสวงหาได้ด้วยตนเอง ไม่ตอง  
พึ่งนำพักนำแรงใคร...

<sup>31</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์", เรื่องเดิม, 3 (กรกฎาคม,  
2495), 51 - 52.



อีกสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าใคร่ขอแนะนำก็คือ หาสมุดบันทึกปกแข็ง ใหญ่มีขนาดหน้าสักหลาด คัดลอกบรรดาภาณิตและขอคำตรึงใจ ที่ทานอ่านพบลงไว้ เขียนไว้ควยว่าเป็นของใครและพบจาก หนังสืออะไร วันหนึ่งบันทึกเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการอ้างอิงของท่าน อย่าเชื่อว่าตัวเองจะจดจำมันไว้ในสมองได้ เรามีโชติจรรย์บุรุษไปด้วยกันทุกคน เมื่อเติบโตใหญ่วัยกลางขึ้นไปเราจำคองโชติจรรย์ของเราจดจำสิ่งอื่น ๆ อีกมากหลาย จึงยอมจะเลื่อนสิ่งที่เรามาใจจำไว้เมื่อเยาว์เสียก็เป็นได้<sup>32</sup>

ในสารคดีเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" ยังปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับวิชามัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยไว้ควย และเขายังให้แนวคิดด้านวิชาสังคมศึกษา ควยการเน้นว่าการที่ได้มีโอกาสท่องเที่ยวไป เป็นการปลูกฝังและส่งเสริมความรักชาติรักประเทศได้ยิ่งกว่าการสั่งสอนควยคำพูดหรือคำโฆษณาชวนเชื่อใด ๆ เช่นในตอนทีกล่าววว่า

... อันการท่องเที่ยวไปในดินแดนแห่ง ปู่ ยา ตา ทวด ของเรามากนี้เอง ทำให้เกิดความรู้สึกอันประหลาด มี อานภาพสูงกวาการเสียมสอนควยคำโฆษณาใด ๆ ทั้งสิ้น คือความรักในปิตุภูมิมาตุภูมิ ซึ่งเกิดขึ้นในน้ำเนื่อแห่งดวงจิตเอง...

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ข้าพเจ้าก็มีศรัทธาอันแน่อนหนักว่า การอบรมให้คนไทยรักชาติ นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับคำสั่งสอนและการโฆษณาควยคำพูดเพราะ ๆ เพียง 2 ประการเท่านั้น เพราะเป็นสิ่งที่เขาหุชายออกทางหุขวา เราจะตองปอน ทรุศุณียภาพให้เขาบริโภคควยตา และพาไปสัมผัสควยเทา ทั้งคู้ที่เขาจะตองอาศัยยืนอยู่บนโลกนี้อีกควย นั่นคือการจัด

<sup>32</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์", เรื่องเดิม, 3(1 พฤษภาคม, 2495), 62.

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวขึ้นให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าเป็นอัน  
พร้อมควมเจาหนาที่นำเที่ยวผู้ทรงความรู้ันแท้จริงสามารถ  
ทำควมกระจ่างใ้แก่ผู้ท่องเที่ยวใ้ถูกตองกับควมเป็นจริง  
ไม่ใ้ตามแบบแผนผู้ร้างเที่ยวในกรุงเทพฯ ขอกแก่นักท่องเที่ยว  
วาวัดพระแวงนั้นสร้างมาใ้ 500 ปีแล้ว ในเมื่อกรุงรัตน-  
โกสินทร์เพิ่งจะมีอายุใ้ 175 ปี เท่านั้นเอง<sup>33</sup>

จะเห็นใ้ว่า สันต์ ท. โกมลบุตร ใ้เสนอแนวคิดเรื่องการจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ ให้เป็นหลักฐานถูกตองตามหลักวิชามัคคุเทศก์ ใ้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 ซึ่งเป็นปีที่เขาเขียนสารคดีเรื่องนี้ ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2519) เรามีสถานศึกษาหลายแห่งทั้งระดับอุดมศึกษาและระดับวิทยาลัย ที่เปิดสอนวิชามัคคุเทศก์อย่างเป็นที่น่าเป็นอัน เพื่อผลิตบุคคลที่มีความรู้ความสามารถตามหลักวิชานั้น ใ้ไปจัดดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ

4. แนวคิดที่ครอบคลุมวิชาการวรรณคดีวิจารณ์ มีปรากฏในสารคดีที่เป็นบทความสั้น ๆ เช่น ใ้แนวคิดที่ว่าผู้ที่นิพนธ์โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ ควรจะเป็นผู้ใ้ใ้ในเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล" ใ้แนวคิดใ้ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มีตัวละครที่ดำรงตำแหน่งเป็นพระพันวษาอยู่ที่พระองค์ใ้ในสารคดีเรื่อง "พระพันวษานั้นมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" เป็นต้น และมีสารคดีใ้ใ้แนวคิดด้านวิชาการแปลอีกหนึ่งเรื่องคือเรื่อง "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา"

จากตัวอย่างที่ยกมาใ้แล้วนั้นพอจะเห็นใ้ว่า งานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร ครอบคลุมวิชาการเพียง 4 หัวข้อวิชาเท่านั้น แต่จากการพิจารณาถึงขอบเขตของสารคดีแต่ละเรื่องของเขาจะเห็นใ้ว่าปรากฏแนวคิดทางด้านวิชาการนั้น ๆ ใ้ใ้อย่างกว้างขวางพอสมควร

<sup>33</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ควมหลังใ้ในโลกลงหนังสือพิมพ์", เรื่องเดิม, 3(1 สิงหาคม, 2495), 31 - 32.

### 3.1.7 มีเกร็ดหรือเรื่องราวประกอบเพิ่มเติม

ลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งในงานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร คือการแทรกเกร็ดหรือเรื่องราวประกอบที่น่าสนใจเพิ่มเติมไว้ในเนื้อหาหรือตัวเรื่องของ สารคดีเรื่องนั้น ๆ นับว่าผู้เขียนได้ให้ทั้งเกร็ดความรู้ที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ และความ เพลิดเพลินแก่ผู้อ่านไปด้วยพร้อม ๆ กัน ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะได้ยกมาดังต่อไปนี้

ในสารคดีเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" สันต์ ท. โกมลบุตร ได้เล่าถึงชีวิตการเป็นนักเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญระหว่างปี พ.ศ. 2466- 2469 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องวิธีการของโรงเรียนในสมัยนั้นว่ามีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ นักเรียนมีความรู้แม่นยำในภาษาต่างประเทศที่ตนเลือกเรียน สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แทรก เกร็ดของเรื่องนี้ไว้ด้วยอารมณ์ขัน ดังต่อไปนี้

...นักเรียนทุกคนเมื่อขึ้นชั้น 3 แล้ว เป็นต้นไป จะพูด ภาษาไทยมิได้ นี่เป็นกฎอันเจ็บปวด และทัณฑ์ที่ลงนั้นไม่ใช่ การยืนเสา คือยืนเฝ้าเสาโรงเล่นในเวลาเลิกเรียนแล้ว หรือเรียกไปตีมือ แต่ใช้วิธีหักคะแนนในการสอบ ชั้นแรก ครูหรืออาจารย์ประจำชั้นจะมอบ 'หอย' คือเบี้ยเงินขนาดใหญ่ ให้แก่นักเรียนที่มีคะแนนสอบต่ำที่สุดถือไว้ นายคนนี้มีหน้าที่ เทียวคอม ๆ มอง ๆ วนเวียนอยู่รอบ ๆ ตัวเพื่อนประจำชั้น ถ้าใครเฉลลพูดภาษาไทยออกมาแม้เพียงคำเดียว ก็จะกระ โตุลคบเขาส่ง 'หอย' ใหญ่คนนั้นรับไปนับว่าเพี้ยนคนเป็นนักสืบ สกอตแลนด์ยารดแทนตัวต่อไป

ฉะนั้น เวลาเขาเรียนในตอนเช้าหรือตอนบ่าย เรามัก ถวางเวลาอยู่นอกโรงเรียนในนานที่สุด เพื่อคุยกันด้วยภาษา ไทยของเราให้หน้าใจ เพราะแต่ละคนมักจะมีเรื่องเล่าดู กันฟังในตอนเขามากมายเหลือเกิน พยายามเขาประตูโรง เรียนแล้ว ทุกคนจะกลายเป็นฝรั่งมังคาไปทันที แต่ก็มักจะ เรียกว่าเป็นฝรั่งคองหรือฝรั่งพริกกับเกลือมากกว่า เพราะ เรามักพ่นกันไปผิด ๆ ถูก ๆ ไม่ตรงตามหลักไวยากรณ์เทา ไค และน่าจะไม่ดีกว่าบอยฝรั่งหรือคุณเคินโตะตามโฮเต็ล เป็นแน่ แต่ท่านครู ๆ ก็พอใจอย่างยิ่ง เมื่อท่านผานมาได้ยิน

เราพูดกันผิด ๆ ถูก ๆ ก็หยุดยั้งแล้วช่วยแก้คำพูดให้พร้อม  
กับอธิบายหลักประกอบเท่ากับเป็นการศึกษาเรียงความและ  
ไวยากรณ์กันนอกชั้น

แต่เมื่อพวกเราบางคนก็จะ เป็นหนุ่มรุ่นตะกอนขึ้นมาบ้าง  
ก็มักจะมีข้อสงสัยบางอย่างที่ไม่ต้องการให้ครูหรือนักเรียน  
อื่น ๆ ที่มีใจกลุ่มรวมเพียวด้วยกันไต่ยินไต่ยั้ง และการจะคุย  
กันด้วยเรื่องพรรคนั้นให้ถึงใจคุณนาย ก็คงเล็กเป็นฝรั่งของ  
หันกลับไปโจหน้าพริกผักต้มกันให้เต็มครวย เรื่องมันถึงจะกรัน  
เครงโดยสมบูรณ์แบบ คุยประการฉะนี้ นักเรียนที่มี หอย  
นอนสงบอยู่ในกนกระเป่ากางเกงจึงเปรียบไต่กับหมาหัวเน่า  
จะเกรงเขาไปทางคานไหนเป็นแตกกันฮือ และการรักษา  
หอย ตัวนั้นไวขามวัน โดยส่งต่อใครไม่ใคร่จะยิ่งถูกหักกะ  
แนในคราวสอบครั้งต่อไป...บางคนก็เผลอพูดภาษาไทย  
ออกมาจริง ๆ ก็ยังทำหน้าตาย ปฏิเสธด้วยเสียงฝรั่งพริก  
กะเกลือว่าลูกข้างไม้ไต่พูด-ไม้ไต่พูด

ฝรั่งของ "นั่นแน่ ลือพูดภาษาไทย" แล้วยืน หอย ส่งให้  
ตรงหน้า

ฝรั่งพริกกะเกลือ "อะ อ้าวไม้ไต่พูด (นี่หว่า)"

ฝรั่งของ "ลือพูด อ้าวไต่ยิน (นี่หว่า) ถาม---คู้ซี่"

ฝรั่งพริกกะเกลือ หันไปทางผู้ถูกอ้างเป็นพยาน "อ้าวพูด  
ภาษาไทยเรอะ"

ฝรั่งคนนั้นเห็นว้าวระไม่ไต่ ก็เลยออกจากวงไปโดย  
ไม่ไหวคำตอบ แต่ตาเป็นกลุ่มที่รวมทำความผิดด้วยกัน ก็จะ  
ช่วยกันเกียงคอเป็นเอิ้นที่เกียว พร้อมกับทำหน้าเหี้ยมและ  
กำไมกำมือชอบกล ฝรั่งของที่ตัวเล็กกว่าก็จำใจยัดหอยลง  
กระเป่า เรออกไปเสียให้พบนัย บางรายที่ตองตัดสินกันด้วย  
หมักมวยก็มากมี บางรายครูหรืออาจารย์ตองเขามาเป็นผู้ตัดสิน  
สินข้อพิพาทและมักจะมีตัวผู้ชอบพูดภาษาไทยไต่ไมคอยผิด  
พลาด<sup>34</sup>

<sup>34</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์", เรื่องเดิม, 3 (1กรกฎาคม,  
2495), 41 - 42.

ในสารคดีเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" สันต์ ท.โกมลบุตร ได้  
แทรกเกร็ดความรู้เรื่องลักษณะของน้ำเสียงไว้ดังต่อไปนี้

...พอล เวลเลอร์ ได้จำแนกน้ำเสียงต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

- เสียงสูงมาก ดัง แสดงว่าเป็นคนปากตลาค เจ้าโทโส  
และจู้จี้จวน

- เสียงสูง คำกว่าระดับเสียงสูงธรรมดาชั้นหนึ่ง หรือ  
สองชั้น น้ำเสียงที่อ่อนโยนและเชื่องช้า แสดงนิสัยเป็นคน  
นารักและอ่อนหวาน

- เสียงปานกลาง คายเส้นระหว่างเสียงสูงกับเสียงต่ำ  
แสดงความสูงของจิตใจ

- เสียงต่ำกว่าระดับเสียงปานกลางเล็กน้อย เพิ่มความ  
เรารอนและความหนักแน่นขึ้นจากน้ำเสียงที่อ่อนโยนและ  
นารัก

- เสียงต่ำและห้าว แสดงถึงพลังของอุปนิสัย, ความหนัก  
แน่นของจิตและใจชอบเป็นผู้นำ

- เสียงต่ำและอ่อนโยน แสดงถึงน้ำหนักอันสำคัญของคำพูด

- เสียงกระซิบกระซาบ แสดงว่าเป็นคนขี้อาย เจ้าเล่ห์  
หลอกลวง<sup>35</sup>

สารคดีเรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" ให้เกร็ดความรู้  
เรื่องของน้ำที่เราใช้อาบชำระ ชำระร่างกายไว้ดังนี้

...น้ำนั้นจำเป็นแก่ร่างกายทุกประเภท...เราต้อง  
รู้จักใช้มันให้ถูกวิธี

- น้ำร้อนและเติมกรดเกลือบอริก ถ้าผิวหนังของคุณมีไ  
มันมาก

<sup>35</sup> กฤษณา เทวรักษ์, ดอกไม้ของชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 431 - 432.

- น้ำร้อนหรือน้ำเย็น เจือรำข้าว หรือกลีเซอริน ถ้าผิว  
หนังของคุณแห้ง
- นำรอนกับน้ำเย็นสลับกัน ถ้าผิวหนังของคุณกร้าน
- ให้ใช้วิธีประพรมหรือแตะเอา ถ้าผิวหนังของคุณแบบบาง
- ให้ใช้วิธีฉีด ถ้าคุณต้องการให้ผิวหนังเป็นเงามัน<sup>36</sup>

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้อธิบายถึงน้ำที่เจือด้วยรำข้าวไว้ใน  
ส่วนที่เป็น "เชิงอรรถ" ในหน้าเดียวกันไว้ด้วยว่า "อย่าเจือรำข้าวลงในน้ำโดยตรง  
ให้ห่อด้วยผ้าขาวบาง จุ่มน้ำให้ชุ่มแล้วคั้นแรง ๆ "

### 3.1.8 ให้ข้อเท็จจริงเป็นหลักฐาน

สารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร ไม่ว่าจะ เป็นสารคดีที่ให้  
ความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น ชุกมรยาทและการสมาคม หรือสารคดีเชิงวิชาการอื่น ๆ จะ  
ให้ข้อเท็จจริงไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้เสมอ ดังตัวอย่าง เช่น

จากเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)?"

สันต์ ท. โกมลบุตร ได้สันนิษฐานว่าผู้พนธ์โคลงกำสรวลฯ ไม่ได้ออกเดินทางจากอยุธยา  
ไปนครศรีธรรมราช ด้วยการยกชื่อสถานที่และชื่อตำบลต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในวรรณคดี  
เรื่องนี้ขึ้นมาชี้ให้เห็นว่าไม่ได้เป็นสถานที่ หรือตำบลที่อยู่ในเส้นทางเดินจากอยุธยาไปยัง  
นครศรีธรรมราช พร้อมกันนั้นเขาได้อ้างข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์อีกด้วยว่า

...ณมยุติการเดินทางของผู้พนธ์ไว้แค่เมืองตราด...

การเดินทางจากตราดไปนครศรีธรรมราชโดยทางทะเลนั้น  
ถ้าตัดตรงข้ามอ่าวสยามไปแล้วจะต้องเดินทางเป็นเส้นทะ  
แยงเกือบ 70 องศา อันเป็นเส้นทางที่ยาวมาก ถ้าจะให้  
ตรงกันที่สุดที่เส้นรุ้งขนานกึ่งกลางระหว่างองศาที่ 8 กับ  
องศาที่ 9 แล้วก็จะต้องแล่นเลียบชายฝั่งต่อไปจนถึงแหลมเขมา

<sup>36</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 26 - 27.

ที่ปลายจอยของชวานทอง แล้วตั้งลำใหม่แล่นเข้าอ่าวสยาม  
 ไปสู่เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งผมเห็นว่าไม่มีทางจะเป็นไป  
 ได้ เพราะเรือใบขนาดเล็กลั้นท้องมรสุมที่หน้าเมืองตรากเขา  
 หุ่ยยู่ก็ยากจะทำท่าจะไปไม่รอดเอาเสียแล้ว ปวการโย  
 ที่จะกล่าววสามารถข้ามอ่าวสยามไปได้โดยลุดอกปลุกภัย  
 แล้วการเดินเรือเล็กข้ามอ่าวสยามในคืนนี้ คังวานัน  
 ชาวเรือเขาไม่กระทำกัน เพราะเป็นยามที่ลมตะวันตก พัด  
 มาจากประเทศจีนอย่างรุนแรง พัดกันมาเสียนักแล้ว คุณหมอม  
 ตะคุมพุกของเราเป็นตัวอยู่บางเป็นไร หรือเมื่อต้นปี  
 2518 นี้ก็ได้นำทวมใหญ่ทางบักไต มีไซเพราะแรงถหี  
 ลมตะวันตกออกคอกหรือ...<sup>37</sup>

ในบทความเรื่อง "พระพันวษานันมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์"  
 ซึ่งเป็นสารคดีเรื่องสั้น ๆ วิเคราะห์พระนามของพระพันวษาในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้าง  
 ขุนแผน" ว่าน่าจะได้แก่พระมหากษัตริย์องค์ใดบ้างในสมัยอยุธยา ตามช่วงระยะเวลาที่  
 กล่าวถึงในวรรณคดีเรื่องนี้ สันต์ ท. โกมลบุตร เริ่มเรื่องด้วยการอ้างถึงหนังสือ "คำให้  
 การชาวกรุงเก่า" ไว้ดังนี้

...เล่ากันว่าเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องจริง เกิด  
 ขึ้นในครั้งกรุงเก่า จนกระทั่งว่าเมื่อกรุงแตกพมามากกว่าคตอน  
 เอาครัวไทยไปหงสาวดีเป็นอันมากนั้น ไค่สอสอบสวนเนื้อความ  
 ปรากฏจดไว้ในหนังสือ คำให้การชาวกรุงเก่า นับเป็นเรื่อง  
 ในพระราชพงศาวดาร มีอยู่ดังนี้

ในลำดับนั้นต่อมา พระราชบุตร พระราชนัดดา เชื้อพระ  
 วงศ์ของพระเจ้าอู่ทองรามธิบดี ไค่ครองสมบัติในกรุงเทพ  
 ทวารวดีเป็นลำดับไปหลายพระองค์ จนถึงพระเจ้าแผ่นดิน

<sup>37</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)?", เรื่องเดิม,

พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระพันวษา ภาษาพม่าเรียกว่า พระเจ้าวาทะดอง แปลว่า ลำดับหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้มีพระราชประวัติพิสดาร แดกต่างโดยเอกเทศ พระองค์มีพระมเหสีทรงพระนามว่า สุริยวงศาเทวี มีพระราชโอรสใหญ่พระองค์หนึ่งควยพระมเหสี มีพระนามว่า พระบรมกุมาร<sup>38</sup>

นอกจากนี้เขายังได้อ้างถึงปีพุทธศักราชจากหนังสือพระราชพงศาวดาร เพื่อสนับสนุนข้อสันนิษฐานที่ว่า คำละครสำคัญในวรรณคดีเรื่องนี้มีชีวิตอยู่ในรัชกาลใดบ้าง สันต์ ท. โกมลบุตร ได้อ้างหลักฐาน ดังต่อไปนี้ คือ

...นักประวัติศาสตร์ได้ยึดถือเอาศักราชในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐเป็นปทัสถาน กำเนิดของตัวละครสำคัญในเรื่องทั้งสองคน คือ นายขุนช้าง กับ นายขุนแผน โดยลำดับนั้น ในเสภากล่าวไว้ว่าเป็นใน จ.ศ. 847 (ตรงกับ พ.ศ. 2028) คืออยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งครองราชสมบัติอยู่ระหว่าง พ.ศ. 1991 - 2031 และมาเติบโตใหญ่ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งทรงราชย์เมื่อ จ.ศ. 853 (พ.ศ. 2034) อยู่ในราชสมบัติ 38 ปี สวรรคตเมื่อ จ.ศ. 891 (พ.ศ. 2012)

เมื่อไต่หลักฐานดังนี้แล้ว เราจึงพอจะลำดับเหตุการณ์ในเสภาเทียบไปกับพระราชพงศาวดารได้สะดวกยิ่งขึ้น

เมื่อพระพันวษาองค์ที่ 2 หรือพระรามาธิบดีที่ 2 เสด็จขึ้นเสวยราชย์เมื่อ จ.ศ. 853 นั้น เด็กชายขุนช้างกับเด็กชายพลายแก้ว ซึ่งเกิดใน จ.ศ. 847 จึงเพิ่งมีอายุได้ 6 หรือ 7 ขวบเท่านั้นเอง<sup>39</sup>

<sup>38</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "พระพันวษามีอยู่มากกว่าพระองค์", สยามมิตร,

1 (25 เมษายน, 2519), 8.

<sup>39</sup> เรื่องเดียวกัน, 28.



จากเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2475 ว่ามีผลถึงวงการหนังสือพิมพ์ที่เขากำลังทำงานเป็นทั้งนักเขียนนวนิยาย และผู้เขียนข่าวประจำอยู่อย่างไรบ้าง เขาเล่าไว้ว่า

ในปลายปี พ.ศ. 2474 นั้น บรรยากาศของเมืองไทยหนักอึ้งอยู่โดยทั่วหัวระแหง เพราะมีข่าวกระซิบสือตอ ๆ กันมาว่า ในคราวจะมีงานฉลองนครอมรรัตนโกสินทรครบรอบ 150 ปี นั้น จะเกิดมโหฬารวุ่นวาย และเก่งกันว่าจะเกิดมีขึ้นในวันที่ 6 เมษายน อันเป็นวันที่ระลึกมหาจักรีวงศ์ ในโอกาสเป็คสุสานปฐมบรมราชานุสรณ พุอย่างเขาศกใหม่ พ.ศ. 2475 ชาวสื่ออิงหนาหูขึ้น พวกเราหญิง ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ไม่รู้ว่าใครจะก่อกวน ครั้นแล้ววันงานก็ผ่านไปโดยปลอดภัยสงบระงับ ไม่มีเหตุร้ายแรงอันใดเกิดขึ้นเลย นอกจากการสวนสนามและตรวจพล เพราะเหตุที่สมเด็จพระเจาฯ (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร) สิ้นพระชนมลงอย่างกระทันหัน

แต่การเมืองไต่ไหวตัวของมันแล้วอย่างเต็มที่ นับตั้งแต่มีการปลดข้าราชการประจำการครั้งใหญ่ เพื่อเขาสุคฤหาสน์

รุ่งเช้าวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ก็มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นปรมิตูตาญาสิทธิราชย์ มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศแต่นั้นเป็นต้นมา

เมืองไทยของเราจึงคอยพนจากความมึนคมนอนขงกรมองเห็นแสงเรืองโรแห่งระบอบเสรีประชาธิปไตยขึ้นมาบ้าง พวกเราใคร่บอู่การะจากพระอุคเขาวรรณไวทยากร ไคจัดออกหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ประทานนามไทว่า ประชาชาติ เพื่อบำเพ็ญกรณีย อันกอรบควยไมตรีจิต โดยปราศท วิทยาศาสตร์ เพื่อความอุดมสันติสุข ของประชาชาติไทย

สารคดีชุดมรยาตและการสมาคม เป็นสารคดีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในการเข้าสมาคมของผู้มีการศึกษาซึ่งถือกันว่าเป็นผู้ที่มีความเจริญพร้อมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ แบบแผนในการเข้าสมาคมดังกล่าว เป็นขนบธรรมเนียมที่ไม่ล่วงกาลเวลา เพราะยังถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปในสังคมอารยะทุกแห่ง ดังที่ สันต์ ท.โกมลบุตร ไก่กล้าวไว่ตอนหนึ่งในเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" ว่า

...มรยาตคตินั้นมิได้ล่วงไว่สำหรับแสดงเฉพาะในโอกาสพิเศษ หรือกรณีพิเศษเท่านั้น แต่จะตุงนำออกแสดงทุกวัน ตลอดเดือน ตลอดปี ตลอดชีวิต ไม่เลือกว่าจะเป็นหน้าหนาวหรือหน้าร้อน หน้าฝนหรือหน้าแล้ง ในขณะที่ทำงานหรืออุเบกษา ในการสนทนาหรือในการบุริโภค เชวยอมทองไข่มรยาตคติคือบิคาราคา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย หรืออาคันตุกะ อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน<sup>45</sup>

ส่วนสารคดีชุดเสริมความงามกุลสตรี อาจเป็นสารคดีที่มีเนื้อเรื่องบางบทบางตอนล้าสมัยไปบ้าง สำหรับเวลาปัจจุบันที่มีสถานบริการรับจ้างเสริมความงามของสตรี ทั้งการเสริมสวยและพลาสมาบี ซึ่งเป็นการสะดวกสำหรับสตรีที่ทำงานนอกบ้านแต่ยังเห็นความจำเป็นในการเสริมและรักษาความงามที่จะไปใช้บริการของสถานเสริมความงามที่มีอยู่มากมายหลายแห่ง

แต่เกร็ดความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับการเสริมและรักษาความงามที่ สันต์ ท.โกมลบุตร ไก่กล้าวไว่ในหนังสือของเขา ก็ยังนับว่าทันสมัยและเป็นประโยชน์สำหรับสตรีผู้มีเวลาวางพอ หรือผู้ที่ต้องการประหยัดเงินตราในการใช้จ่ายเพื่อการเสริมสวยและบำรุงรักษาความงามของตนเอง

<sup>45</sup>กฤษฎา เทวรักษ์, กฤษฎาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 12.

สารคดีเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" เป็นสารคดีที่ทันสมัยอยู่เสมอ เพราะนอกจากจะกล่าวถึงชีวิตประวัติบางตอนของผู้แต่งแล้ว ยังมีเรื่องราวที่กล่าวถึงประวัติการศึกษาของเด็กไทยร่วมสมัยกับผู้เขียน มีเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทำงานเป็นนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ของเขาที่กล่าวไว้ในสารคดีเรื่องนี้ก็คือ ประวัติหรือพัฒนาการของการทำหนังสือพิมพ์ประเภท รายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือนในสมัยก่อนปี พ.ศ. 2475 รวมทั้งประวัตินวนิยายไทยในสมัยดังกล่าวอีกด้วย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสารคดีเชิงอัตชีวประวัติเรื่องนี้ เป็นสารคดีที่ทันสมัยและมีคุณค่าต่อการศึกษาประวัตินวนิยายไทย และกิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ส่วนสารคดีสั้น ๆ ที่เป็นบทวิเคราะห์วรรณคดีบางเรื่อง บางตอน หรือเป็นบทความที่เนื่องด้วยประสบการณ์ของผู้เขียนเอง เช่นวิธีการแปล และการเขียนเรื่องสั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนอุทิศเวลาและสติปัญญาสร้างขึ้นในสมัยหลัง ๆ ที่วางเว้นจากการเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นแล้ว งานประเภทนี้เป็นสารคดีที่ให้อรรถรสและความรู้ที่ทันสมัยและต่างทัศนคติกับผู้อื่น ๆ ตลอดจนใฝ่ศึกษาและค้นคว้าในแขนงวิชาเดียวกัน

จากการวิเคราะห์สารคดีของ สันต์ ท. โกลมบุตร ค้นเนื้อหาสาระมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า งานสารคดีของเขามีคุณสมบัติครบถ้วนตามรายละเอียด 10 รายการ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาแสดงแล้วนั้นทุกประการ

### 3.2 ด้านประเพณีปัญหา

สารคดีของ สันต์ ท. โกลมบุตร เป็นงานสารคดีเชิงวิชาการที่ประเพณีปัญหาแกมผู้อ่านหลายด้านด้วยกัน ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างข้อความในสารคดีแต่ละเรื่องของเขาที่มีลักษณะประเพณีปัญหาขึ้นมาพิจารณาตามลำดับหัวข้อ 7 รายการด้วยกัน ดังต่อไปนี้

### 3.2.1 ช่วยสร้างสรรคในเชิงปัญญาความคิด

สารคดีสั้นเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)?"

เป็นสารคดีที่สร้างสรรคความคิดเกี่ยวกับท่านผู้แต่งวรรณคดีมีชื่อเรื่องนี้ เนื้อเรื่องที่ สันต์ ท.โกมลบุตร เขียนบรรยายไว้ในสารคดีเรื่องดังกล่าว ชำนาญและเชิญชวนให้ผู้อ่าน ไซสตีปัญญา สืบหาตัวผู้แต่งที่แท้จริงตามแนวที่เขาเสนอไว้ ดังที่เขาได้ชี้แนะผู้อ่านให้เกิด ความคิดในเรื่องเส้นทางเดินของผู้พันชโคลงกำสรวลฯ ไว้ดังนี้

...ผู้แต่ง กุาสรวลฯ นี้หาได้เดินทางไปยังนครศรีธรรม-  
ราชไม หากได้ไปในทิศทางตรงกันข้ามทีเดียว...

...ถนนนับเขียนอาจถูกทำลายให้สูญหายไป เหลือแต่  
ความจุกจิกขี้ใจ หรือถูกจารึกคัดลอกกันต่อ ๆ มา เป็นเคา  
ความไหวเอนระเห่ไควาผู้พันชเดินทางไปไหน เพราะแม่  
เอกสารหลักฐานสำคัญจะไดสูญไปแล้วควยประการใด ๆ ก็  
แต่ฝันดิน บาน ๆ ตำบล เมือง ที่เขาถ่านไปนั้นก็ยังเป็นหลักฐาน  
พยานอยู่ ถ้าเราแกะรอยตามระยะการเดินทางไปอยู่  
กระชั้นชิดแล้ว เราก็จะทราบเส้นทางเดินของเขาได้  
... 46

จากเรื่อง "พระพันวษานันมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" มีเนื้อเรื่อง  
และจุดมุ่งหมายที่สร้างสรรคสติปัญญาความคิดแก่ผู้อ่านให้รวมขบคิดตามผู้เขียนไปควย นับ  
ว่าเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านบังเกิดความคิดบางประการเพิ่มขึ้นจากการอ่านวรรณคดีเรื่อง  
"ขุนช้างขุนแผน" เพื่อความเพลิดเพลินแต่เพียงประการเดียว ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

...ก่อนที่จะมาเป็นบทเสภาขับกันอยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์  
ขุนช้างขุนแผนเป็นนิทานชาวบ้านในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่

<sup>46</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)?" เรื่องเดิม, 34.

ดึกดำบรรพ์...

...ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ "ขุนช้างขุนแผน" ดำเนินเรื่องอยู่นั้น ตั้งแต่ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้เพิ่งเกิดและอยู่กันไปจนกระทั่งแก่เฒ่าไปตาม ๆ กันในตอนท้ายเรื่องนั้น ฉากพระพันวษาพระองค์เดียวกัน ยี่สิบโรงมาตลอดเรื่องก็จะตองครองราชสมบัติติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 60 ปี ซึ่งในพระราชพงศาวดารจริงไม่ปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดครองราชย์นานถึงเพียงนั้น

จึงเป็นกรณีชวนให้คิดว่า พระพันวษา ในเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน" น่าจะมีอยู่หลายพระองค์ด้วยกันที่สืบราชสมบัติต่อเนื่องกันมาไม่ขาดสาย<sup>47</sup>

จากเรื่อง "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" เป็นสารคดีอีกเรื่องหนึ่งที่ช่วยสร้างสรรคส์ตีปัญญาและความคิดแกผู้อ่าน ในด้านที่เกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อเรื่องในต้นฉบับเดิม กับความเป็นจริงร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งวิธีการแปลพระราชสาส์นจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยด้วย ดังที่กล่าวไว้ว่า

...แต่ก่อนที่จะพูดถึงการแปลพระราชสาส์นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อความสมบูรณ์ในการเขียนเรื่องนี้ จำต้องย้อนไปกล่าวถึงการที่เขาเผ่าถวายพระราชสาส์น อันมีการแปลสดกันปากต่อปากอย่างมุโหฬารเป็นที่น่าสนใจ ว่าเหตุไรเรื่องกันใดอย่างไร ในเมื่อต่างฝ่ายต่างไม่รู้ภาษากลางที่จะนำมาไขพูกกันให้รู้เรื่องโดยไมต้องไขลามาได้

จดหมายเหตุฉบับที่กเรื่องราวนี้นี้ว่ามีเป็นอันมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นจดหมายเหตุที่พวกบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในเหตุการณ์ขณะนั้นทำเป็นรายงาน

<sup>47</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "พระพันวษานั้นมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" เรื่องเดิม, สยามมิกซ์, 1 (25 เมษายน, 2519), 8.

ขึ้นไว้หลายรายด้วยกัน ส่วนของไทยเรานั้นไม่ปรากฏหลักฐาน  
ที่พอจะอ้างอิงได้ ชะรอยจะถูกเผาเสียหมดสิ้นเมื่อคราวกรุง  
แตกก็เป็นได้ เรื่องราวที่หลงเหลือมาเป็นพงศาวดารหรือ  
ประวัติศาสตร์ให้เราได้ศึกษากันในทุกวันนี้ เป็นการ์เรียบ  
เรียงขึ้นใหม่ในยุคหลังนี้ทั้งสิ้น จึงยึดเอาเป็นที่พึ่งได้ไม่ถนัด  
นัก<sup>48</sup>

นอกจากนี้ สันต์ ท.โกมลบุตร ยังได้อธิบายคำว่า "โกส"  
ซึ่งเขาแปลมาจากคำว่า Urne ดังข้อความตอนที่ว่า  
จากข้อความตอนหนึ่งในคำแปลจากหนังสือพิมพ์อิตาเลียนที่  
กรุงโรม ซึ่งเล่าถึงเรื่องราวของขุนนางสยามในครั้งนั้นว่า

...พระราชสาสน์นั้นจารึกลงบนสุพรรณบัตรอันเป็นทองคำ  
บริสุทธิ์...พระราชสาสน์กับโกสซึ่งเป็นทองคำเช่นเดียวกัน  
นั้นมีน้ำหนักรวมกันราวสามปอนด์...  
ขณะที่ไชยบุรีจุพระราชสาสน์ที่ข้าพเจ้าเรียกว่า โกส  
นั้นอาศัยคำจากตนฉบับว่า Urne ทั้งคู่เป็น ๆ แล้วคุณา  
รังเกียจเต็มที เพราะไปพองกับคำว่า โกษ ในทางออก  
เสียงเขา<sup>49</sup>

ในการอธิบายถึงความหมายของคำว่า โกส และ โกษ นี้  
สันต์ ท.โกมลบุตร ได้อ้างคำแปลจากพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานไว้ควยว่า...โกษ 1 น.  
ที่ใส่ศพหนึ่งหรือที่ใส่กระดูกมีมือยก โกส น. ถอบ เช่น ในโกสทอง (จารึกสยาม)<sup>50</sup>

<sup>48</sup> ทักษ์ เวสรัตน์. "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" เรื่องเดิม,  
สยามมित्र, 1(26 มีนาคม, 2519), 8.

<sup>49</sup> เรื่องเดียวกัน, 29.

<sup>50</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

### 3.2.2 ช่วยสร้างสรรค์ในเชิงการกระทำหรือปฏิบัติ

เนื้อหาและคำอธิบายขอความบางตอนในสารคดีบางเรื่อง ของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีลักษณะที่ช่วยสร้างสรรค์ให้ผู้อ่านกระทำหรือปฏิบัติตาม เพราะ เป็นคำอธิบายที่มีหลักฐานและน่าเชื่อถือปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างที่จะยกมาแสดงดังต่อไปนี้

จากเรื่อง "กณณาสอนน้อง" ตอนที่อธิบายถึง "ศิลปะในการ สันทนา" ผู้เขียนได้ให้คำอธิบายที่น่าเชื่อถือปฏิบัติตาม ว่า

...นับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่เด็ดขาด ถ้าเราสามารถ สันทนาปราศภัยกับชนทุกวัยทุกชั้นได้อย่างเป็นปีเป็นชดช้อย และ ภูมิวิธีที่จะจูงการสนทนานั้น ๆ ให้หันมาเป็นประโยชน์แก่เรา ได้ ควบคู่การชักนำอย่างงวย ๆ ตามความสำเร็จ ประโยชน์ ประการนี้ ขึ้นอยู่กับความรอบตัวของเขและเป็นอันมาก ถ้าเขา ใค้คุณภาพดนตรีหรือละครเรื่องดี ๆ ฟังดนตรีหรือรายการวิทยุ อานหนังสือประเภทสนทนาธรรม รวมไปถึงการสาธนาบุญคุณ และศกัพยาบางเป็นครั้งคราว เขาก็จะมีทุนสำหรับเปิดหัวข้อ สันทนาใค้เป็นอันมาก อยางไรก็ตาม เขอถึงปฏิบัติทุกสถานที จะใค้สนทนาของเขอใค้รับความเบิกบานและยินดีที่ใค้สมาคม คบหากับเขอ<sup>51</sup>

จากเรื่องเดียวกัน ตอนที่กล่าวถึงมรรยาทในการใค้ห้องสมุด เป็นคำอธิบายที่เชิญชวนใค้ประพฤติปฏิบัติตาม ควบคู่การใค้ถอยคำสำนวนที่ใค้ใค้ผู้อานไม่ รูสึกว่าใค้ถูกบังคับสั่งสอน ใค้ใค้ตอนที่กล่าววอ

...ห้องสมุดของโรงเรียนและห้องสมุดสาธารณะ มีขึ้นไว้ สำหรับใค้เราค้นหาหนังสือหรือวารสารใค้ ๆ ที่เราไม่ สามารถจะหาอานจากที่อื่นใค้ สถานที่แห่งนั้น ๆ ยอมจะใค้

<sup>51</sup> กณณา เทวรักษ์, กณณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 23.

รับการตกแต่งประกอบด้วยที่วางซึ่งเธออาจใช้เป็นที่พักคุดอก  
 ขอความที่เธอประสงค์โดยผู้มีใครบางคน และได้รับความช่วย  
 เหลือแนะนำของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดยูนิเวอร์ซิตี เพื่อปฏิบัติ-  
 การ เธอพึงใจความรวมมือแก่เขาเป็นอย่างดีทีเดียว จึงพลิก  
 หนาหนังสือและเอกสารด้วยความระมัดระวัง อยุ่อาศัย นึก  
 หรือทำเครื่องหมายใด ๆ ไวบนหน้ากระดาษเหล่านั้น และ  
 อยุ่จับหน้ากระดาษพลิกคว่ำไว้ที่เปราะเพื่อนไม้สะอาด  
 เพราะเธออาจจะประทับลายนิ้วมือทิ้งไวบนมุมกระดาษ  
 นั้น ๆ 52

จากเรื่องเดียวกัน ตอนที่กล่าวถึงมรรยาทในการฟังคำปราศรัย  
 การฟังปาถกฐา และการฟังดนตรี เป็นคำอธิบายที่มีลักษณะสร้างสรรค์ให้ปฏิบัติตาม ดังที่  
 กล่าวไว้ว่า

...บรรดาผู้ปราศรัย ส่วนมากมักจะเป็น แขนง ของโรง-  
 เรียน ลูกไถนอยของพี่ต๋องตั้งใจฟังสิ่งที่เขากล่าวและพยายาม  
 สนใจให้เต็มที่ คือใหม่ ทาที่วาไคสนใจอยุ่ตลอดเวลา  
 ...ถ้าผู้ปราศรัยคนใดออกจะทึบอยุ่สักหน่อย คือ พุดไมคอยุ่ไค  
 ความ เขอกัควรถือเอาเป็นโอกาสที่จะพยายามสังเกตดูว่า  
 เพราะเหตุไรจึงทำให้เขาไมคความไปคังนั้น อาทิ สังเกต  
 อิริยาบถขึ้น การไขทวงทาของมือประกอบคำพูด การดูเงือก  
 สรรคำพูด การออกสำเนียง กล่าวคือคือศึกษาสิ่งอันก่อกขึ้นมา  
 เป็นโครงแห่งคำปราศรัยของเขา แมจะไมคประโยชน์อย่าง  
 อื่น เขอกัคงไครับบทเรียนวาสูงไคฟังตุลิกเล็ญงไวเป็นประ  
 การนอยที่สุด อยากรักก็ตาม ผู้ปราศรัยส่วนใหญ่ มักจะมีขอคำ  
 บารงประการอันเป็นการกอดและทรงคุณค่าแก่การปรบมือให้  
 ที่เดียว



การปรบมือควรจะเป็นไปด้วยความสง่าผ่าเผย และเป็น การแสดงความเคารพท่านอง "ขอแสดงความยินดีและขอบใจ ท่าน" จากผู้ฟัง อาการแสดงออกด้วยวิธีกระตืบเทา เป่าปาก ตบมือเป็นระยะ และหันหน้าหนึ่งสู่อีกกระทบกันเสียงดังคล้าย ประทัดลม เป็นสิ่งที่ต้องงดเสียอย่างเด็ดขาด สำหรับรายการ คนตรี ฟังสงบออกสงบใจให้คนตรีเพลงนั้นทอดทวยเสียงดังแล้ว จึงคอยปรบมือชมเชยชื่น มันไม่เพียงแต่จะแสดงออกมาว่าขอ ชาติความรู้ในเรื่องคนตรีเท่านั้น เมื่อปรบมือขึ้นมากอนจบ ยั้ง จะดูประหนึ่งว่าเธอตั้งใจจะให้นักคนตรีตระหนกตกใจ จนเลน ติผิดพลาดไปอีกสถานหนึ่งควย<sup>53</sup>

จากเรื่อง "คู่มือเสริมสวยกุลสตรี" กล่าวถึงวิธีล้างมือไวด้วย คำอธิบายที่อ่านแล้วน่าจะนำมาปฏิบัติตาม คือตอนที่กล่าววว่า

...เมื่อนั้นมิใช่ช่วยวะที่แบบบางหุรอุ จะใช้สบู่อะไร ๆ ซ้ำระล้างก็ไค และเราอาจจะใช้น้ำที่ร้อนจักเกินไป หรือเย็น จักเกินไป เทาที่หาไคไคลมมือ โดยมีตองเลือกลีเลือกสรรแต่ ประการใด...คุณคึกกระนั้นหรือ  
ผลที่ไครับก็คื...มือเหลานั้นแห้งผาก, ฐานที่ไคช่วยนุ และ มักจะหยาบกระคาง ซึ่งคุณ ๆ หลายคนไครับแกตัวมาแลว... ขอไคมีเมตตวจิตตอมือคุณเถิด  
จงชำระล้างมือของคุณควยน้ำอุ่น ควยสบู่ที่เน้ออน...มือ นั้นควรจะไคถูสบู่อย่างแหวง ๆ กจน (คือไคนารคูมิอุเพียง เล็กนอยแลวจึงไคสบู่) แลวจึงคอยจุมมือลงในน้ำซึ่งคุณ จะ ทำให้ขึ้นเป็นฟอง ถ้าคุณไครับรอนจนเกินไปแลว ก็ชอบที่จะแฆ มือทิ้งไวในน้ำสบุนาน ๆ อันทำให้รู้สึกคลายอาการเกร็ง เครียดเป็นอย่างคื...  
อย่าชักมือขึ้นจากน้ำสบู่ไคโดยตรง จงคอย ๆ ชักขึ้นมาเหมือน

53 เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

หนึ่งว่า เสรีจากการชักผ้าแล้วอย่างประณีตบรรจง แล้วชำระ  
ล้างเสียควายน้ำเย็น หรือเหยียด ๆ งาม ๆ นิ้วแกเมื่อยเสีย  
ก่อนที่จะเช็ดให้แห้ง เป็นการป้องกันมิให้เกิดอาการเลือดขึ้น  
แดงและรอยแตก

ในที่สุด จึงคอย ๆ เช็ดมืออย่างทะนุถนอม ด้วยผ้าเช็ดตัว  
...ที่แห้ง<sup>54</sup>

### 3.2.3 เราให้เกิดความใคร่รู้ใครเรียนต่อไป

สารคดีเรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)"  
เป็นบทความที่มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้ต่อไปว่าผู้ประพันธ์  
เรื่องนี้จะเป็นท่านผู้ใด สันต์ ห. โกลมบุตร ได้หาหลักฐานมาสนับสนุนอ้างอิงว่า  
เป็นโคลงนิราศที่แต่งขึ้นตอนที่ผู้ประพันธ์เดินทางจากอยุธยาไปตราด และอาจกำลังเดินทาง  
เข้าสู่เมืองเขมร ไม่ใช่เดินทางไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ดังที่เคยเข้าใจกัน สันต์  
ห. โกลมบุตร ได้ขอเสนอที่ท้าทายความคิดของผู้อ่านที่สนใจให้เกิดความใคร่รู้ใครเรียน  
ถึงข้อเท็จจริงอีกต่อไป ด้วยข้อความที่ว่า

...จุดหมายปลายทางของการเดินทางครั้งนี้อยู่ที่แห่งหน  
คำบลิโศและไปทำอะไรมัที่นั่น ไม่มีใครในโลกนี้จะรู้ได้  
เพราะผู้ประพันธ์แต่งไว้มลับ...ณมฤตการ เดินทางของผู้ประพันธ์  
ไว้แค่เมืองตราด ส่วนท่านจะไปทำอะไรมัที่นั่นหรือว่าเดินทาง  
ต่อไปข้างไหนนั้น ไม่อยู่ในวิสัยที่ใคร ๆ จะรู้ได้ เพราะท่าน  
ไม่ได้เขียนบอกไว้...<sup>55</sup>

<sup>54</sup> กฤษณา เทวรักษ์, คู่มือเสริมความงามกุลสตรี, เรื่องเดิม, หน้า 66 - 67.

<sup>55</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)" เรื่องเดิม,

สารคดีเรื่อง "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา"  
 สันต์ ท.โกมลบุตร ได้สรุปเรื่องราวของบทความนี้ ด้วยถ้อยคำที่ถึง โส โส ที่ใช้เป็น  
 ภาษาระบบราชการราชสำนัก ว่าควรจะมีรูปร่างลักษณะเป็นประการใด เพราะไม่มีหลักฐาน  
 ของจริงปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน นอกจากนี้เขายังได้อ้างถึงวัสดุที่เป็นหลักฐานทางประวัติ  
 ศาสตร์อีกชิ้นหนึ่งที่ยังไม่เคยมีผู้ใดในสมัยปัจจุบันได้เคยเห็น คือ อานมาที่อะแซหวุ่นกัถวาย  
 เป็นของขวัญแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็น  
 สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นการเร่งเร้าให้ผู้นำนกระหายใคร่รู้ และเกิดความ  
 ตอ้งการที่จะได้เห็น หรือสืบหาเรื่องราวของสิ่งที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงไว้ต่อไป  
 คั้งที่ สันต์ ท.โกมลบุตร ได้กล่าวไว้ในสารคดีเรื่องนี้ว่า

...ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของเรา  
 จะมีตัวอย่างกลไกใ้พระราชนิพนธ์ที่เป็นสุพรรณบัตรไว้ให้ชม  
 บางหรือเปล่า ของเก่าแก่ ๆ หากได้ยากเต็มที แมกระทั่ง  
 อานมาทองคำที่อะแซหวุ่นกัถวายที่พิมพ์มามอบให้เป็นกำนัลแก่  
 สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก อันเป็นวัตถุหลักฐานทาง  
 ประวัติศาสตร์โบราณคดีของเรา ก็ไม่ทราบว่าเอาไปเก็บไว้  
 ที่ไหน ไม่เห็นเอาออกมาวางให้ชมกันบางเลย<sup>56</sup>

จากเรื่อง "พระพันวษานันมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" สันต์ ท.  
 โกมลบุตร ได้วิเคราะห์ราชทินนามของขุนแผน ว่าน่าจะเพี้ยนมาจาก "แฉลงสะทาน"  
 โดยให้คำอธิบายพร้อมกับอ้างหลักฐานที่ชวนให้ผู้อ่านที่มีความสนใจวรรณคดีเรื่อง ขุนช้าง  
 ขุนแผน อยู่แล้วมีความกระหายใคร่รู้ ต้องการศึกษาค้นคว้าต่อไปอีก สันต์ ท.โกมลบุตร  
 ได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้ต่อไปนี้

<sup>56</sup> ทักษิ เวสรัตน์, "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" เรื่องเดิม,  
 สยามมิตร, 1 (26 มีนาคม, 2519), 29.

...อันราชทินนาม แฉงสะทานุ นี้ยังเป็นที่ถูกเถียงกันอยู่  
ว่าเป็นคำที่เรียกเพี้ยนมาจากคำว่า แฉงสะทาน ไซหรือไม  
โดยอาศัยสังเกตจากทำเนียบนามขุนนางในกรุงศรีอยุธยา  
ซึ่งขอคัดมาเท่าที่ของการไขพิจารณา ดังนี้

กรมตำรวจภูบาล

หลวงเพชรฉลุ เจ้ากรมมหาดไทยตำรวจ ศักดินา

1000

ขุนมหาพิชัย ปลัดขวา ศักดินา 600

ขุนแฉงสะทาน ปลัดซ้าย ศักดินา 600

เป็นที่น่าสังเกตว่าราชทินนามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ตก  
ทอดมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีน้อย เพราะเป็นสิ่งที่นิยม  
ทำสืบกันต่อมาในวงราชการยุคก่อนเลิกบรรดาศักดิ์...

อันที่จริง ราชทินนามว่า แฉงสะทาน นี้ทั้งศักดิ์ศักดิ์ ที่เป็น  
คนเก่งอวย... ส่วนคำว่า แฉงสะทาน นั้น จะตีความหมาย  
หรือแปลไปอย่างไรก็ไม่ใคร่ความเลย<sup>57</sup>

### 3.2.4 เสนอข้อมูลหรือข้อสันนิษฐานหลายคำ

งานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นงานเขียนที่เสนอ  
ข้อมูล หรือข้อสันนิษฐานหลายคำ ดังที่ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างลักษณะดังกล่าวในงานสาร-  
คดีของเขา มาแสดงดังต่อไปนี้

เรื่อง "เมีย 5 แบบของขุนแผน" กล่าวถึงเมียทั้ง 5 คน  
ของขุนแผนว่ามีลักษณะเป็นภรรยาประเภทใด แต่ละคนจะเข้ากับลักษณะภรรยาตามที่  
ปรากฏในกฎหมายลักษณะัวเมียสมัยอยุธยาหรือไม่ เขาได้เสนอหลักฐานเพื่อประกอบข้อ  
สันนิษฐานไว้ดังต่อไปนี้

<sup>57</sup>สงวน ลิขสิทธิ์, "พระพันวษานั้นมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" เรื่องเดิม,  
สยามมิตร, 1 (2 พฤษภาคม, 2519), 8.

....กฎหมายลักษณะผู้เมียซึ่งตราขึ้นเมื่อ จ.ศ.1904 ใน  
 แขนงดินสมเด็จพระเจ้าวรวงศาธิบดีศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราช  
 โดแบ่งลักษณะผู้เมียไว้เพียง 3 ประการเท่านั้นเอง

ประการหนึ่ง หญิงอันบิดามารดากุมมือให้เป็นผู้เมียชาย  
 โดชื่อว่าเป็นผู้เมียกลางเมือง

ประการหนึ่ง ชายขอหญิงมาเลี้ยงเป็นอนุภรรยา หล้นเมีย  
 หลวงลงมาให้ชื่อว่า ผู้เมียกลางนอก

ประการหนึ่ง หญิงใดมีทุกข์ยาก ชายช่วยไถ่ได้มาเห็นหน้า  
 หมกหน้าเลี้ยงเป็นผู้เมีย ให้ชื่อว่า ผู้เมียกลางทาศู

จึงไม่พอแก่ลักษณะผู้เมีย 5 แบบ ของขุนแผนที่ข้าพเจ้าตั้ง  
 ใจจะกล่าวถึง จำต้องไขลักษณะที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้าน  
 เขาช่วย จึงจะแจ่มแจ้งชัดเจนน<sup>58</sup>

ผู้แต่งได้จัดให้ภรรยาทั้ง 5 คน ของขุนแผน เข้าลักษณะ

ต่อไปนี้

1. นางพิมพิลาไลย หรือวันทอง เป็น "เมียแต่ง"  
 หรือผู้เมียกลางเมือง เพราะมีการทบแต่งให้เป็นคู่ผู้ตัวเมีย มีการสู่ขอ การแห่ขันหมาก  
 การรคนำตามประเพณี

2. นางสายทอง เข้าลักษณะคนขรรพวิวิธ เพราะ  
 "ได้เสียเป็นผู้เมียกันเอง"

3. นางลาวทอง เข้าลักษณะเป็นผู้เมียเชลย เพราะ  
 ได้มาเมื่อคราวที่ขุนแผนยกทัพไปตีเมืองเชียงทอง และนายบ้านจอมทองซึ่งเป็นบิดาของ  
 นางลาวทอง ยกให้

<sup>58</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "เมีย 5 แบบ ของขุนแผน" ตันฉบับแผน: ลิขสิทธิ์,  
 พ.ศ.2519.

4. นางบัวคลี เป็นเมียที่ได้จากการ "หลบฝาก"  
 สันต์ ท.โกมลบุตร โคอ้างค่าแผลงของค่านี้จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าได้  
 ให้ค่าแผลงไว้ว่า "ประเพณีที่ชายเขาไปอาศัยรับใช้งานหญิง"

5. นางแก้วกิริยา เป็นเมียกลางทาสี หรือเรียกตาม  
 ภาษาชาวบ้านว่า ทาสกรรยา เพราะเนื่องจากขุนแผนเป็นผู้ออกเงินค่าไถตัวให้<sup>59</sup>

เรื่อง "พระพันวษานันมีอยู่ด้วยกันก็พระองค์" เสนอข้อสัน  
 นิษฐานหลายคาน เช่น อ้างถึงหนังสือ "คำให้การชาวกรุงเก่า" และ "พงศาวดารฉบับ  
 หลวงประเสริฐ" สันนิษฐานอายุของขุนช้างขุนแผน ด้วยการเทียบศักราชกับปีที่พระเจ้า  
 แผนดินองค์ที่นาจะระบับพระพันวษาในเรื่องขุนเสวยราชสมบัติ

เรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)" ให้ขอ  
 สันนิษฐานถึงตัวผู้พิมพ์ไว้หลายคานด้วยกัน เช่น

สันนิษฐานเส้นทางเดินของผู้นิพนธ์ จากสถานที่และตำบล  
 ที่อ้างถึงในโคลงนิราศนั้นว่าจะเป็นตำบลสถานที่ที่มีอยู่จริง ณ ที่ใด หรือน่าจะได้แก่  
 สถานที่ใดที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันบ้าง เช่น

บางฉนัง ในปัจจุบันน่าจะได้แก่ตำบลบางเชือกหนัง

ในเขตธนบุรี

ตราข น่าจะเป็น จังหวัดตราดในปัจจุบัน

ชื่อ สำโรง รัตนภูมิ บางเชน ที่อ้างไว้ในโคลง

กำสรวล ในปัจจุบันยังเป็นชื่อบาง หรือตำบลที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป

นอกจากนี้ สันต์ ท.โกมลบุตร ยังได้สันนิษฐานอีกด้วยว่า  
 ผู้นิพนธ์เรื่องนี้กำลังเดินทางไปสู่ประเทศเขมร ด้วยการอ้างว่า โคลงกำสรวล เป็นบท

กวีนิพนธ์ที่มีคำศัพท์ภาษาเขมรแทรกอยู่ตลอดเรื่อง ดังเช่นที่เขายกตัวอย่างคำ  
 "บางฉนง" ว่าเป็นคำในภาษาเขมร ฉนง หรือ ฉนัง ในภาษาเขมรแปลว่า "หม้อ"  
 ซึ่งจากคำแปลเช่นนี้ ผู้นิพนธ์จึงเล่นคำ "ฉนัง" กับ คำ "หม้อ" ไว้ในโคลงบทเดียวกัน  
 คือบทที่ว่า

ฉนงงบมาทันสาย	แสบทอง
ชนทิพยพวงารง	จรจรช นามะ
ยินขาวไซหมอนอง	อิมเอง ๆ

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างคำศัพท์ภาษาเขมรที่ใช้ในโคลงกำสรวลฯ  
 ซึ่ง สันต์ ท.โกมลบุตร ได้ยกขึ้นมาเป็นข้อสันนิษฐานในสารคดีเรื่องนี้ของเขา คือ คำ  
 "ระมาต" ที่ปรากฏอยู่ในโคลงบทที่ 55 ว่า "...เยียมมาลุดลบาง ระมาต" สันต์ ท.  
 โกมลบุตร ให้คำอธิบายว่า "ระมาต" เป็นคำในภาษาเขมร แปลว่า "แรด" ซึ่งใน  
 โคลงบทที่ 56 กวีจึงเล่นคำว่า "แรด" ไว้ในบาทที่ 2

ชรคือคางชุงชือ	ปลอมแปล
ไพรพนมอากยร	แรดรอง

สันต์ ท.โกมลบุตร ได้สันนิษฐานต่อไปถึงตำแหน่งพระสนมเอก  
 คือ "ท้าวศรีจุฬาลักษณ์" ว่าจะจะเป็นท่านผู้ใดแน่ เพราะเป็นนามที่ผู้นิพนธ์กล่าวถึงใน  
 โคลงนิราศเรื่องนี้ เขาอ้างหลักฐานไว้ดังนี้

...ผมขอไขเรื่องท้าวศรีจุฬาลักษณ์เสียก่อน ในทำเนียบ  
 ศักดินาพลเรือนสมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏว่ามีนางท้าวพระ  
 สนมอยู่ 4 ตำแหน่ง คือ

1. ท้าวอินทสุเรนทร์
2. ท้าวศรีสุคาจันทร
3. ท้าวอินทเทวี
4. ท้าวศรีจุฬาลักษณ์

ตำแหน่งพระสนมเอกทั้ง 4 มีประจำอยู่ทุกรัชกาล...  
 เพราะฉะนั้นท้าวศรีจุฬาลักษณ์ที่ผู้นิพนธ์รำพันถึง จึงไม่จำเป็น

ต้องเป็นบุคคลเดียวกันกับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช...อาจเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์ในแผ่นดินไหน ๆ ก็ได้ หรือจะพูดอีกทีหนึ่งว่าเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์ในแผ่นดินที่ผู้พิพากษาชีวิตอยู่ที่ใดเหมือนกัน

ถ้าผู้พิพากษาเป็นกษัตริย์ชาติอยุธยา แล้วทรงนิราศเกี่ยวกับพระสุนทรเอกคนโปรดของพระองค์เอง จะมีอะไรเกิดขึ้นหรือ... ถ้าเป็นคนอื่นนี่อาจเขียนเกี่ยวกับพระสุนทรเอก แล้วทิ้งหลักฐานไว้นิ่งๆ ไปที่บ้านหัวเมืองเช่นนี้ ไม่ถูกกุดหัวเสียตามกฎหมายเพียงขาดในสมัยนั้นก็เอา<sup>60</sup>

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้พิพากษา "โคลงกำสรวล" ที่ สันต์ ท. โกลมบุตร เสนอไว้คือ ความสมบูรณ์ของต้นฉบับที่โคตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เขามีความเห็นว่

...ในการนำเอาบทพิพากษานี้มาเผยแพร่ จะได้เป็นด้วยความจริงใจหรือดูแลเรอูกก็ตาม ต้นฉบับโคตกนั้นก็เลงดีซึกหรือเมมเขาไว้อย่างน้อยที่สุดก็หน้าหนึ่งหรือแผ่นหนึ่ง หรือไม่กี่คงลบเลือนไปจนไม่สามารถอ่านออกได้<sup>61</sup>

จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว สันต์ ท. โกลมบุตร จึงมีความเห็นว่า ตอนที่ขาดหายไปอาจมีข้อความที่กล่าวถึงชื่อผู้แต่งไว้ด้วยก็เป็นได้

### 3.2.5 ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเรื่องที่อ่านนั้นเกี่ยวข้องกับตน

ลักษณะของงานสารคดีที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเห็นได้ชัดในสารคดีชุดมรณกรรมและการสมาคม และชุดคู่มือการเสริมสวยของสตรี

<sup>60</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)" เรื่องเดิม, 42.

<sup>61</sup> เรื่องเดียวกัน, 43.



จากเรื่อง "กณณาสอนน้อง" เรื่องราวแต่ละเรื่องที่อยู่ใน  
จดหมายทุกฉบับที่ "กณณา" ผู้เป็นพี่สาวเขียนถึง "กฤติกา" น้องสาว ทำให้ผู้อ่านที่ยังอยู่  
ในวัยรุ่นบังเกิดความรู้สึกว่า เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนโดยตรง เพราะจดหมาย  
แต่ละฉบับกล่าวถึงวิธีประพฤติปฏิบัติตนในสังคมทั่ว ๆ ไปที่หญิงช่าวัยรุ่นมีส่วนร่วมอยู่ด้วย  
เริ่มตั้งแต่แนะนำเรื่องที่น่าปรากฏในแผนหน้าปกในที่ว่า "เป็นของขวัญแก่เหล่าครูดี  
และครูดีที่ใครเป็นกุดสตรีและกุดบุตรแท้จริงในเบื้องหน้า"<sup>62</sup>

สันต์ ท.โกมลบุตร ได้บรรยายข้อความที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก  
ว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตน ดังข้อความตอนที่ผู้วิจัยจะไดยกมาเป็นตัวอย่างดัง  
ต่อไปนี้

จากเรื่อง "กณณาสอนน้อง" ตอนที่กล่าวถึงความหมายของ  
"มรรยาทดี"

...บางทีเธออาจจะเข้าใจไว้อย่างผิดๆ ว่าอัน  
มรรยาทนั้นจะมีได้ก็เฉพาะในกลุ่มบุคคลที่จะเขาสู่สังคม  
เท่านั้น ขอนี้ ขอใ้หนองเขาใจเสียใหม่ว่าไม่เป็นความจริง  
ควรวาบคคลทุกคนในโลกนี้มีมรรยาทด้วยกันทั้งสิ้น หากจะ  
เป็นชนิดดีหรือทราม คือ สัมมาหรือมิจนาเท่านั้น มรรยาทจะ  
ดีหรือทรามฉันใด ย่อมขึ้นอยู่กับความประพฤติและการปฏิบัติ  
ของแต่ละบุคคล เพราะว่าการประพฤติและการปฏิบัติ  
เป็นกระจกเงาบานใหญ่ส่องให้เห็นมรรยาทของบุคคลนั้น  
เอง...บุคคลอาจศึกษาแบบแผนแห่งมรรยาทที่ถือกันว่าสุภาพ  
เรียบร้อยได้ด้วยกันทุกคน แต่คงไม่ใช่วิธีซื่อหนังสือสมบัติ  
ผู้ถือของสูงท่วมหัวไว้นั่งมองเล่น แล้วจะกลายเป็นผู้ขึ้นมา  
ได้<sup>63</sup>

<sup>62</sup> กณณา เทวรักษ์, กณณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า ---

<sup>63</sup> กณณา เทวรักษ์, กณณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 8 - 9

เรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" ในบทที่ว่าด้วย ศิลปะของการแต่งตัว  
 ผู้อ่านที่เป็นสตรีจะบังเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนโดยเฉพาะ เช่นตอน  
 เริ่มต้นนำเข้าสู่เนื้อเรื่องในบทที่ว่า

...การวางคุณค่าให้แก่ใบหน้าและร่างกายนั้น จำจะต้อง  
 ไหลสมบุรณชั้นคุณการ เล็กแบบเครื่องนุ่งห่มอย่างพิถีพิถัน คุณ  
 ขอมทราบดีแล้วว่าการแต่งเนื้อแต่งตัวนั้น เป็นองค์ประกอบอัน  
 สำคัญแห่งความสำเร็จผล ซึ่งจะอภัยให้เสียมิได้เลยถ้าคุณไม่  
 เอาใจใส่กับมัน เรือนร่างที่เหมาะสมกลมกลึงจะหมดเสน่ห์ลงไป  
 ทันทีถ้าแต่งเนื้อแต่งตัวไม่ไคร่ความ ถึงตัวคุณเองก็เถอะ ไม่  
 เคยนึกคำหุ้ญอื่นในท่านองนี้อย่างคฤหาหรือ

อย่าพูดว่าความโกเก้นั้นเป็นสมบัติดั้งเดิมที่ใครมาของสตรีที่  
 เกียจคร้านไม่ทำการงาน หากมีงบประมาณค่าใช้จ่ายมากพอ  
 ที่จะห่มเพื่อไคร่ความปรารถนา ไผวาสตรีคนใด ญาหรือ  
 รู้จักจัดตัวเองให้เขากระเบียบแล้ว ขอมสามารถที่จะแต่งเนื้อ  
 แต่งตัวไคร่ด้วยกันทั้งนั้น<sup>64</sup>

จากเรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" ในบทที่กล่าวถึง  
 การผอนคลาย มีข้อความที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตน  
 โดยตรง โดยเฉพาะที่ชีวิตประจำวันอยู่ในเมืองใหญ่ มีธุรกิจและการคมนาคมสับสน  
 วุ่นวาย เช่นเดียวกับสภาพการณ์ในปัจจุบันของกรุงเทพมหานคร อันทำให้บุคคลเหล่านั้น  
 ไขพลังกายและพลังใจเคร่งเครียดอยู่เกือบตลอดเวลา วิธีการผอนคลายความตึงเครียด  
 ที่ สันต์ ท.โกมลบุตร เสนอไว้ในสารคดีเรื่องนี้ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความ  
 รู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนโดยตรง ดังที่เขาบรรยายไว้ว่า

<sup>64</sup> กฤษณา เทวรักษ์, ดอกไม้ของชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 357.

...สิ่งที่ทำให้เราเห็นคุณค่าเห็นอภัยในการดำเนินชีวิตอันเต็มไปด้วย  
 ความทุกข์และการงานนั้นๆ อยู่ที่ความบากบั่นกับความเคร่งเครียด  
 เท่า ๆ กัน และสิ่งที่เราเรียกว่า "ประสาทตึงเครียด" นั้น  
 ส่วนมากก็เป็นความขมขื่นเนื้อตึงเครียดคนนั่นเอง เมื่อคลายความ  
 ตึงเครียดของกล้ามเนื้อลงได้ คุณก็คลายความตึงเครียดประ  
 สาทลงได้คู่กัน

ขอให้ทราวจึงเคราะห์หมั่นโน้มน้าวมของของคุณ เมื่อคุณกำลังอ่าน  
 นวนิยายเรื่องหนึ่ง คุณมีไคกุสันดมหายใจในตอนที่กำลังเขา  
 คายเขาเข้ม อย่าน่าตื่นเตนหรือกลัว ขณะที่คุณกำลังศึกษา  
 ปัญหาข้อใดข้อหนึ่งอยู่ คุณมีไคชมวคคิวนิวนาทาทริกตรองอยู่  
 อย่างลึกซึ้งหรือกลัว ขณะที่คุณกำลังเดินอยู่ในถนน คุณมีไคหนีบ  
 กระจเป่าถึของคุณไวไคแซนหนีบเสี้ยนแนบ รวกับเกรงว่าจะมี  
 ผุมารุกขิงวิ่งราวไปเสี้ยนหรือกลัว คุณเพิ่งเผลออยู่กับความคึก  
 อันหนึ่งอย่างใจจรคใจจ่อ กำมือของคุณก็แนบเขา นิวเทาของ  
 คุณ หงิก อยู่ในร่องเทา...

ตลอดชีวิตประจำวันอันยาวนาน คุณได้ดำรงความตึงเครียด  
 อาการบคเบี้ยวหน้าตา อาการกระหัดกระหอบอยู่อย่างไร  
 ประโยชน์...ถ้าแม่เราจะไม่มีโอกาสไคตอนคลายอยู่บ่อย ๆ  
 แล้ว เราก็มักมีโอกาสที่จะตึงเครียดอยู่ไคตลอดทั้งวันที่เดียว<sup>65</sup>

ในบทเดียวกันนี้ สันต์ ท.โกมลบุตร ยังได้เสนอวิธีดำเนินชีวิต  
 และการทำงานด้วยความเบิกบานใจ ซึ่งผู้อ่านจะมีความรู้สึกว่าเป็นวิธีที่น่าจะกระทำตาม  
 ได้ อันเป็นลักษณะของข้อเขียนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตน  
 โดยตรง ดังที่กล่าวถึง " ความเบิกบานใจในการดำเนินชีวิต" ไว้ดังต่อไปนี้

...จงทำงานหรือประกอบธุรกิจของคุณด้วยความสดชื่น  
 เริงใจ การงานที่สำเร็จด้วยความยินดี ควบคู่ของรสนิยมนของตน  
 จะลดความเห็นคุณค่าเห็นอภัยลงเป็นอันมาก...

<sup>65</sup> กฤษณา เทวรักษ์, คู่มือเสริมความงามกุลสตรี, เรื่องเดิม, หน้า 175 - 176.

คุณจะไม่มีความรู้สึกเห็นคเห็น้อยเลย เมื่อกำลังปิดประตูของคุณ ทำความสะอาดบ้านเรือน หรือบวกละแฉกแฉกเหี้ยมๆ ถ้าคุณรู้จักวิธีทำงานเหล่านั้นในนาภิรมย์ มันไม่ใช่ปัญหาเรื่องหน้าที่ แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความเมื่อกุณาสารสาธุใจทางหากเล่า มีสตรีบางคนที่ทำทาบือ ๆ เมื่ออ่านหนังสือ และบางคนก็ร้องเพลงไปพลาง จู๋จางไปไกลอย่างสบายใจ..

จงอยากคิดว่าคุณช่างอยุ่ทางไกลแสนไกลเหลือเกินกับขอเสนอแนะในเรื่องบำรุงรักษาความงาม...จากการฝึกฝนทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว เปลี่ยนแปลงสีหน้าที่หม่นหมอง ตกแดงมันใหญ่ตุ๋นงาม ทศนคฤททางจิตใจของคุณยอมเป็นเกราะกำบังความรู้สึกเห็นคเห็น้อย คือความเห็นคเห็น้อยอันจะปรากฏขึ้นมาบนสีหน้า<sup>66</sup>

### 3.2.6 การยกตัวอย่าง

ตัวอย่างที่แสดงในงานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นตัวอย่างที่สมจริงซึ่งช่วยให้ขอความตอนที่เขากล่าวถึงกระจ่างชัดเจเนียงขึ้น และทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวในตอนที่นั้น ๆ ได้ชัดเจนถูกต้องคียงขึ้น ในการยกตัวอย่างขึ้นประกอบเรื่องนั้น สันต์ ท.โกมลบุตร ใช้ทั้งตัวอย่างที่สมมติขึ้น และตัวอย่างที่เป็นของจริง

การยกตัวอย่างที่สมมติขึ้น ปรากฏในเรื่องต่อไปนี้ เช่น

จากเรื่อง "กฤษณาสนนอง" กล่าวถึงตัวอย่างของกิริยา

มรรยาทและการแสดงออกทั้งที่พึงปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ ในการชมการแข่งขันกีฬาใหญ่อ่านได้เห็นอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

เมื่อเธอบังเกิดความครึกรึกรันสนุกสนานขึ้นมา และประสงค์ให้เพื่อนฝูงรอบข้างพลอยสนุกสนานไปกับเธอด้วย เธอก็อาจกระทำไค โดยมีต้องขยับบนที่นั่งในหม้อฉจรรยแล้วโคคขึ้นโคคลง

<sup>66</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 180 - 182.

หรือกวักแกว่งเท้าของเธอไปจนถูกแสงส่องของผู้ที่นั่งอยู่ถัดไป ถ้าเธอปลงใจที่จะเป็นคนที่ทรหด ก็จงระวังอย่าให้ความตื่นเตนในเกมกีฬานั้น บิดผันอิริยาบถของเธอให้กลายเป็นนักคัดคนที่ผิดโอกาสไป...

นักศึกษาบางคนอาจจะคิดเสียว่า เขาต้องประพฤติตนประพฤติตนประหนึ่งทหารและปราศจากการยับยั้งใจ ๆ ในเมื่อจะสนับสนุนนักกีฬาให้เต็มที่เต็มทาง เขาจึงมักแยกไปรวมเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ร้องเชียร์เอาตามใจชอบ ฉีกกระดาษไปรยปลิวว่อน บางทีไข่มุกราง บางทีไปรยขาวโพลคิ้วราวกับวู เป็นชาวตอกคอกไม่ เขาจะวิ่งขึ้นวิ่งลง เขาออกออกในไทรวนวายไปโดยไม่เห็นแก่ผู้อื่น...<sup>67</sup>

ในเรื่อง "คู่มือสังคม" ยกตัวอย่างชัดเจนเมื่ออธิบายถึงมรรยาทในการสูบบุหรี่ ดังเช่นตอนที่กล่าวว่า

...สมมติว่าท่านเข้าไปในร้านอาหารสักแห่งหนึ่ง ซึ่งมีคูวันและกลิ่นบุหรี่คุดคุดอยู่แล้ว ไม่เป็นการผิดมรรยาทเลยถ้าท่านจะจุดของท่านขึ้นแฉ่งสักมวนหนึ่ง แล้วสูบพ่นควันอยู่ขณะที่ท่านรอจานอาหารที่สูง แต่ท่านจะผิดมรรยาทเป็นอันมาก เมื่อเขาไปในสถานที่ ๆ มีผู้นั่งอยู่ก่อนแฉ่ง ๆ ไม่มีใครสูบบุหรี่ อากาศ ณ ที่นั้นยังบริสุทธิ์ แฉ่งและท่านเกิดจุดบุหรี่ขึ้นเป็นคนแรก<sup>68</sup>

ตัวอย่างที่เป็นของจริง มีปรากฏในสารคดีบางเรื่อง ดังเช่นเรื่อง "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" มีข้อความตอนหนึ่งที่ สันต์ ท. โกลนบุตร

<sup>67</sup> ทัศนวิทย์ เทวรักษ์, กฤษณาสนอง, เรื่องเดิม, หน้า 78.

<sup>68</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 42 - 43.

อธิบายถึงคำศัพท์ในภาษาไทยที่ไช่เรียก พระ หรือนักบวชในคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ผู้แต่งได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เขาได้ประสบมาด้วยตัวเองจริง ๆ ขึ้นมาประกอบคำอธิบายในข้อความตอนนั้น คือตอนที่กล่าวว่

...ในสมัยที่ผู้เขียนเรียนหนังสือที่โรงเรียนอัสสัมชัญนั้น พอขึ้นชั้นมัธยม ครบประจำชั้นก็เป็นนักบวชฝรั่งหนุกเครายาวสวมกระโปรงดำทั้งสิ้น นักเรียนฝรั่งเศสเรียกครูว่า Frère นักเรียนอังกฤษเรียกว่า Brother หรือ หลวงพี่เราดี ๆ นี้เอง ซึ่งท่านอาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ ถอดคำออกมาไช่เรียกว่า เจษฎาจารย์ ตรงความหมายเปียบที่เดียว<sup>69</sup>

ในเรื่องเดียวกันนี้ ตอนที่ผู้เขียนอธิบายถึงคำศัพท์ในภาษาไทย คำหนึ่ง คือคำว่า "สังฆราช" เขาได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เขาได้พบด้วยตนเองมาประกอบคำอธิบายในเนื้อเรื่องตอนดังกล่าว ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และเห็นจริงพร้อมๆ กับการรับรู้ไปด้วยในตัว คือตอนที่ผู้เขียนเล่าถึงการนัดพบกับเพื่อนนักเรียนภาษาฝรั่งเศสรวมรุ่นและรุ่นใกล้เคียง ที่เคยเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญด้วยกันนั้น เขาได้มีโอกาสพบกับท่านสังฆราชแห่งคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกองค์ใหม่ของเมืองไทย ซึ่งท่านได้ไปร่วมชุมนุมในฐานะเพื่อนนักเรียนรุ่นใกล้เคียงกันด้วย สันต์ ท.โกมลบุตร ยกตัวอย่างตอนนี้เพื่อประกอบคำอธิบายคำศัพท์ใหม่ในภาษาไทยที่ไช่เรียกประมุขในคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เขากล่าวไว้ดังนี้

...เพื่อนคนหนึ่งชี้ให้ดูแล้วบอกว่า มุนั้นแหละท่านสังฆราช ละ พรอมุกกับบอกชื่อเสียยังเรียงนามให้ด้วย  
ข้าพเจมาองค์ท่านควยความสงกา...เป็นชายวัยกลางคน

<sup>69</sup> ทักษ์ เวสร์ตัน, "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" เรื่องเดิม, สยามมิศร์, 1 (7 มีนาคม, 2519), 31.

อายุอานามราว 40-42 ปี รูปร่างเอวเล็กเอวบาง ทนวด  
 เคราเสียดียงเกลา สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว กางเกงขาก  
 ยาวสีขาวหรือสีค้ำก็จำไม่ถนัด... เสื้อเชิ้ตของท่านไม่ใช่  
 คอพับ แต่เป็นปกดอกแข็งขลิบสีค้ำ เท่านั้นเองเป็นเครื่องหมาย  
 บอกให้รู้ว่าท่านเป็นนักบวช

ข้าพเจ้าเพิ่งได้รับความรู้นี้ใหม่ ๆ จึงบอกเพื่อนผู้นั้นไปว่า  
 เคียวนี้เขาไม่เรียกสังฆราชแล้วละ ทางราชการกำหนดให้  
 เรียกว่า มุขนายกมิชชัน...

ข้าพเจ้าต้องบอกซ้ำ ๆ ซา ๆ ซัด ๆ แต่ละพยางค์ให้เขาฟัง  
 อีกที เขาผู้นั้นถึงงเป็นโง่ตาแตกไป เพราะเป็นครั้งแรกที่เคย  
 ไต่ยีนค่านี<sup>70</sup>

จากเรื่อง "ค่าตัวของแก้วกิริยา" ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างของ  
 จริง แสดงค่าของเงินตราในสมัยที่ตัวผู้เขียนเองยังอยู่ในวัยเยาว์ เพื่อประเมินว่าค่าตัว  
 ของนางแก้วกิริยานั้น มีค่าเป็นเงินจำนวน 15 ตำลึง หรือ 15 ชั่ง สันต์ ท.โกมลบุตร  
 ได้ยกตัวอย่างค่าของเงินในสมัยที่เขายังเป็นเด็กไว้ดังต่อไปนี้

...คิดไปอีกที ค่าของเงินในสมัยโน้นกับสมัยนี้นั้นไม่เหมือน  
 กัน นึกถึงลิบลับที่เคียว ไมตองอื่นไกลไปจนถึงสมัยกรุงศรี-  
 ออยุธยา ซึ่งไซเบียบไปจ่ายกับชวากันคอก ในสมัยกรุงรัตนโก-  
 สินทร์ เมื่อสัก 50 กว่าปีมานี้เอง ผู้เขียนเคยกินกวยเตี๋ย  
 ชามละ 3 สตางค์ มาปัจจุบันนี้ชามละ 3 บาทก็แทบจะหาซื้อ  
 กินไม่ได้แล้ว...

กวยเตี๋ยชามละ 5 สตางค์ ในสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็ก ๆ  
 นอกจากจะมีเสนมากเป็นพิเศษกับหมูสับก้อนใหญ่แล้ว ยังมีเนื้อ  
 หมูต้มหันแถมมาอีกแผ่นเบอเริ่ม ลูกกวางจะหิบนึ่งฉาย กุ้งแห้ง  
 ฝอย ตักกระเทียมเจียวเติมอีกก็ได้ ผู้ชายไม่ปรีปากวาเลย...

<sup>70</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

คุ้งน้ำก็ไหลไปไกลแล้วครึ่งซาม จะศิษย์ก็กระสายเป็นทิววยุติเยว  
 นำ ก็ชอุ่มน้ำตมกระตุกมาเติมเขา ประรุงรสเสียวใหม่ให้เป็นตม  
 ย่ำชคคคองคอง 5 สต่างค ,เทานั้น อิมเออเรือเออเออไป  
 เลย เมื่อนำเอามาเล่าให้พวกหลาน ๆ ในสมัยนี้ฟัง พวกแก  
 ก็จะรวมหัวกันนิทาวา คุณตาคุณป้านี้ขี้โกหกยายบอกใครเพราะ  
 แก่เกิดมาก็ไม่มีโอกาสได้เห็นเลยแล้ววาสต่างคแดงนั้นก็มีรูป  
 พรรณสีฐานเป็นอย่างไร<sup>71</sup>

### 3.2.7 แสดงคติหรือแนวคิดตามที่ตนเห็นว่าดีงาม

งานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร นอกจากให้เนื้อหาสาระ  
 ตรงกับชื่อเรื่องและจุดมุ่งหมายในการเขียนแต่ละเรื่องแล้ว ผู้เขียนยังได้เสนอคติหรือแนว  
 คติบางประการแก่ผู้อ่านด้วย ดังที่ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างขอความจากสารคดีของเขา  
 เฉพาะตอนที่แสดงคติหรือขอคติบางประการ ด้วยการแบ่งออกเป็นหัวข้อเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. คติหรือแนวคิดเกี่ยวกับ การประพันธ์ และนักประพันธ์  
 จากเรื่อง Short Short Story หน้า 4

ความเป็นอยู่และพื้นฐานการศึกษาของนักเขียนแต่ละคน  
 นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประพันธ์ของเขาอยู่ไม่น้อย  
 นักประพันธ์คือมนุษยธรรมคนหนึ่งซึ่งคงทำงานหนัก  
 เลี้ยงปากเลี้ยงท้องเหมือนคนทั้งหลาย จะต่างกันอยู่บาง  
 ก็แต่ว่าเมื่อตายไปแล้ว มักจะใส่แหงเหมือน ๆ กันแทบ  
 ทั้งนี้

จากเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" ในนิตยสาร  
 เคล็ดไฉนรายเดือน พ.ศ.2495 ฉบับเดือน กรกฎาคม หน้า 44

<sup>71</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "คำตัวของแก้วกิริยา" ตันฉบับแผ่นปลิวพิมพ์คัด, ยังไม่ได้  
 ลงพิมพ์, พ.ศ.2519, หน้า 1.



...อันศิลป์ของการประพันธ์นั้น แม้จะมีกฎเกณฑ์และหลัก  
เกณฑ์ให้ศึกษากันใด เขาแบบที่ว่า ความรู้อาจเรียนกันหมด  
แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งซึ่งเกิดมากับตัวของผประพันธ์เอง จะเรียกว่า  
วุฒิอำนาจ หรือ พรสวรรค์ ก็ตามที่เกิด เป็นสิ่งที่จะถ่ายทอด  
กันมิได้เด็ดขาด

ฉบับเดือน กรกฎาคม หน้า 50.

...นามปากกานั้นมิใช่สิ่งสำคัญที่ประชาชนคนอ่านพึงยึดเอา  
เป็นหลักประกันความดีคนเดียว นำเนื้อหางความเรียงนั้นแล้ว  
คือความดีหรือเลวอันแน่นอนที่วิญญูชนจะพึงวินิจฉัยได้

ฉบับเดือน สิงหาคม หน้า 52.

...การประพันธ์นั้น ภู่านักเขียนจะถือเอาเป็นเสมอเครื่อง  
ปลูกปลอบกล่อมอารมณ์ผู้อ่านให้เพลิดเพลินนาน เวลานานรำคาญ  
ไป ก็พอจะยึดถือเอาเป็นอาชีพได้ แต่คงเขียนดูเสมออย่าง  
มีรเห็นคเห็นอัย จึงจะมีรายได้พออยู่พอกิน...แต่ในกรณีที่คุณ  
เขียนประสงค์จะให้พบประพันธ์ของ เขาอุปประโยชน์ให้แก่  
อ่านมากกว่าความรื่นรมย์อย่างเดียว ควยความปรารถนาที่จะ  
เห็นพุ้นโลกที่เรายืนอยู่นี้สะอาดหมดจด ปราศจากฝุ่นเหลือบที่  
หอมลอมตอมกินประชาชนอยู่แล้ว นักเขียนผู้นั้นยอมจะหากินยาก

## 2. คติหรือแนวคิดในการดำเนินชีวิต

จากเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์"

ฉบับเดือน กรกฎาคม หน้า 45.

...มหาวิทยาลัยชีวิตนั้นไพศาลนัก มีวิชาที่จะเรียนมากมาย  
หลายสาขา จะใช้หลักสิบชั่วชีวิตติดต่อกัน ก็คงจะศึกษาได้ไม่จบ  
สิ้นศิลปศาสตรบรรดามี

...ไม่ว่าท่านจะสำเร็จการศึกษาจากชั้นไหน ต่อให้มี  
ปริญญายาวตั้งหลา ท่านจะไม่ใคร่รับความรู้และประโยชน์มาก

เท่าการศึกษาที่ท่านได้รับเพียงชั่วระยะเวลา 3 เดือน ที่ท่านบวชอยู่  
 การศึกษาพุทธปรัชญา และพระธรรมวินัย เป็นการศึกษาใน  
 มหาวิทยาลัยอันสูงสุด ไม่มีมหาวิทยาลัยแห่งใดในโลกจะเปรียบ  
 ปาน

ฉบับเดือน สิงหาคม หน้า 34.

... เหตุการณ์ทั้งหลายทั้งมวลในชีวิตของบุคคลเรานั้น ล้วน  
 ไต่เกิดขึ้นเพื่อความดีงามของเราทั้งสิ้น ถ้าเราโดยยอมรับเหตุ  
 การณ์นั้นโดยหน้าชื่นตาบาน และเฟ้นประโยชน์เอาจากมัน--  
 แม้นใน-ความทุกข์และหยาดคนำตาของเราเอง

จากเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" หน้า 452.

... ชีวิตใต้มอบหมายขุมทรัพย์อันประเสริฐให้แก่คุณ โดยมี  
 เงื่อนไขว่าคุณจะตองพิศมัยในชีวิตเท่านั้น

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 454.

... เราขอรุ่มรวยความรอบรู้อันเสมอ ในเมื่อพึงผู้อื่น  
 เขาพูด

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 458.

... เราอาจให้แก่ผู้อื่นได้ก็แต่สิ่งที่เราหามาได้ด้วยตนเอง  
 เท่านั้น

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 460.

... จงมีความสนใจในตัวผู้อื่น พยายามที่จะเข้าใจความ  
 รู้สึกนึกคิดของเขา

### 3. คติหรือแนวคิดคานอนรักษานิยม

จากเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" หน้า 196.

...อันแบบแผนหรือขนบธรรมเนียมนั้น ไซ้จะไร้ค่าจนยับ  
ไปเสียทั้งสิน ที่เห็นเป็นสิ่งสำคัญเหลือเกินเทียวที่จะคงมี  
และชำระไว้ เช่นเดียวกับกฎแห่งสังคมที่เขอครองชีวิตอยู่ มัน  
ควรจะได้รับพิจารณาอย่างยุติธรรมที่สุด บวงครั่งกฎเหลา  
นี้บางขอจะมีลักษณะบอบอ่อนแอ แต่ถาเขอโตศึกษาโดยลึกล  
ซึ่งแล้วคุณยอมจะ เขาใจเจตนาของปญญาทายายของเรา ที่ไค  
บัญญัติมันขึ้นและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาไมรุขาดสาย ในยุคปัจจุบัน  
แบบแผนและขนบธรรมเนียม ไคกลายเป็นเครื่องประกันความ  
มั่นคงแห่งความอยู่ดีกินดีของเรา กอให้เรามีความเคารพตน  
เอง และเคารพเพื่อนมนุษย์รวมชาติ รวมโลกของเราบรรดา  
ที่มีสัมนาปฏิบัติอื่กวย

จากเรื่อง "คำขวัญของแกวกิริยา" สันต์ ท.โกมลบุตร ได้  
เสนอความคิดในการรักษางานวรรณคดีของไทยแต่โบราณเอาไว้ เนื่องจากมีความรู้หลาย  
สิ่งหลายอย่างให้ไคศึกษาหาความรู้ต่อไปไคอยู่เสมอ เขาไคกล่าวไว้ดังนี้ คือ

...เมื่อ 44 ปีที่ล่วงมาแล้วนี้ คือในปี พ.ศ. 2475 ขณะที่  
เราทำหนังสือประชาชาติกันอยู่ เสด็จไปในกรมหมื่นนราธิปพงศ์พานิช  
ซึ่งขณะนั้นยังดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า วรรณไวทยากร  
วรรณ ใคประทานบทความมาลงในหนังสือพิมพ์นั้นเป็นประจำ  
มีคติพจน์อยู่บทหนึ่งซึ่งผู้เขียนจำใคใจมาไคทุกวันนี้ และซึ่งต่อมา  
ผู้เขียนไคไปพบตนทอเป็นภาษาฝรั่งเศส ดังนี้

Les jeunes revent de construire,  
Même s'il faut détruire.  
Les vieux revent de conserver,  
Même s'il faut trépasser.

ซึ่งท่าน "วรรณไวทย์" ได้ถอดออกมาเป็นสยามภาษาอย่าง  
 เหมาะเจาะ รัศมีเป็นที่สุด  
 ใจหนุ่มไผ่ผ่นในการกอด      แม่ตองท่าลาย  
 ใจแก่ไผ่ผ่นในการเก็บ      แม่ตองมลายา

#### 4. คติหรือแนวคิดเกี่ยวกับมรรยาทและการสมาคม

จากเรื่อง "คู่มือสังคม" หน้า "คำนำ"

...ทุกสิ่งในโลกย่อมอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ มิฉะนั้นสังคมมนุษย์  
 จะปราศจากเสถียรระเบียบวินัยอันดีงาม ถิ่นใดเทศใดปราศ-  
 จากเสถียรระเบียบวินัยอันดีงามเสียแล้ว ถิ่นนั้นเทศนั้นยอมจะ  
 มีพียงเป็นที่อันควรเนา

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 2.

...กิริยามรรยาทอันเป็นสมบัติของผู้ดีนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่เรียน  
 กันได้

จากเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" หน้า 14.

...มรรยาทที่ดีนั้น มิได้สงวนไว้สำหรับแสดงเฉพาะในโอกาส  
 พิเศษหรือกรณีพิเศษเท่านั้น แต่เธอจะต้องแสดงอยู่ทุกวัน-ตลอด  
 เตือน-ตลอดคู่ปี-ตลอดชีวิต จนกระทั่งกลายเป็นนิสัย สามารถ  
 แสดงออกได้ทุกโอกาสควยปราศจากการฝืนใจ

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 15.

...มรรยาทที่ดีที่เห็นวางอยู่บนรากฐานแห่งการให้ปรึกษา  
 ญาณ...มิใช่ควยการหลบตาถือปฏิบัติตามกฎเสียทุกเมื่อทุกกรณี  
 ไป

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 17.

...การใช้ศัพท์ทอตรีวิถดการยอมเป็นมาตรฐานวัดระดับสูงตำแหน่ง  
จิตใจของผู้ศควย ซึ่งถาเราเป็นหญิงก็ยังมีสมควรหนัก

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 33.

...สถานที่แห่งแรกที่เซอพิงฝึกแสดงซึ่งความขงคิรอบคอบ  
และจักยบยั้งสำรวมใจประการไคนั้น คือ ภายในบานของเรา  
เอง ทอภาคีสมาชิกแห่งครอกรวีวของเราเอง

5. คติหรือแนวคิดเกี่ยวกับความงามของสตรี

จากเรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" หน้า 1

...ความงามนั้นเป็นความฝันของสตรีดังกับที่ความทรงพลัง  
เป็นความฝันของบุรุษ

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 9.

...สตรียอมจะผูกผาคผองูใสและแปลงร่างให้เฉิดฉายได้  
ควยความรัก...อย่าปฏิเสธที่จะเชื่อว่า ความรักในชีวิตนั้น  
จะไม่ประสบความสำเร็จ

จากเรื่อง "กฤษณาสอนน้อง" หน้า 148.

...การใช้เครื่องนุ่งห่มอันมีมูลค่าราคาแพงนั้น ไม่มีคุณค่า  
สำคัญเท่ากับการแต่งตัวดี

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 127.

...ความสวยจะไม่มีคามหมายอะไรเลย ถ่าปราศจากเสีย  
ซึ่งความหมคจคจำเวริฐตา หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็ตองวาคความ

สวยงามนั้นมีค่าเหนือไปกว่าความดีงามเลย

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 82.

...การวางอริยาบทอันถูกต้องชอบด้วยกาลเทศะ เป็นเครื่องส่งเสริมทรวดทรงให้เจริญตาไม่ว่าเธอจะแต่งเสื้อผ้าอาภรณ์ชุดใด

จากเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" หน้า 460.

...ความงามนั้นเป็นปัญหาของกวีบุรุษรักษา เช่นเดียวกับกวีการุณการ เรือนที่ผู้จำเป็นต้องทำเตียงของคุณอยู่ทุกวัน หรือว่าทองซีกรองเท้าอยู่ทุกวัน ซึ่งพอตกถึงค่าแล้วก็จะเต็มไปด้วยฝุ่นละอองอีก

จากเรื่องเดียวกัน หน้า 463.

...ผลิตภัณฑ์เสริมสวยจะช่วยคุณ ถ้าคุณได้ช่วยตัวเองก่อน ความงามนั้นอยู่แค่เอื้อมของบุคคลที่สามารถลงทุนพิจารณามันอย่างใจเย็น และดวงจรูญคอออนของมันแล้วจึงคอยบุกเข้าโจมตี

### 3.3 ด้านทัศนคติและมโนธรรม

งานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีเนื้อเรื่องที่ให้ทัศนคติและมโนธรรมต่อผู้อ่านถึงที่ผู้วิจัยจะไต่ถามตัวอย่างข้อความบางตอนในสารคดีแต่ละเรื่องของเขาที่มีใจความหรือเนื้อหาที่ให้ทัศนคติและมโนธรรมแก่ผู้อ่าน ตามลำดับหัวข้อ 7 รายการ ด้วยกัน ดังต่อไปนี้ คือ

### 3.3.1 ให้ความจริงใจ

ลักษณะงานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร ที่มีเนื้อหาให้ความจริงใจแก่ผู้อ่านเห็นได้ชัด เจนในสารคดีชุด มรรยาทและการสมาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" ซึ่งเป็นสารคดีที่มีเนื้อหาให้ความจริงใจแก่ผู้อ่านให้เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และเข้าใจกฎเกณฑ์ของมรรยาทและการสมาคมที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในสังคมของอารยชน พร้อมทั้งโน้มนำชักจูงให้ผู้อ่านในวัยรุ่นประพฤติปฏิบัติตามมรรยาทอันดีงามตามที่ผู้เขียนได้อธิบายชี้แจงไว้ในสารคดีเรื่องดังกล่าวถึงที่ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างข้อความบางตอนจากงานสารคดีของ สันต์ ท.โกมลบุตร ที่มีลักษณะให้ ให้ความจริงใจ ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ให้ความจริงใจต่อการประพฤติปฏิบัติตนด้วยมรรยาทอันถูกต้องดีงาม ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับในสังคมของผู้เจริญ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

...ฉันมรรยาท หรือ กิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อยนั้น ใ้แพร่เปลี่ยนแปลงมาตามกาลสมัยไมคงที่อยู่ใด มีการเลิกลมตัดทอนแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อความเหมาะสมของแต่ละยุคละสมัยตลอดมา แต่หากยังคงถือเจตนารมณ์ดั้งเดิม อันเป็นคนบัญญัติแห่งมรรยาทไว้อย่างมั่นคง แนวทางแห่งกิริยาวาจาอันจะถือว่าเรียบร้อย สุภาพเป็นผู้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความประพฤติของแต่ละบุคคลที่ใดแสดงให้ปรากฏอยู่เสมอ อันจะสอดส่องให้ประจักษ์ว่าดีหรือทรามสถานใด คดีในเมื่อความประพฤตินั้นสอดส่องให้เห็นความเคารพในบุคคลสิทธิ และไม่กระทบกระทั่งจิตใจผู้อื่น ทรามในเมื่อความประพฤตินั้นแสดงออกซึ่งความไม่เกรงใจใคร โทคเหี้ยมหรือไม่ชอบด้วยกาละเทศะ<sup>72</sup>

<sup>72</sup>กฤษฎา เทวรักษ์, กฤษฎาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 8.

จากเรื่องเดียวกันนี้ ยังปรากฏข้อความที่ให้ความจริงใจ  
ด้านโน้มนำให้ประพัตติคนเป็นคนสุภาพอ่อนน้อม ดังข้อความที่กล่าวว่

... ความสุภาพอ่อนน้อมนั้นประกอบด้วยความคิดรอบคอบกับ  
ความสนใจยกย่องผู้อื่น และการรุ่มยังสำรวมใจนั้นเป็นเครื่อง  
บ่งชี้ถึงดวงจิตอันผ่องแผ้วปราศจากมลทินโทษ แต่ในปัจจุบัน  
นี้เชอจักต้องแสดงสุภาพอ่อนน้อมกับการรุ่มยังสำรวมใจ  
นี้ให้สมบูรณ์แบบต่อไปโดยนัยเดียวกัน เชอของ เขาใจเสียแต่บัด  
นี้ว่า อันความประพัตตินั้นย่อมมีลวดลายที่จะต้องแสดงออกซึ่ง  
คุณลักษณะประการเหล่านี้ คือ จะแสดงออกอย่างไรซึ่งความ  
ซำงคิครอบคอบกับความสนใจยกย่อง เกรงอกเกรงใจ จะสำ  
แดงให้ประจักข้อย่างไรซึ่งวาระนำจิตอันผ่องแผ้ว<sup>73</sup>

จากเรื่องเดียวกัน มีข้อความที่ให้ความจริงใจในด้านการ  
ฝึกสำรวมอารมณ์ไว้ว่า

... ความสำรวมอารมณ์จะสำเร็จบริบูรณ์ได้ เชอต้องฝึกฝน  
ซำงซำกตอการผจกกับเหตุการณเฉพาะหน้า คือเหตุการณที่มีมา  
อยู่ยงวิสามันญ มิโคคาคหลวงหนาไว จะหมายเอาเหตุการณทุก  
คานทุกกรณีจะราบรินเป็นแบบชีวิตประจำวันนั้นมิโค เชอจะตอง  
หลีกเลี่ยงตอการที่จะปฏิบัติตนให้เครงเครียดเกินไป หรือไม  
สามารถระงับอารมณ์รอนไวโค ในเมื่อประสบเหตุการณใหม่ ๆ  
เขาเฉพาะหน้า แต่ก็มิโคหมายความว่าเชอจะตองปฏิบัติตน  
อยงฝึกปกคิขรุมคว หรือเป็นตัวของเชอเองอยงที่สุด หาก  
หมายความวผองแผ้วปราศจากเสียซึ่งอารมณ์ขุนหมองทั้งปวง  
นั้นแล้วเชอจึงจะสามารถปฏิบัติให้ถกตองสมบูรณ์โค ไมวาเชอ  
จะอยู่ที่ไหน เพราะบัดนั้นเชอยอมมีจิตใจอันสงบและสบายใจ

<sup>73</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.



แท้จริงโดยมีต้องทวนมารู้จักเสียใจเอาต่อภายหลังว่าเขาอื่น  
จะคิดอย่างไรในตัวเธอ<sup>74</sup>

2. ให้ความจริงโลงใจแก่สตรีที่มีรูปร่างไม่งดงามแต่อาจทำตน  
ให้เป็นผู้มี บุคลิกลักษณะสง่างามได้เมื่ออยู่ในสังคม ด้วยการรู้จักเลือกใช้เสื้อผ้าอาภรณ์  
รู้วิธีการเอาใจใส่บำรุงรักษาสุขภาพอนามัย และเรียนรู้วิธีการวางท่าทางส่งเสริมบุคลิก  
ลักษณะของตนเอง ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า

...ความมีสง่าราศีนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับการเลือกเครื่องนุ่งห่ม  
อย่างพิถีพิถันโดยสถานเดียว ยังจะต้องปรับให้เข้ากับกาลละ  
เทศะหรืออาจทอให้เข้ากับวัยของคุณ การดำเนินชีวิตของคุณ  
ธุรกิจการงานของคุณ และบุพการีของคุณอีกด้วย<sup>75</sup>

สันต์ ท.โกมลบุตร ยังให้ความจริงโลงใจในเรื่องการ  
เลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของสตรีอีกด้วยว่า

...เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของคุณนั้น จะต้องปรับปรุงให้เข้า  
กับรูปพรรณ หรือหุ่นของคุณ มีห้องเสื้อชั้นดีหลายแห่งที่สามารถ  
มอบศิลปะแห่งการตัดเย็บชุดอันรัดกุมให้แก่คุณได้อยู่, ด้วยการปิด  
ซ่อนส่วนบกพร่อง และเชิดชูส่วนดีเด่นของคุณใหม่คา มิใช่  
เป็นการสร้างบุคคลเทียมขึ้นในตัวคุณ แต่เป็นการเสริมสร้างให้  
บังเกิดความกลมกลืนขึ้น มิฉะนั้นแล้วโฉนเลยจะมีความงามได้<sup>76</sup>

ในเรื่อง "กณณาสนนอง" สันต์ ท.โกมลบุตร ได้ให้ความ  
จริงโลงใจในการรู้จักเอาใจใส่ต่อความสะอาดหมคจดและการวางท่าทางว่ามีส่วนช่วยเสริม

<sup>74</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

<sup>75</sup> กณณา เทวรักษ์, ดอกไม้ของชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 364.

<sup>76</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 371.

บุคลิกลักษณะใดอย่างไร ทำให้ผู้นั้นที่กำลังมีปัญหาด้านการแต่งกายและความงาม รู้สึก  
และมีกำลังใจในการปรับปรุงตัวเอง ดังข้อความที่กล่าวไว้ว่า

...ความหมกมุ่นจำเวียนวนนั้นขึ้นอยู่กับความประณีตเรียบร้อย  
ความสะอาดเกลี้ยงเกลา การวางอิริยาบถและสุขภาพอนามัย  
อยู่เป็นอันมาก...ความหมกมุ่นจำเวียนวนยังจะตอประกอบควย  
รสนิยมอันดี และความเอาใจใส่ระมัดระวังในการแต่งหน้า การ  
แต่งผม และเสื้อผ้าพิสดารารวมที่สวมใส่อีก ควยความวิริยอุตสาหะ  
และความเข้าใจอย่างซาบซึ้ง...<sup>77</sup>

3. ให้ความจริงโลงใจแก่บุคคลทุกชั้นทุกหมู่เหล่า ในการนำ  
ตนเองเข้าสู่การสมาคมกับคนอื่น ๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างอันเป็นของสากลใน  
เรื่อง "คู่มือสังคม" สันต์ ท.โกมลบุตร ได้ให้กำลังใจแก่บุคคลทั่ว ๆ ไปที่จะต้องเข้าร่วม  
สมาคมกับบุคคลอื่น ๆ ไว้ดังนี้

...กำแพงแห่งสังคมอันกั้นขวางอยู่ระหว่างประชาชนชาติ  
เดียวกันจะยิ่งลดความหนาแน่นลงทุกที ในเมื่อชนอีกหมู่หนึ่งสามารถ  
สร้างตัวจนอาจเข้าร่วมสมาคมกับอีกหมู่หนึ่ง และผสมผสานกัน  
ได้...<sup>78</sup>

จากสารคดีเรื่องเดียวกันนี้ ผู้เขียนยังได้กล่าวอีกว่า

...ชายหรือหญิงใดก็ตาม เมื่อได้รับการอบรมในการเข้าสังคม  
เป็นอันดีแล้ว ย่อมจะก้าวเขาไปได้อย่างสง่างามแต่โดยมิต้อง  
เกรงวาทนจะเป็น หรือหาแถม-ไม่เล็ดกว่าจะเป็นสู่สถานการณ์  
ประชุม หรือการเลี้ยงรับรอง มนตมหาเสนห์นี้ยังไซ้สะเคาะ

<sup>77</sup> กฤษณา เหวอรัทซ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 127 - 128.

<sup>78</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า "คำนำ".

ทวารทุกทวารได้อีกด้วย คือการผ่านเข้าไปถึงดวงใจของ  
บุคคลบางคนที่มีคตินั้น หากจะเปิดใจก็แตกความมาเป็นระ  
เบียบเรียบร้อย มรรยาทอันนมนวล และวาจาอันอ่อนหวาน  
เท่านั้น<sup>79</sup>

### 3.3.2 ให้ความเพลิดเพลิน

นอกจากให้ความจริงใจต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้น  
สารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร ยังให้ความเพลิดเพลินแกผู้อ่านอีกด้วย เช่น กลวิธีในการ  
เรียบเรียงเรื่อง "กฤษณาสนนง" เนื้อหาทั้งหมดอยู่ในรูปจดหมายจากพี่สาวถึงน้องสาว  
ส่วนรายการเขียนจดหมายที่ไพเราะทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินขณะที่อ่านจดหมาย  
เหล่านั้นผ่านไปทีละฉบับ พร้อมกับได้รับความรู้ และข้อคิด ข้อควรปฏิบัติไปด้วย อย่างไม่  
รู้สึกว่าได้รับการอบรมสั่งสอนโดยตรง ตัวอย่างเช่น จดหมายฉบับที่ 1 เริ่มต้นว่า

กฤตีกา น้องรัก

พี่ไม่อยากจะเรียกเธอว่า น้องก้อย อีกต่อไป แม้วานาน  
นั้นจะบงบอกให้สำนึกว่า เธอเป็นน้องคนสุดท้องของเรา  
เพราะเหตุว่าบัดนี้ เธอโตพอที่จะได้รับการเรียกขานด้วยนาม  
จริง , เพื่อให้เธอรู้สึกความเป็นผู้ใหญ่ขึ้นสมวัยครุ่นของเธอ ,  
แต่อย่างไรก็ตาม นามกรของเธอก็ยังบงบอกความเยาวยออยู่  
รำไป เพราะ กฤตีกา นั้นหมายถึงดาวฤกษ์ที่ 3 ที่มีอยู่ด้วย  
กัน 8 ดวง เรียกว่าดาวลูกไก่ ซึ่งเราจะเห็นได้ในราตรี  
ที่มีดาวพราวฟ้า

ลูกไก่อยของพี่ชา ความจำเป็นในการครองชีพบังคับให้  
พี่ต้องพบเจรมามากเป็นครุอยู่ถึงนครสวรรค์ ยุ่งอยู่กับการสอน  
และรับรับขับเคี่ยวกับพวกเด็ก ๆ จนเกือบไม่มีเวลาจะส่ง ,  
ชาวคราวมาให้เธอ หรือ คุณพ่อคุณแม่ทราบบาง หากนับแต่

<sup>79</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

บัดนี้เป็นต้นไป พี่ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องส่งจดหมายมาถึงเธอ  
ทุกสัปดาห์คอยเหตุผลการสำคัญที่เธอใดถามไปอย่าง  
กว้าง ๆ ว่า ทำไมจึงจะได้ออวา เป็นกุลสตรี<sup>80</sup>

จากเรื่อง "เมีย 5 แบบ ของขุนแผน" ให้ความเพลิดเพลิน  
แก่ผู้อ่านตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง และชวนให้ผู้อ่านติดตามอ่านต่อไปจนจบเรื่อง ทั้ง ๆ ที่ผู้อ่าน  
ส่วนใหญ่ก็ทราบเรื่องราวของ ขุนแผนคืออยู่แล้ว สันต์ ท. โกมลบุตร เริ่มเรื่องด้วยข้อความ  
และถ้อยคำสำนวนที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ดังต่อไปนี้

...ข้าพเจ้าได้เคยพูดไว้แล้วว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุน-  
แผน นั้นหาทายการคนควาและการวิจัยเป็นที่สุด ไม่ว่าจะ  
เป็นเชิงประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ไสยศาสตร์  
ที่เลื่อมใสกันในยุคนั้น ตลอดจนความเป็นอยู่ของตัวละครแ  
ละตัวซึ่งมีลักษณะผิดแปลกต่างกันอย่างออกไป

โดยเฉพาะตัวขุนแผนนั้น เล่าลือกันว่าเป็นคนเจ้าชู้เจ้า  
เสนห์หนักหนา มีผู้หญิงติดใจเกี้ยว ใคร้ที่มีพระเครื่องขุนแผน  
แขวนคอก็กระหิมือมิใจว่า, ตุษานี้ก้นอง ๆ คาซาโนวาหรือ  
คณัฐวนเขาไปแล้ว... มับุญแนคอกนาย ถ้าใครคนนั้นมีไค  
แกกลาววิทยาคมและเกียวยุหญิงเป็นเหมือนนอยางขุนแผน

อันที่จริง ตั้งแต่เป็นหนุ่มหน้าขึ้นมาจนกระทั่งแก่ตายไป  
ในที่สุด ขุนแผนไคเมียมาตางกรรมตางวาระกันเพียง 5 คน  
เท่านั้นเอง ไม่มากมายอะไรเลย นอยกว่าขลุงทูนผาขาว  
มาแดงเป็นไหน ๆ และไคมาควยลักษณะการที่ไมซ้ำแบบกัน  
เสียควย...<sup>81</sup>

เรื่อง " ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" เป็นสารคดีที่มีเนื้อ  
หาอ่านเพลิดเพลินตลอดทั้งเรื่อง เพราะเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นชีวประวัติของผู้เขียนเอง

<sup>80</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 3.

<sup>81</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "เมีย 5 แบบ ของขุนแผน" เรื่องเดิม, หน้า 1.

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แทรกเกร็ดต่าง ๆ ที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเพิ่มขึ้นอีก เช่น ตอนที่กล่าวถึง ชีวิตในโรงเรียนเทพศิรินทร์ และโรงเรียนอัสสัมชัญ ตอนที่เขายังเรียนอยู่ในชั้นประถม

เนื้อเรื่องอีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ ที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ได้แก่ตอนที่เขากล่าวถึงประวัติเรื่องรักของ ก.สุรางคนางค์ กับ ป.บูรณภรณ์ นักประพันธ์สองสามีภรรยาซึ่งเป็นนักเขียนที่มีชื่อร่วมสมัยกับเขา สันต์ ท.โกมลบุตร ได้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์ที่เขาได้มีส่วนร่วมในเรื่องรักของนักเขียนทั้งสอง ตั้งแต่ตอนเริ่มต้นควยการเป็นตัวแทนของฝ่ายชายที่นำดอกไม้ไปมอบแก่ฝ่ายหญิง

### 3.3.3 มีส่วนในการสร้าง รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม

ในหนังสือ "วัฒนธรรมวิทยา" ของ "สุชีพ ปุญญานุภาพ" ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงวัฒนธรรมสากลให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย ไว้ดังต่อไปนี้

...แม้เราจะสนใจศึกษาในข้อที่ฝรั่งได้สนใจแต่ต่างกับ คำว่าไว แต่เราก็มีโคลอกแบบฝรั่ง เราพิจารณาปรับปรุง ให้เหมาะแก่รูปลักษณะและเหตุแวดล้อมในประเทศชาติของเรา อันไหนเป็นสากลเป็นจุดค้นพบที่ทุกชาติจะไขรวมกันได้ เราก็ศึกษาเพื่อให้เขากันได้กับเขา อันไหนของเราล้าสมัย ควรเปลี่ยนแปลง เราก็ได้เปลี่ยนแปลงลักษณะที่คิดปรุงให้ดีขึ้น อันไหนของเราคืออยู่แล้วก็พยายามดำรงรักษาไว้ด้วยดี<sup>82</sup>

สารคดีชุดมรรยาทและการสมาคมของ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นงานเขียนที่มีจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่มีส่วนช่วยในการสร้าง รักษา และส่งเสริม วัฒนธรรม ตามลักษณะหรือวิธีการที่ "สุชีพ ปุญญานุภาพ" ได้กล่าวไว้ดังที่ยกมาข้างต้น

<sup>82</sup>สุชีพ ปุญญานุภาพ, วัฒนธรรมวิทยา (พระนคร:สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2500), หน้า 139.

แล้วนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ สันต์ ท. โกลบลบุตร กล่าวไว้ใน สารคดีของเขานั้น ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมสากลที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมของอารยชนทั่ว ๆ ไป และบางส่วนก็เป็นแบบแผนประเพณีไทยที่นำมาดัดแปลงให้เข้ากับธรรมเนียมสากล ดังที่จะได้ยกตัวอย่างข้อความบางตอนในสารคดีชุดมรรยาทและการสมาคมที่แสดงลักษณะ สร้าง รักษา และส่งเสริม วัฒนธรรมตามแบบแผนที่กล่าวไว้ในหนังสือ "วัฒนธรรมวิทยา" ที่อ้างมาแล้วข้างต้นนั้น

จากเรื่อง "คู่มือสังคม" ในหัวข้อที่ว่าด้วย "การจัดโต๊ะรับประทานอาหาร" ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวตะวันตกโดยแท้ เพราะเหตุว่าแต่เดิมทีเดียว คนไทยเรานั่งรับประทานอาหารกับพื้น วางสำหรับอาหารบนเสื่อหรือเครื่องปูลาดชนิดอื่น ๆ หรืออีกวิธีหนึ่ง คือผู้นั่งบริโภคนั่งกับพื้นและวางสำหรับอาหารบนโต๊ะหรือตั้งตัวเตี้ย ๆ สูงแคบของผู้นั่งบริโภคนั้น สันต์ ท. โกลบลบุตร ได้กล่าวถึงการจัดโต๊ะอาหาร และการวาง ฉาเข้คมือ ไวดังนี้

...บนผ้าปูโต๊ะ หากใครจะแสดงศิลปะของการประดับดู ลายก็อาจทำได้โดยอาศัยกิ่งเล็บคูรุข กลิบคอกไม้สดประดิษฐ์ ฉายกนกเครือหรือลายคดเคี้ยวใดตามใจชอบ ให้เกิดสีชดกัน ขึ้นกับสีข้าวของผ้าปูโต๊ะ; ทองฟุ้งระว่างอย่าให้ลวดลายคอกไม้ กิ่งไม้สดเหล่านั้นอยู่ใกล้มือผู้นั่งบริโภคนั้นเกินไปนัก จะกลายเป็นเครื่องงูเกะเกะกิดขวางไป...

ในบานหน้าต่างมากคิมักจะถือกันเป็นธรรมเนียมว่า ทั่วหน้า คนรับใช้ หรือลูกหญิงคนใหญ่ของเจ้านายจะตองพับฉาเข้คมือ เป็นรูปคอกกรักบาง นกบาง หมวกกุศเรนบาง ตางแบบกัน แลววางลงตรงจานอาหาร...<sup>83</sup>

<sup>83</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 68 - 69.

จะเห็นได้ว่า สันต์ ท. โภมลบุตร ได้แทรกศิลปวัฒนธรรมของ  
ไทย คำนวณฝีมือของสตรีไทย เช่นการพับผ้าเป็นรูปต่าง ๆ และศิลปการจัดดอกไม้สด  
เป็นต้น

นอกจากนี้เขายังได้กล่าวถึงความจำเป็นที่คนไทยเราจะพึง  
เรียนรู้ขนบธรรมเนียมสากล พร้อมกับเน้นเรื่องการรักษาวัฒนธรรมไทยไว้ด้วย ดังที่เขา  
กล่าววา

...กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ ณ ที่นี้ เป็นแบบอารย-  
สากล ผู้รวบรวมมิได้มีเจตนาจะบิดเบือนวัฒนธรรมไทยเราเอง  
ซึ่งถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องก็ดีแสนดีอยู่แล้ว ในหลายประเทศฝรั่งมัง  
คาไปเสียทั้งสิ้น วัฒนธรรมของเรามีสิ่งใดที่ดีขอใครช่วยกัน  
ช่วยรักษาไว้อย่างใหญ่เสมอสูญ แต่โดยที่นักธรรมชาติใหม่  
ที่เกี่ยวกับการติดต่อทั่วไป บังคับเราให้ต้องเสวนาสมาคม  
กับชาวโลกอื่นทั่วไป ฉะนั้น การอ่านหนังสือเล่มนี้ จึงเป็น  
กรณี รู่วิวาใจวาใสบาแบกหาม...<sup>84</sup>

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงลักษณะขอเขียนที่ช่วยในการสร้าง  
ส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรม คือตอนที่อธิบายถึงมรรยาทในการแนะนำบุคคลให้รู้จักกัน  
และขอควรปฏิบัติของผู้ที่ไ้รับคำแนะนำให้รู้จักกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของทั้งแบบไทยและ  
แบบสากล สันต์ ท. โภมลบุตร ได้อธิบายและยกตัวอย่างทั้งธรรมเนียมไทยและธรรมเนียม  
ตะวันตกไว้ในเรื่อง "กฤษฎาสอนน้อง" ดังต่อไปนี้

...บุคคลผู้ไ้รับการแนะนำให้รู้จักกับอีกบุคคลหนึ่ง ย่อม  
เป็นคนแรกที่จะตองยอมรับการชักนำนั้น คำปราศรัยวา  
สวัสดิ์ (คะหรือครับ) นั้นวาเพียงพอและสุภาพแล้ว...

ถ้าจะให้ฟังสภาพยิ่งขึ้นอีกสักหน่อย ก็เพิ่มนามกรของบุคคล  
ผู้นั้นเขาไว้อย่างประโยค เช่น สวัสดิ์คะคุณเขมรโพธิ์สัตว์  
เป็นต้น และถ้ามีความเลื่อมใสในบุคคลผู้นั้นมาก จะเพิ่มคำ  
วாயินต์ที่ใครจักคุณคะ หรืออุตินันไคยีนคำกล่าวขวัญถึงคุณ  
บอย ๆ คะ ก็ยอมจะทำได้

การทักทายกันแบบนี้ ธรรมเนียมไทยเรามากเริ่มด้วยการ  
ยกมือไหว้กันก่อน ซึ่งก็เห็นว่าเป็นสิ่งนุ่มนวลและสุภาพดี  
แต่ในกรณีที่เราเขาสงัดกับชาวต่างประเทศ หญิงสาวหรือ  
สุภาพสตรีอาจเป็นผู้นิยมมือไหว้ชายหนุ่มหรือสุภาพบุรุษผู้มีสติ  
ตาเชอปราถนา แต่สุภาพสตรีอาวุโสจะนิยมมือไหว้ชายที่มีวัยอ่อน  
กว่าสามีสักใด... 85

### 3.3.4 เป็นแนวทางปรับปรุงบุคลิกภาพ

ลักษณะขอเขียนที่เป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพ มี  
ปรากฏในตัวอย่างที่ สันต์ ท. โกลมบุตร แสดงไว้ในสารคดีชุดมรรยาทและการสมาคม  
มีทั้งตัวอย่างที่สมควรปฏิบัติ และตัวอย่างที่ไม่สมควรปฏิบัติตาม ตัวอย่างเหล่านี้เป็นแนว  
ทางให้ผู้อ่านปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้ถูกต้องยิ่งขึ้นได้

จากเรื่อง "คู่มือสังคม" ใดแสดงตัวอย่างอากัปกริยาที่สุภาพ  
ชนสมควรปฏิบัติ ขณะที่อยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าในที่สาธารณะ หรือในที่ชุมนุมส่วนบุคคล  
ตัวอย่างที่ผู้เขียนยกมานั้นชัดเจนและจริงจัง จนผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นอาการที่น่ารังเกียจและ  
พร้อมที่จะไม่ประพฤตินั้น เช่น

...ถ้าท่านรู้สึกตัวว่าอยากจะหาว แทนที่จะเปิดปากกว้าง  
จงหุบเอาไว้อาณาปากครีมนีปากของท่านไว้ให้แน่น แล้ว  
กุดินหาวของท่านลงไป หรืออย่างซุกหนาบที่สุด จงเอามือ  
ป้องปากของท่านแล้วหาวไปเถิด แล้วรีบออกปาก ขอบภัย



ในทันที ถ้าท่านไม่ประสงค์ให้มีผู้ใดตัดสินท่านอย่างรุนแรง  
แล้ว ขอให้เขาจับผิดในเรื่องเช่นนี้ได้<sup>86</sup>

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เป็นกิริยาอาการที่น่ารังเกียจ สุภาพชนไม่ควรกระทำ คือ การเกา สันต์ ท.โกมลบุตร ได้กล่าวไว้ว่า

... ฟังยูเวนไทน์เป็นสิทธิของสัตว์เคร่งขรึมเท่านั้น เกิด  
ที่จะเกาใตตามชอบใจในสุภาพสถาน มนุษย์เราควรจะยก  
ฐานะตนให้สูงกว่าสัตว์เหล่านั้น<sup>87</sup>

จากสารคดีเรื่องเดียวกันนี้ สันต์ ท.โกมลบุตร ได้อธิบายถึง  
วาจาที่เป็นเครื่องแสดงความเป็นผู้ดีและความอ่อนน้อมของผู้พูด คือคำ "ขอใจ" และ  
"ขอบคุณ" คำอธิบายที่เขาให้ไว้ในข้อความตอนนี้เป็นแนวทางใหญ่ๆ นำไปประพฤติ  
ปฏิบัติตาม เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพของตน ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

ขอใจครับ

ขอบคุณค่ะ

ในขบวนการเพิ่มอันซุบซึ่งคิมคำของเรา มีหม่อมคำอยู่สี่หนึ่ง  
เป็นการแสดงปฏิกริยาอุอุปการคุณของผู้อื่นทันทีทันใด เป็นวลี  
เล็กน้อยเหลือเกิน ไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไร...

คำพูดประโยคนี้ไซ้ใใทุกสถานที... ไม่เพียงแต่ใช้คำนี้  
แสดงต่อบุคคลทุกคน ,แม่แก่บรรดาที่เขาไม่มีหน้าที่จะตอง  
แสดงความอ่อนน้อมต่อทาน

, จงหู้ทุก ขอใจ หรือ ขอบุคุณ ไว้ให้คึกปากเกิด เมื่อ  
ทานไคร้รับมา หรือจ่ายค่าเหล่านี้ออกไปมากน้อยเพียงไร

<sup>86</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 13.

<sup>87</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

รัฐบาลท่านไม่ติดตามคอยเก็บภาษีอากรมรรยาทที่ประการนี้  
ของท่านคอก<sup>88</sup>

เรื่อง "คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" ในบทที่กล่าวถึงการ  
บริหารร่างกายสำหรับสตรี เพื่อให้มีร่างกายแข็งแรงและสง่างาม ซึ่งเป็นทางนำไปสู่การ  
มีบุคลิกภาพที่ดีและงดงาม มีข้อความที่เป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพ ดังที่กล่าว  
ไว้ว่า

...ในฐานะที่เป็นชาวกรุง... จงดูกระมุขก้าวให้สั้นลงกว่า  
ที่คุณไซเดินตามท้องไรทองนุา ขนาดที่ว่าเมื่อคุณทอดสายตา  
ลงแลงก็มองไม่เห็นปลายเท้าของคุณเอง อูยาเดินไกวแขน  
ถาคุณออกที่จะทำเช่นนั้นไมไค ก็จงไซกระเป่าถือติดตัวไปและ  
อูยาหิ้วไว้ในมือ แตะงหนีวไวไคล่าแขนเกือก คนเราจะไกว  
แขนขางเค็ยวั้นนียากุนัก ซึ่งเป็นการตรงขามกับหลักของกฎ  
ทรงตัวไป ถามีอ้ออีกขางหนึ่งคั้นยุบยิบ (จะแกว่งเสี่ยให้ไค)  
ก็จงสอคมันูเขาในแขนของเพื่อนคุณ หรือให้ถือกรมหรือหอของ  
เล็ก ๆ เขาไวมันักจะนั่งไปเอง

จงเคินใหญ่เป็นปกติสมาเสมอ เพื่อสุขภาพและความสง่า  
เยยของคุณควยวาทาคคุณเคินคี่แลวมีไซแต่จะสร้างควมสมคุดย  
ให้แกกายภาพของคุณเทานั้น ยังเป็นการสร้างควมไมซัดูเขิน  
กับควมคุดสูงแคลว อันเสริมมรรยาทการเคินของคุณ ให้มี  
เสนห์ใหม่เพิ่มขึ้นอีกควย<sup>89</sup>

### 3.3.5 ก่อให้เกิดจินตนาการ

สารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีทั้งเนื้อหาและข้อความบาง  
ตอนที่ก่อให้เกิดจินตนาการแก่ผู้อ่าน ไปตามเนื้อเรื่องหรือข้อความที่เขากล่าวไว้แต่ละเรื่อง

<sup>88</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 40 - 41.

<sup>89</sup> กฤษณา เทวรักษ์, คู่มือเสริมความงามกุลสตรี, เรื่องเดิม, หน้า 165 - 166.

ดั่งที่ผู้วิจัยจะไดยกข้อความบางตอนจากสารคดีบางเรื่องของเขาขึ้นมาพิจารณาถึงลักษณะ  
ดั่งกล่าว ต่อไปนี้

เรื่อง "ค่าตัวของแก้วกิริยา" เป็นสารคดีสั้น ๆ ที่วิเคราะห์  
จำนวนเงินที่เจ้าเมืองสุโขทัย ผู้เป็นบิดาของนางแก้วกิริยาได้ไปจากขุนช้าง ว่ามีจำนวน  
เท่าไร 15 ชั่ง หรือ 15 ตำลึง ในเรื่องก็บอกไว้แต่เพียงว่า "ไหม้ส่งมั่งยังค้างอยู่  
สิบห้า" สันต์ ท. โกมลบุตร ได้เสนอปัญหาข้อคิดนี้ขึ้นในบทความเรื่องนี้ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิด  
จินตนาการถึงการประทุพติคนของเจ้าเมืองสุโขทัยว่า หากเป็นข้าราชการประเภทใด จึง  
เป็นหนี้ขุนช้างซึ่งเป็นเศรษฐีเมืองสุพรรณ และยิ่งไปกว่านั้นจำนวนเงินที่ค้างอยู่เพียง  
"สิบห้า" ก็ไม่สามารถนำมาใช้คืนได้ถึงกับต้องส่งบุตรมาเป็นเครื่อง "ชดเชย" สันต์ ท.  
โกมลบุตร เสนอข้อคิดที่ก่อให้เกิดจินตนาการว่า เจ้าเมืองสุโขทัยปฏิบัติราชการและคำ  
เนินชีวิตส่วนตัวและครอบครัวอย่างไรจึงได้ยากจนคนแค่นถึงปานนั้น ดั่งที่ผู้เขียนได้กล่าว  
ไว้ว่า

การเรียกเก็บเงินพินัยหรือเงินค่าปรับเป็นภาคหลวง  
เขาทองพระคลังในยุคนั้นน่าจะว่าเป็นรายเหมา แลวแต่ฐานะ  
ของเมือง เกอู โท ตริ จัควา เบญจะ ตามลำดับ แต่เจ้า  
ขรวัสุโขทัยคนนี้คงเป็นขุนนางตงฉินที่อนาถามากทีเดียว มิได้  
รีดไถราษฎรหรือกอบโกยเขาไว้เป็นกอบกวดำสน้ เรงเงิน  
พินัย เพื่อส่งเขาทองพระคลังไค้บางไมไค้บาง ยังขาดอยู่อีก  
สิบห้า ถึงแก่ถูกนำตัวไปจำขังไว้ในทิม ทุองประกันเชิงลาพา  
ลูกสาวไปขายฝากไว้กับนายขุนช้าง ไค้เงินไปส่งหลวงครบ  
จำนวนแลวจึงพนโทษ กลับไปเป็นเจ้าเมืองตั้งแแตกอยู่ตาม  
เคิม ไม่มีปัญหาหาเงินมาไค้ตัวลูกสาวคืนจนแลวจนรอด... 90

90 สวงน ลิขสิทธิ์, "ค่าตัวของนางแก้วกิริยา" เรื่องเคิม, หน้า 1.

เรื่อง "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล (ศรีปราชญ์)" ให้  
จินตนาการเกี่ยวกับผู้เขียนว่าน่าจะใครได้แก่ผู้ใดแน่ ดังที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้เสนอความ  
คิดเห็นไว้ใหญ่อ่านเกิดจินตนาการตามไปควย ว่า

... ครั้นว่าจะเป็นขบวนเรือเสด็จประพาสต้นก็มีไซ้ เพราะ  
มีแขกถึงห้องโลกแล่นไปเพียงลำเดียวเท่านั้น ไม่มีเรือตาม  
เสด็จเลย...

ศรีปราชญ์เราก็คัดทิ้งไปแล้ว, ยิ่งเหลือแต่สมเด็จพระนา-  
รายมหาราช ก็ไม่เคยปรากฏว่าเคยเสด็จประพาสต้นไป  
ทางเมืองตราด จะตัดทิ้งเสียก็ไรก็ยังไม่... ถ้าเช่นนั้น  
ใครเล่าควรเป็นผู้เขียนนิราศคำโคลงเรื่องนี้ และว่าพันถึง  
บาทศรีจุฬาลักษณ์คนไหน<sup>91</sup>

ในเรื่อง "ดอกไม้ของชาติ" ตอนที่กล่าวถึงสตรีมีครรภ์กับ  
ความวิตกกังวลในเรื่องความสวยงามและการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเธอ ผู้อ่านที่  
กำลังจะเป็นมารดา จะเกิดจินตนาการถึงความเปลี่ยนแปลงร่างกายของเธอเองถ้าปล่อย  
ปละละเลยการระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ดังที่กล่าวไว้ว่า

... มีสตรีอยู่ไม่น้อย ซึ่งเมื่อทราบว่าตนจะได้เป็นมารดา  
หรือแม่มดก็รู้สึกใจเหลือเกิน แต่ก็มีผู้ที่จะหักห้ามความวิตก  
กลางประการที่จะมาขึ้นทอนรอนริคความสุขในครอบครัวของ  
ตนควยประการใดใด พวกเธอคิดถนอมตัวเองว่า นีรูปร่าง  
ของเราจะมีเปลี่ยนแปลงไปมากดอกหรือ หลังจากผจญภัย  
ครั้งใหญ่แล้ว ไบหนาของเราคงเสียโฉมไปเพราะการตั้ง  
ครรภ์ นมก็คงจะแห้งเพราะการเตรียมเลี้ยงทารก หน้ของ  
ก็คงจะยี่คเพราะน้ำหนักของทารกในครรภ์ ชาของเราก็คง  
บวม ถูกคุกคามควยอาการเสโนโลหิตพอง อันเนื่องจากการ

<sup>91</sup> สงวน ลิขสิทธิ์, "ใครเป็นผู้แต่งโคลงกำสรวล(ศรีปราชญ์)" เรื่องเดิม, 43.

หมุนเวียนของโลหิตไม่ปกติ แล้วมันจะกลับเขารูปเขาทรง  
ของมันเหมือนอย่างเกาหรือไมหน่อ...

มันเป็นความวิตกกังวล อยู่ในก้นบึ้งของหัวใจอย่าง  
ใคร ๆ จะปฏิเสธเสียมิได้เลย แต่ทั้งนี้มันก็ขึ้นอยู่กับตัวคุณ  
คนเดียวเท่านั้น ที่จะสร้างความเป็นสาวสวยอยู่เฉย ๆ งาม  
จัดขึ้นไปอีกเสียควยซ้ำ เมื่อใดที่คุณแม่กับเขาแล้ว โดยมี  
เงื่อนไข้อยู่เพียงประการเดียวเท่านั้นว่า ใหม่งามเมื่อรักษา  
ตัวเสียตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ไปที่เดียว...

การเป็นมารดานั้น ไม่น่าจะทำให้สตรีทรุดโทรมเลย แต่  
ขอให้คุณเอาใจใส่เสริมสวย การตั้งครรภ์ของคุณในใจคือ  
คงให้คุณเอาใจใส่ให้หยูกยาแก่ตัวคุณเองนั้น

อย่ากลัวให้เกิดข้อเสียหยา เพราะความประมาทเดินเฉยไป  
เอาใจใส่ของคุณขึ้นเสียก่อนแล้วจึงหาทางเยียวยา... สิ่ง  
นุร่าค่าอันเป็นสำคัญกันไปในเรื่องความเป็นมารดานี้เป็นสิ่งที่  
ยากจะเอาชนะเสียได้... ซึ่งถ้าใครจัดการปฏิบัติรักษาป้องกัน  
แล้ว ก็เป็นสิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงเสียได้โดย<sup>92</sup>

### 3.3.6 ก่อให้เกิดความประทับใจในค่านศีลธรรมจรรยา

ในสารคดีเชิงอัตชีวประวัติเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือ  
พิมพ์" มีข้อความตอนที่ทำให้อ่านเกิดความประทับใจในค่านศีลธรรมจรรยา คือตอนที่  
เขียนกล่าวถึงความกตัญญูต่อมารดาของเขา ตอนที่ท่านมีความประสงค์จะให้เขาได้บวช  
เรียนในพระบวรพุทธศาสนา คือตอนที่กล่าวไว้ว่า

...ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าโดยตรงที่จะ  
สนองปฏิบัติตามความต้องการของคุณแม่ ประการแรก เพราะ  
เหตุว่าข้าพเจ้าเป็นบุตรชายคนโตของตระกูล ประการรอง  
เพราะเหตุว่า โอกาสที่จะทดแทนพระคุณส่วนหนึ่งแก่ท่านนั้น

<sup>92</sup> กฤษณา เทวรักษ์, ดอกไม้ของชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 181 - 183.

จะมีอะไรคงมากกว่าได้วชเรียนให้ท่านได้เห็นชายผ้าเหลือง  
นั้นเป็นไม่มีแล้ว<sup>93</sup>

จากเรื่องเดียวกัน ข้อความในเรื่องอีกตอนหนึ่งที่ทำให้ความ  
ประทับใจแก่ผู้อ่าน ในด้านความกตัญญูที่ผู้เขียนมีต่อครูอาจารย์ของเขา คือตอนที่ท่าน  
เจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ ได้วิจารณ์เรื่องแปลเรื่องแรกของเขาว่า ไม่ควรเติมเรื่องราวที่  
ไม่ได้มีอยู่ในต้นฉบับเดิมลงไปฉบับแปล สันต์ ท.โกมลบุตร ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนั้น  
ไว้อย่างละเอียด และเน้นด้วยความซาบซึ้งในบุญคุณของท่านเจษฎาจารย์ผู้เฒ่า

...ถ้า ณ, กาลุนีนี้ สันต์ เทวรักษ์, จะบังเอิญเป็นนาม  
ปากกาหนึ่งที่ท่านผู้อ่านเอื้อเพื่อเอ็นดูอยู่บ้าง นามนี้ก็ขึ้นอยู่กับ  
สุนทรโวหารของท่านเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ เพียงประโยค  
เดียวที่ไควางรากฐานและสัจธรรมลงในการประพันธ์ให้ชา-  
พเจ้าเป็นผู้อ่านเหตุผล ไม่ทำภารใดใหนอกริคนอกรอย อันจะ  
เป็นช่องทางให้ผู้อื่นตำหนิได้<sup>94</sup>

เรื่อง "กฤษณาสนอนอง" มีข้อความที่ทำให้ความประทับใจใน  
การประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของศีลธรรมจรรยา เช่น ตอนที่กล่าวถึงความ  
สภาพอ่อนน้อมและการสำรวมกายวาจาใจ ว่า

...ความสุภาพอ่อนน้อมนั้นถึงประกอบด้วยความคิดรอบ  
คอบกับความสนใจของผู้อื่น และการรุ่มยังสำรวมใจนั้น  
เป็นเครื่องแสดงออกซึ่งดวงจิตอันผ่องแผ้วปราศจากมลทินโทษ

---

<sup>93</sup> สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" เรื่องเดิม,  
3 (1 กรกฎาคม, 2495), 40.

<sup>94</sup> เรื่องเดียวกัน, 3 (1 พฤษภาคม, 2495), 18.

แต่ในปัจจุบันนี้ เธอจุกต้องแสดงความสภาพอ่อนน้อมกับการรัฐ  
 ยับยั้งสู่การรวมใจนั้นให้สมบูรณ์แบบต่อไปโดยนัยเดียวกัน เธอต้อง  
 ทองเขาใจไวเสียแต่บัดนี้ว่า อันความประพฤตินั้นยอมมีลวด  
 ลายที่จะแสดงออกซึ่งคุณลักษณะประการเหล่านี้ คือแสดงออก  
 อยางไรซึ่งความขางคึครอบคอบกับความสนใจยกยออง เกรง  
 อุกเกรงใจ จะสำแดงให้ประจักษ์อยางไรซึ่งวาระนำจิตอัน  
 ผองแผว<sup>95</sup>

### 3.3.7 ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและมีรสนิยมดี

สารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีเนื้อหาและข้อความบางตอน  
 ที่ช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของการรับผิดชอบต่อสังคม และโน้มนำชักจูงให้สำนึกพร้อมทั้ง  
 เข้าร่วมในการกระทำที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และในเวลาเดียวกันได้ปลูกฝังระ  
 นิยมอันดีงามให้กับผู้อ่านด้วย ดังตัวอย่างที่เขายกขึ้นมาแสดงนั้นเป็นการปลูกฝังให้มีรสนิยม  
 ในความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งส่วนตัวและสังคม ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างบางตอนจาก  
 สารคดีบางเรื่อง ที่มีลักษณะดังกล่าวขึ้นมาแสดงดังต่อไปนี้

- ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในเรื่องภาษาที่ใช้สำหรับพูดและ  
 สำหรับเขียนในเรื่อง "กฤษณาสนนอง" กล่าววา

...ผู้เขียนข่าวหนังสือพิมพ์ย่อมมีส่วนรับผิดชอบต่ออยู่ควยเป็น  
 อันมากในกรณีที่เป็นฝ่ายชวยเผยแพรศัพทอตรีวิตุถารเหล่านี้  
 ออกไป เพราะตาเห็นแกศักคิศรีของภาษาไทยที่งคางมไพ-  
 เราะะที่สุดในโลกแลวทำเจยเมยตอศัพทแสดงเหล่านั้นเสีย  
 ในำออกเผยแพรเป็นก่าดังตงระบาคนุานวันไป กลุมชนผู้  
 เริมไซครันุประจักษ์วาไมมีผู้รับรองศัพทแสดงของตัวแลวกจะ  
 หยุดพูดไฟรไปเอง เพราะทุกคนก็อยากจะเป็นผู้คิควยกันทั้ง  
 นั้น...

<sup>95</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสนนอง, เรื่องเดิม, หน้า 33.

ลูกใก้ของที่อยู่กรุงเทพฯ คงจะมีเพื่อนฝูงที่เป็นผู้เขียนข่าวหนังสือพิมพ์อยู่บ้าง ถ้าเธอพบใครแล้ว ขวบบอกให้ทราบควยเกิดความกตัญญูทราบแทนฝ่าเท้า ขออย่าได้นำศัพท์อุทริวิตุการอันผิดทั้งทางหลักนิรุกติศาสตร์และวัฒนธรรม ไปเผยแพร่ในหน้าหนังสือพิมพ์เลย จะเป็นพระคุณแก่อนุชนเป็นอันมาก...<sup>96</sup>

- ก่อให้เกิดความรับผิดชอบและรวมในภาวะของสังคมควยความอดทนและมีมรรยาทดี ดังตัวอย่างจากเรื่องเดียวกัน ดังต่อไปนี้

...การขึ้นรถโดยสารประจำทางนั้น เธอต้องมีความอดทนมากเป็นพิเศษต่อการขี้นรถอย่างกระโจนกระชาก... ต่อคำหนัก ๆ ของเด็กกระเป่าที่เก็บค่าโดยสารได้ไม่ทันใจ ต่อการเร่งให้เธอเขยิบไปข้างหน้าหรือถอยไปข้างหลังทั้ง ๆ ที่เธอก็ไม่ทราบจะวางเท้าไว้ที่ตรงใดแล้ว ต่อเสียงนกหวีดปริศนาราคแสบบกวางหู... ต่อความกุกกุกขุขะของผูโดยสารบางคน... ต่อวันนุหรีของบุคคลที่พ่อแม่ไม่สั่งสอนบางคน ต่อกลิ่นสุ้ามของเรือนกายและเสื้อผ้านานาชนิด... เธอต้องยอมรับสิ่งไม่สบอารมณ์เหล่านี้ด้วยความสงบ อยาสำแดงความรังเกียจเคียดฉันท้ออกมานอกหนา...<sup>97</sup>

- ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณสมบัติร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ด้วยความมีมรรยาท ดังตัวอย่างที่กล่าวถึงการอึมน้ำจากตุ๋นน้ำปูเย็น ที่อธิบายไว้ว่า

<sup>96</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเดิม, หน้า 18.

<sup>97</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 52 - 53.



...สำหรับการคืบหน้าทีห่อพู ซึ่งปัจจุบันนี้โรงเรียนที่ทันสมัย  
ทุกแห่งคิดตั้งกองแบบท่อน้ำพุพุ่งสงน้ำเข้าปากบริโศก โดยมี  
ตองไซภาชนะรองหรือตักคืบแล้วทิ้งนั้น อันเป็นการถูกสุขลักษณะ  
คือยู่ เธอทิ้งไซรอบของเธอโคยรวกเร็วและเรียบร่อยู พึง  
เขาแถวเรียงตัวกันจะเหมาะกว่าไปรุมล้อมอยู่รอบท่อน้ำพุจน  
หน้าผากจะชนกัน... 98

- ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อการรักษาความสะอาดและ  
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของที่สาธารณะ ดังตัวอย่างที่เขากล่าวไว้ว่า

...บุคคลผู้ไร้การอบรม ไม่ว่าจะอยู่ในเสื้อผ้าอาภรณ์  
ชนิดใดๆ ย่อมจะทิ้งลงบนพื้นดิน พื้นทอง หรือแม่มพรมปูห้อง ซึ่ง  
สรรพสิ่งที่เขาไม่ต้องการไขแล้ว อาทิ ของบุหรี่เปลว กระ  
คายร้าง เปลือกของจุกหมาย กานไม้ขีด ฯลฯ ขอให้ท่านสังเกต  
ทุกกณบุหรื กระคายหอยของ เศษใบตอง เปลือกถั่วฝักยาว และ  
สิ่งที่เป็นปฏิญ์ล ยิ่งกว่านั้นบรรดาที่กลอนเคลื่อนอยู่ตามทองถนน  
ในร้านขายกาแฟ ร้านขายของ และแม้ในโรงมหรสพนั้นเกิด  
ว่าใครมีบุคคลที่ไร้การอบรมเพียงใด ที่ใดแปลงสถานที่ที่เขา  
ใครรับอนุญาตให้เหยียบย่างเขาไป ในกลายเป็นถึงขยะของ  
เทศบาลหรือคอกมาที่สกปรกไปเสียแล้ว

รุ่งขึ้นหลังจากวันตลาดคนคึกคักใหญ่ หรือวันหยุดพักผ่อน ล้วน  
สัตว์ดุสิตและในที่อื่น ๆ ท่านจะสังเกตเห็นใบตองเกร็งหรือห่อ  
อาหารกลอนเคลื่อนอยู่ในบริเวณนั้นระเกะระกะ อันเป็นร่อง  
รอยของความสำราญอารมณ์ในวันหยุดงาน โดยละทิ้งสิ่งไม่  
จำเรียมตาเหลือไว้ให้ปรากฏ<sup>99</sup>

<sup>98</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

<sup>99</sup> นายภาษา, คู่มือสังคม, เรื่องเดิม, หน้า 5 - 6.

- ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่องานเขียนของผู้ที่เป็นนักเขียน  
 ดังที่เขากล่าวไว้ว่า งานเขียนไม่ว่าจะเป็นนักเขียนผู้ใด ควรจะต้องพัฒนาไปตามวัยและ  
 ประสบการณ์ของผู้เขียนร่วมด้วยวิวัฒนาการทางสังคมโดยทั่วไปด้วย ดังที่ สันต์ ท.  
 โกลมบุตร ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

...วันเวลาที่ผ่านไปนานมาในย่านระยะเวลากว่า 30 ปีนี้ ได้มี  
 การเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายหลายอย่างในชีวิตของบุคคลแต่ละ  
 คน เป็นไปตามความผันแปรทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจของแต่ละ  
 ละครุคแต่ละสมัย ใครใคร่เห็นความจริง ชีวิตจริงมากขึ้น ใคร  
 ใคร่เห็นความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดี  
 และทางที่เลวลงก็ยิ่งขึ้น ใค้มองลึกเข้าไปถึงกุนมึงของชีวิต  
 ทั้งของตัวเองและของผู้ที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ใช่จากความผัน  
 วนวิจิตรซึ่งคิดขึ้นเองว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ดังแต่ก่อน  
 อายุยิ่งล่วงมากเข้าเท่าใด ก็ยิ่งมองเห็นความเป็นอนิจจังถนัด  
 ถนัดมากขึ้น และเข้าใจในความหุลงผิดของตนมากขึ้นเท่านั้น  
 จิตใจของมนุษย์ที่เคยอ่อนโยนแจ่มใสในสมัยตน ก็ขอมจะ  
 กร้าวขึ้นเป็นธรรมดา คุองปรับตัวเองให้เข้ากับชีวิตตามแผน  
 โหมเพื่อที่จะครองตนอยู่ในโลกด้วยดีพอสมควรกับเขาได้  
 งานเขียนที่สร้างขึ้นในระยะต่อ ๆ มาจึงต้องเปลี่ยนแปลง  
 เคลื่อนคล้อยมาตามยุคสมัย ตามระคับจิตใจ ตามความต้องการ  
 การของผู้อ่านที่เปลี่ยนแปลงมาทุกระยะด้วย เพื่อมีใหงานของ  
 ตนเป็นลึงลางสมัย ซึ่งลางครั้งก็ตองสุรางให้ลวงสมัยไปเสีย  
 ควบซ้ำ จะมานั่งฝันหวานอยู่เช่นแต่ก่อนนี้ไม่ได้อีกแล้ว<sup>100</sup>

จากตัวอย่างที่ยกมาพิจารณาทั้ง 7 รายการนั้น จะเห็นได้ว่า  
 งานของ สันต์ ท. โกลมบุตร มีลักษณะที่เสริมสร้างทัศนคติและมโนธรรมแก่ผู้อ่านครบถ้วน  
 ทุกประการ ทั้งค่านให้ความจรรโลงใจให้ความเพลิดเพลิน มีส่วนสร้างและส่งเสริม

<sup>100</sup> สันต์ เทวรักษ์, Short Short Story, เรื่องเดิม, หน้า 6 - 7.

วัฒนธรรม เป็นแนวทางปรับปรุงบุคลิกภาพ ก่อให้เกิดความประทับใจในศีลธรรมจรรยา และก่อให้เกิดความรับผิดชอบสังคมและมีรสนิยมอันดี

### 3.4 ค่านิยมและคุณภาพการพิมพ์

สารคดีของ สันต์ ท. โกลมบุตร ที่รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้ว มี 4 เรื่องด้วยกัน คือ

1. กฤษณาสนน่อง
2. คู่มือสังคม
3. คู่มือเสริมความงามกุลสตรี
4. ดอกไม้ของชาติ

ส่วนสารคดีสั้น ๆ เรื่องอื่น ๆ ลงพิมพ์ในนิตยสารและวารสาร ผู้วิจัยจะได้พิจารณา รูปเล่มและคุณภาพการพิมพ์สารคดีเรื่องดังกล่าวเหล่านั้น ตามหัวข้อที่กำหนดไว้แล้ว ดังต่อไปนี้

#### 3.4.1 ตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์

ก่อนที่จะรวมพิมพ์เป็นเล่ม สารคดีทั้ง 4 เรื่อง ได้ลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสารมาก่อน เช่นนิตยสาร "โบว์แดง" และ "อุคมสาร" เมื่อนำมารวมพิมพ์เป็นเล่มแล้ว พิจารณาค้นตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์โดยทั่วไปถูกต้องชัดเจนพอใช้ได้ มีผิดพลาดในค่านตัวสกกบ้างเล็กน้อยซึ่งไม่ถึงกับทำให้อ่านไม่เข้าใจความหมาย เดิมตามความตั้งใจของผู้เขียน กระดาษที่ใช้พิมพ์เป็นกระดาษปรู๊ฟ ซึ่งมีคุณภาพต่ำ ทำให้ไม่คงทนพอที่จะเก็บไว้ได้นานสำหรับให้บริการในห้องสมุด เพราะหนังสือที่พิมพ์ด้วยกระดาษปรู๊ฟนั้น ผุ กรอบ และหักงาย ในระยะเวลาสั้น ๆ

เล่มที่ตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์ดีกว่าเล่มอื่น ๆ คือเรื่อง "กฤษณาสนน่อง" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 จากสำนักพิมพ์ "แพรวพิทยา" เป็นฉบับที่พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ ตัวพิมพ์ถูกต้องชัดเจนดีมาก

สารคดีเรื่องสั้น ๆ ที่ลงพิมพ์ตามวารสารหรือนิตยสารอื่น ๆ มีการพิมพ์ผิดพลาดบ้าง โดยเฉพาะตัวเลขที่บอก วัน เดือน ปี ซึ่ง สันต์ ท. โกลมบุตร เอง

มีความเห็นว่าเป็นข้อบกพร่องที่ทำให้ขอเท็จจริงเกี่ยวกับหลักฐานอ้างอิงคลาดเคลื่อนไป  
 ดังเช่น ในเรื่อง "พระพันวษานั้นมีอยู่ด้วยกันกี่พระองค์" ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ราย  
 สัปดาห์ "สยามมิตร" พิมพ์ผิดทั้งชื่อคนและปีพุทธศักราช จุดศักราช เช่น ชื่อ "เจ้าสร้อย-  
 ทอง" พิมพ์ผิดเป็นชื่อ "เจ้าแวนฟ้า" และชื่อ "สร้อยฟ้า" พิมพ์ผิดเป็นชื่อ "สร้อยทอง"  
 ซึ่งเป็นข้อผิดพลาดที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิดหรือเกิดความสับสนขึ้นได้<sup>101</sup>

### 3.4.2 การจัดแบ่งเนื้อที่การวางรูปหน้ากระดาษและภาพปก

สารคดีที่เคยลงพิมพ์ในนิตยสารหรือวารสารมาก่อน แบ่งเนื้อ  
 ที่ออกเป็นคอลัมน์ตามลักษณะการจัดคอลัมน์ของนิตยสารหรือวารสารเล่มนั้น ๆ เมื่อรวมพิมพ์  
 เป็นเล่มแล้ว จัดแบ่งเนื้อที่และวางรูปหน้ากระดาษตามขนาดของเล่มหนังสือ ซึ่งส่วนใหญ่  
 5" x 7½"

การวางรูปหน้ากระดาษ เว้นกรอบทั้ง 4 ด้าน พองามและ  
 ทำให้สะดวกต่อการหยิบถืออ่านคือแต่ละหน้า เว้นที่วางคำนำ ข่าย คำนำ ขวา คำนำ บน และ  
 คำนำ ล่าง คำนำ ละ 2 ซ.ม. ซึ่งกว้างเพียงพอสำหรับมือถืออ่าน และตัวหนังสือไม่เรียงกัน  
 แน่นเต็มหน้ากระดาษจนเกินไป

ภาพปก มีทั้งภาพเขียนและภาพถ่าย สารคดีทั้ง 4 เล่ม ฉบับที่  
 พิมพ์ครั้งสุดท้าย มีลักษณะภาพปกดังนี้

"กฤษณาสนอง" ภาพปกเป็นภาพถ่ายครึ่งตัวของสตรีผู้  
 หนึ่ง วางอิริยาบถงดงาม ค้วยการทรงตัวภาคภูมิ และสีหน้าสงบสุภาพสมเป็นกุลสตรี นับ  
 เป็นภาพปกที่เข้ากับเนื้อหาของเรื่อง

"คู่มือสังคม" ภาพปกเป็นภาพเขียน แสดงภาพบุคคลกลุ่ม  
 หนึ่งกำลังพูดคุยกัน ซึ่งเป็นภาพจำลองการสมาคมในสังคมขนาดเล็ก

<sup>101</sup> สัมภาษณ์ สันต์ ท. โกลนบุตร วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519.

"คู่มือเสริมความงามกุลสตรี" ภาพปกเป็นภาพเขียนรูปหญิงสาว แต่งกายชุดไทย เป็นรูปยืนเต็มตัว

"ดอกไม้ของชาติ" ภาพปกประกอบด้วยภาพเขียนและภาพถ่ายรวมกัน คือมีภาพเขียนรูปแจกันปักดอกไม้ และภาพถ่ายขนาดเล็ก 4 ภาพ เป็นภาพใบหน้าของสตรีที่กำลังให้ช่างเสริมสวยตกแต่งใบหน้า

### 3.4.3 ภาพประกอบ แผนที่ และแผนภูมิ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ภาพประกอบ แผนที่และแผนภูมิ ในหนังสือสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร พิมพ์ได้ชัดเจนพอสมควร ภาพประกอบที่เป็นภาพเขียนชัดเจนกว่าที่เป็นภาพถ่าย เช่นภาพประกอบที่แสดงท่ากายบริหารในหนังสือ "คู่มือเสริมความงาม" และ "ดอกไม้ของชาติ" เป็นภาพประกอบที่ชัดเจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

ภาพประกอบที่เป็นภาพถ่ายในเรื่อง "กฤษณาสอนน้อง" ชัดเจนพอสมควร พอมองดูเข้าใจจากปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่แสดงด้วยภาพเหล่านั้น แต่ถ้าพิมพ์ได้ชัดเจนกว่านี้ จะทำให้หนังสือมีคุณค่าทางด้านการศึกษาพิมพ์และรูปเล่มยิ่งขึ้น

ภาพประกอบที่น่าสนใจคือภาพถ่ายในวัยเด็กของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่ลงพิมพ์ประกอบสารคดีเรื่อง "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์"

ภาพที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์อีกภาพหนึ่ง คือ ภาพแสดงการวางแก้วเหล้าชนิดต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะของแก้วเหล้าแต่ละชนิดไว้อย่างชัดเจน เป็นภาพประกอบในเรื่อง "คู่มือสังคัม"

แผนภูมิที่ยกขึ้นมาแสดงประกอบคำอธิบายชัดเจนดีมาก โดยเฉพาะแผนภูมิในเรื่อง "คู่มือสังคัม" ที่แสดงการจัดที่นั่งสำหรับแขกเชิญในการรับประทานอาหาร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจน และสามารถนำมาใช้ได้จริงในภาคปฏิบัติ

### 3.4.4 สารบัญ วรรชนี เเชิงอรรถ และบรรณานุกรม

สารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีบัญชีสารบัญทุกเรื่อง เรียงลำดับตามหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องในสารคดีเรื่องนั้น ๆ แบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทแบ่งเป็น

หัวข้อย่อยอีก ซึ่งทำให้สะดวกแก่การค้นหามีหัวข้อเรื่องที่อยู่ต้นต้องการหรือไม่  
ส่วน วรรณคดี บรรณานุกรม และเชิงอรรถ ยังไม่ปรากฏ

### 3.4.5 ภาคผนวก ส่วนโยง และอภิธานศัพท์

ยังไม่ปรากฏอีกเช่นเดียวกัน ถ้าจะมีการอธิบายถึงคำศัพท์  
ใด ๆ ผู้เขียนมักเขียนอธิบายไว้รวมกับเนื้อเรื่องตอนนั้น ๆ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ วรรณคดี เชิงอรรถ บรรณานุกรม  
ภาคผนวก ส่วนโยง และอภิธานศัพท์ ที่ไม่มีปรากฏในงานสารคดีของ สันต์ ท. โกลมบุตร  
นั้น อาจเป็นเพราะการเขียนสารคดีของเขามีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นความรู้แก่บุคคลทั่วไป  
ไปที่มีความสนใจในเรื่องที่เขาเขียน ดังที่เขากล่าวไว้ใน "คำนำ" ของเรื่อง "คู่มือ  
สังคม" ว่า "แค่มวลชนทุกชั้น" เขาจึงใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่มีศัพท์ทางวิชาการ ซึ่งทำให้  
ผู้อ่านที่ได้รับการศึกษามาพอสมควรอ่านเข้าใจได้ง่าย ๆ เพื่อนำมาปฏิบัติได้จริง ๆ ส่วน  
ประกอบที่สำคัญสำหรับงานสารคดี จึงไม่ปรากฏในงานสารคดีของ สันต์ ท. โกลมบุตร  
เหมือนกับงานสารคดีทางวิชาการสำหรับนักศึกษาหรือนักวิจัยคนอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะรูปเล่มและคุณภาพการพิมพ์หนังสือสารคดี  
ของ สันต์ ท. โกลมบุตร มีลักษณะพอใช้ได้ แม้จะมีข้อบกพร่องในเรื่องการพิมพ์ผิดบ้างและ  
คุณภาพของกระดาษที่ไร้พิมพ์ยังมีคุณภาพไม่ดี ซึ่งเป็นลักษณะธรรมดาของการพิมพ์หนังสือ  
และการเข้ารูปเล่มในประเทศของเรา

## 4. วิจารณ์และประเมินค่าสารคดีเรื่อง "กณณาสอนน้อง"

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้วิจารณ์และประเมินค่าสารคดีเรื่อง "กณณาสอนน้อง"  
อย่างละเอียดตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกวรรณกรรมประเภทสารคดีสำหรับห้องสมุด โดย  
อาศัยหลักที่ Steinmann & William ได้กล่าวไว้ว่า ในการประเมินค่าบทความหรือ  
สารคดีใด ๆ ควรพิจารณาคุณสมบัติทางวรรณกรรมของงานเขียนประเภทดังกล่าวตามหัว  
ข้อต่อไปนี้

### 1. เนื้อเรื่อง (Subject)

2. ผู้เขียน (Writer)
3. ตัวเรื่อง (The essay)
4. ผู้อ่าน (Readers)
5. ปฏิกริยาสนองตอบที่หนังสือเล่มนั้นได้รับ<sup>102</sup> (Reactions or

respond to it)

แม้นมาส ขวสิด ใคอธิบายถึงหลักการพิจารณาสารคดีสำหรับการคัดเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดไว้ดังต่อไปนี้

1. เนื้อเรื่อง ควรพิจารณาถึงแนวคิดสำคัญของเรื่อง ขอบเขตของเรื่อง เป็นข้อเท็จจริงล้วน ๆ หรือมีการอภิปรายออกความเห็นด้วย มีวิธีเขียนด้วยการอ้างหลักฐานประกอบหรือกล่าวลอย ๆ เป็นเรื่องสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป นักศึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ และเป็นเรื่องในสมัยใด

2. ความน่าเชื่อถือ สมควรเพ่งเล็งที่คุณวุฒิของผู้แต่ง และพิจารณาด้วยว่าเป็นงานเขียนจากการค้นคว้า หรือประสบการณ์

3. คุณภาพ ให้คำนึงถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของผู้เขียน การแสดงความคิดริเริ่ม มีวิธีการเขียนที่ทำให้อ่านเข้าใจง่าย มีความลึกซึ้งและจินตนาการที่น่าสนใจ มีชีวิตชีวา และจะมีคุณค่ายืนยงถาวรในโลกหนังสือหรือไม่

4. ลักษณะภายนอก ควรตรวจดูว่า มีครรชนนี้คนเรื่อง มีภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ บรรณานุกรม ภาคผนวก ตัวพิมพ์ชัดเจนหรือไม่ ตลอดจนคุณภาพของกระดาษที่ไร้พิมพ์

5. คุณค่าต่อผู้อ่าน สมควรพิจารณาว่า มีเนื้อเรื่องที่ทำให้ความรู้น้อยเพียงไร มีส่วนช่วยในทางสร้างสรรค์ และส่งเสริมวัฒนธรรม หรือไม่ และเป็นที่น่าสนใจของ

---

<sup>102</sup> Steinmann & William. Literature For Writing, (2d ed.; Belmont: Wadsworth Publishing, 1957), p.2.

## ๖ ผู้อ่านประการใจ<sup>103</sup>

ในการวิจารณ์และประเมินค่างานสารคดีของ สันต์ ท. โกมลบุตร ผู้วิจัยจะได้พิจารณาเรื่อง "กณณาสนน่อง" อิงตามหลักที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น ด้วยการกำหนดหัวข้อขึ้นใหม่ดังต่อไปนี้

1. ประวัติของเรื่อง และบรรณนิทัศน์
2. วิจารณ์เนื้อหา และประเมินคุณค่า
3. ข้อคิดเห็นของผู้วิจัย
4. สรุปคุณค่าทางวรรณกรรมประเภทสารคดีของเรื่อง "กณณาสนน่อง"

### 1. ประวัติของเรื่อง

สารคดีเรื่อง "กณณาสนน่อง" ลงพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2493 ในนิตยสาร "กุลสตรี" ตอนละ 1 สัปดาห์ ผู้เขียนใช้นามแฝงว่า "กณณา เทวรักษ์" ชื่อเรื่องเสียนมาจากชื่อวรรณคดีเรื่อง "กณณาสนน่องคำฉันท์" ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส และเป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาว่าด้วยคำสอนหรือโอวาทสำหรับสตรีในการปฏิบัติต่อสามี อนึ่งวรรณคดีเรื่องนี้ นับเป็นหนึ่งในบรรดาวรรณคดีเล่มสำคัญ ๆ สมัยรัตนโกสินทร์ คือระยะเวลาระหว่างรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว<sup>104</sup>

สันต์ ท. โกมลบุตร เลือกริชื่อ "กณณาสนน่อง" สำหรับหนังสือชุดมรรยาธและการสมาคมเล่มนี้ เนื่องจากเป็นหนังสือที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติและมรรยาธ

<sup>103</sup> แม้นมาต ขวลิต และ สิริินทร์ ชวงโชติ, บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2511), หน้า 224 - 225.

<sup>104</sup> น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม, วรรณกรรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส (พระนคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.) (แผนพิมพ์จัดสำเนา), หน้า 25.



ของกุลสตรีเช่นเดียวกัน แต่เป็นกุลสตรีในวัยรุ่นซึ่งมีสถานภาพต่างกับกุลสตรีที่กล่าวถึงใน "กณาสอนน้องคำฉันท์" นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวไว้ใน "คำนำ" ว่า "หนังสือนี้จะใช้เป็นหนังสืออ่านเล่นก็ได้ จะใช้เป็นหนังสือจริยศึกษาก็ได้"<sup>105</sup>

บรรณนิทัศน์ เป็นหนังสือสารคดีในรูปจดหมายจากพี่สาวเขียนถึงน้องสาวจำนวน 52 ฉบับ เริ่มด้วยฉบับแรกซึ่งกล่าวนำถึงความจำเป็นที่บุคคลในวัยรุ่นจะต้องเรียนรู้ เข้าใจ และประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของมรรยาทในการสมาคม จดหมายแต่ละฉบับเขียนอธิบายให้ผู้รับได้เข้าใจในกิริยาอันควรประพฤติ เช่น การวางตัวในการสมาคมทั้งกับเพื่อนเพศเดียวกันและต่างเพศ การฝึกหัดนิสัยที่ดี ตลอดจนการเข้าร่วมในสังคมตามแบบแผนของมรรยาทผู้ติดตามธรรมเนียมสากล เช่นมรรยาทในการร่วมโต๊ะรับประทานอาหาร การรักษาความสะอาดของร่างกาย รวมทั้งเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องใช้ส่วนตัว การให้และรับของขวัญ ตลอดจนมรรยาททั่ว ๆ ไปที่หญิงชายในวัยรุ่นผู้ได้รับการอบรมมาดีจะพึงสมควรประพฤติปฏิบัติในสังคม

#### วิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่า

เนื้อหาของเรื่องเกี่ยวกับ "การอบรมจริยศึกษาเป็นขั้น ๆ ไป จากในร่มหลังคาบ้าน ออกไปสู่สถานศึกษา และการสังคมกับโลกภายนอก ตามที่ควรมีควรเป็น และทันสมัย"<sup>106</sup> นับว่าเป็นเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับหญิงชายในวัยรุ่นซึ่งส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการปรับตัวให้เข้ากับสังคมอยู่แล้ว เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จึงสนองความต้องการตามธรรมชาติของวัยรุ่น คั้งที่ แพทย์หญิง อรวรรณ คุณวิศาล กล่าวว่า

เด็กวัยรุ่นมีธรรมชาติอีกข้อหนึ่ง ซึ่งผู้ใหญ่ควรรับทราบ คือ การชอบเขารวมหมู่เขาสมาคม ต้องการแสดงตัวและอวดตัว

<sup>105</sup> กณณา เทวรักษ์, กณาสอนน้อง, เรื่องเดียวกัน, "คำนำ."

<sup>106</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ต้องการความสนใจทางเพศ<sup>107</sup>

ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเขียนสารคดีเรื่องนี้ ในรูปของจดหมายซึ่งเป็นวิธีเขียนที่ทำให้ผู้อ่านวัยรุ่นเกิดอารมณ์ร่วมว่าเป็นจดหมายที่เขียนถึงตนเองเป็นส่วนใหญ่ จดหมายแต่ละฉบับมีเนื้อหาที่ช่วยคลี่คลายปัญหาในการเข้าสมาคมและการวางตัวของหญิงชายวัยรุ่น ดังตัวอย่างจากจดหมายฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นเสมือนบทนำเข้าสู่เรื่องราวทั้งหมด

สันต์ ท. โกลมบุตร เริ่มต้นพร้อมทั้งอ้างถึงหลักฐานที่ใช้ประกอบในการเขียนควยว่า

พี่ชอียัดแนว Manner Made Easy ของ Mary Beery ผู้ดำรงตำแหน่ง Director of Social Conduct, South High School, Lima, Ohio. เป็นหลักเพราะประกอบควยขอกิดและคำแนะนำอย่างง่าย ๆ เหมาะสำหรับที่จะเสนอเป็นบรรณาการแด่กลุ่มครูณ ครูณี วัลย์สิบลูหาหยก ๆ สิบหกหยอน ๆ ซึ่งสวนเพิ่มสี่มุกตาขึ้นประตบสี่แสงแห่งความเขยววนของนาครกรรมแผนใหม่ กำลังมีอารมณ์อันตื่นละเมอ ช่างตระหนก เจ้ากิดเจ้าแค้น หัวเราะงายเทากับร่องไหงายชอบรุกเราเอา กับพอแม ควยสำคัญว่าโตพอที่จะปกครองตนเองไค่แล้ว เหลาครณ ครูณี ผู้เคินทางมาถึงทางสองแพรงแล้ว ไม่มีการถอยหลัง ต้องซังใจให้ควยจะเลือกเคินทางไหนชายหรือชวา เพราะวาแพรงหนึ่งนำไปสู่โรงเรียน สวนอีกแพรงหนึ่งนำไปสู่โรงแรม<sup>108</sup>

ความสามารถและคุณวุฒิของผู้แต่งสารคดีเล่มนี้เป็นส่วนเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในเนื้อหาของเรื่อง กล่าวคือ นอกจากสันต์ ท. โกลมบุตร จะมีความ

<sup>107</sup> อรวรรณ คุณวิศาล, "ต้องเข้าใจกันจึงจะอยู่ร่วมกันได้เป็นสุข" เอกสารชุดแนะแนวฉบับที่ 11, วัยรุ่น-วัยวน, กองเผยแพร่การศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2515, หน้า 14.

<sup>108</sup> กฤษณา เทวรักษ์, กฤษณาสอนน้อง, เรื่องเคิม, หน้า 5.

สามารถดำเนินการประพันธ์แล้ว เขายังมีประสบการณ์ภาคปฏิบัติในเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักวิธีของมรรยาทและการสมาคม ที่เป็นไปตามแบบแผนของอารยธรรมตะวันตก ในสมัยที่รับราชการเป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสอยู่ตามจังหวัดชายแดนภาคอีสานของประเทศไทยตอนที่มีเขตแดนติดต่อกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ในระหว่างปี พ.ศ.2481 - พ.ศ.2484<sup>109</sup>

"กฤษณาอ่อนง" เป็นสารคดีที่แสดงความสามารถในการสร้างสรรค์ของผู้เขียน เพราะไม่เคยปรากฏว่ามีสารคดีชุดมรรยาทและการสมาคมเล่มใด จะใช้วิธีเขียนและคำเป็นเรื่องในรูปของจดหมาย ค่ายสำนวนภาษาที่ชวนให้ติดตามอ่านไปที่ละฉบับจนกระทั่งจบเรื่อง สันต์ ท. โกมลบุตร ใช้วิธีเขียนที่อ่านเข้าใจง่ายและชวนให้เชื่อถือปฏิบัติตามเนื้อความที่เขากล่าวถึง เช่น

...วันนี้ที่จะพาลูกไก่อยไปพบกับระเบียบการเข้าห้องน้ำ  
...เป็นความจำเป็นแท้ที่เธอจะต้องมีเสื้อขนหนูคลุม  
ผ้าเช็ดตัว แปรงสีพื้นเป็นส่วนลึกของเธอเอง และจู้วางไว้  
ไม่เคยลื้อนที่จากที่เธอจะหยิบได้โดยสะดวก เธอจะต้องมีหวี  
และแปรงคู่สำหรับแปรงผมของเธอโดยเฉพาะอีกด้วย การใช้  
สิ่งของเหล่านี้ร่วมกับผู้อื่น ไม่ถูกสุขลักษณะอนามัย...

...ถ้าเธอออกจากห้องน้ำอย่างปราศจากความยุ่งพรอย  
โดยสมบูรณ์แบบแล้ว เธอมีไค้ที่ง่าที่สกปรกไว้ในอ่างอาบ  
หรืออ่างล้างหน้า หรือที่ง่าเสณผมที่ล้างดวงไว้กับแปรงผมให้ติด  
เป็นคราบอยู่กับปากอ่างล้างหน้า อีกประการหนึ่ง เธอมีฟิงที่ง่า  
เสื้อผ้าที่เปียกโชกแชไว้ในอ่างล้างหน้า นอกจากจะมีคนรับใช้  
มาคอยเก็บไปซักหรือตากในที่ที่เธอออกจากห้องน้ำ เมื่อ  
เธอไค้ถอดหรือเปลี่ยนเสื้อผ้าภายในห้องน้ำเสร็จแล้ว ต้องนำ  
เสื้อผ้าที่ผัดออกนั้นกดทับไปยังห้องของเธอ...<sup>110</sup>

<sup>109</sup>อ้างถึงแล้วในบทที่ 2 หน้า 23.

<sup>110</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า 38 - 39.

ในจดหมายฉบับที่ว่าด้วยความกลมเกลียวในบ้านเรือน ซึ่งมีใจความเกี่ยวกับมรรยาทอันควรประพฤติปฏิบัติต่อกันในหมู่สมาชิกครอบครัวเดียวกัน สันต์ ท. โกมลบุตร ใช้สำนวนภาษา และจินตนาการในการเขียนอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติตามหรือคงเว้นไม่ปฏิบัติตามตัวอย่างที่เขายกขึ้นมาอ้างไว้นั้น เช่น

...ในบ้าน คุณพ่อกับคุณแม่ย่อมเป็นประมุข ฉะนั้นในเมื่อในครัวที่ท่านตักเตือนหรือตำหนิ เธอ เธอต้องพยายามนั่งฟังด้วยใจอันเยือกเย็นแทนที่จะกล่าวโต้ตอบหรือยอแนะตำหนิท่าน เขา บาง เธอไม่จำเป็นต้องมีความเห็นตรงกับที่ท่านใดกล่าว แต่ เธอต้องสามารถที่จะเปิดการพิจารณาอย่างนิมνωดู ปราศจากซึ่งความเห็นขัดแย้งกัน การขอร้องเงินหรือของใช้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเธอไม่ได้รับอนุญาตก็จงใจเหตุผลที่จะขอแต่เพียงภายในขอบเขตที่เธอจะต้องการใช้ในระยะนั้นเท่านั้น เป็นความรับผิดชอบของเธอควยประการหนึ่ง เหมือนกันที่จะระแวงระวังทรัพย์สินส่วนตัวของเธอและครอบครัว... ถ้าเธอใดทำการบ้าน มุทเรียนคนตรี หรืองานฝีมือโดยมิต้องบอกต่องเตือน หรือเร่งกระทำให้เสียก่อนเมื่อท่านแนะให้เมื่อครั้งแรกแล้ว ไม่แต่เพียงเธอจะประหยัคเวลาและพลังงานไว้ไ้มากเท่านั้น ยังจะเป็นที่พอใจของท่านผู้ใหญ่อีกสถานหนึ่งควย...<sup>111</sup>

### ข้อคิดเห็นของผู้วิจัย

จากตัวอย่างที่ยกมานั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มรรยาทหรือความประพฤติที่ สันต์ ท. โกมลบุตร แนะนำไว้ใน "กฤษณาสอนน้อง" เป็นวิถีทางอันควรประพฤติปฏิบัติและปลูกฝังให้เกิดขึ้นและคงอยู่ เป็นอุปนิสัยประจำตัวในหมู่บุคคลผู้มีวัฒนธรรมโดยทั่วไปไม่เฉพาะแต่วัยรุ่นเท่านั้น เพราะเป็นหลักเกณฑ์ของมรรยาทดีในสังคมที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติได้ ไม่จำกัดกาลสมัยสำหรับทุกสังคม

ในค่านเกี่ยวกับรูปเล่ม ฉบับที่นำมาวิเคราะห์เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4

ในค่านเกี่ยวกับรูปเล่ม ฉบับที่นำมาวิเคราะห์เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นครั้งล่าสุดในขณะที่กำลังทำการวิจัย เป็นฉบับที่มีรูปเล่มขนาดกะทัดรัด ปกสีอามน้ำมันสวยงาม ภาพหน้าปกเป็นรูปหญิงสาวในวัยแรกรุ่ง ตัวเรื่องพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ ตัวพิมพ์ชัดเจน คำหรือความที่สำคัญหรือที่ผู้เขียนต้องการเน้นความหมายพิมพ์ด้วยตัวหนา สีคำ มีภาพประกอบเป็นรูปถ่ายจากยูสแสดงแบบจริง แสดงกิริยาอาการทั้งที่เป็นแบบฉบับอันถูกต้องและไม่สมควรประพฤติเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้ยังบอกชื่อสถานที่ถ่ายรูปและชื่อผู้แสดงแบบไว้ที่หน้าติดต่อกับคำนำด้วย

สารคดีเรื่องนี้เหมาะสำหรับผู้อ่านในวัยรุ่นทั้งชายและหญิง วิธีคำเป็นเรื่องในรูปของจดหมายส่วนตัว และสำนวนภาษาที่ใช้ ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกตัวว่าถูกบังคับให้ยอมรับคำสั่งสอน แต่ผู้อ่านกลับจะได้รับการเชิญชวนและชี้แนะให้เห็นคุณค่าของการประพฤติตนเป็นคนมีมรรยาทว่าจะทำให้ตนเองเป็นกุลบุตรกุลสตรีผู้น่ารักน่านับถือได้ด้วยวิธีเช่นใดบ้าง

### สรุปคุณค่าทางวรรณกรรมสารคดี

เนื้อเรื่องของ "กฤษณาสอนน้อง" ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมและสร้างสรรค์มรรยาทอันดีงามให้เกิดขึ้นในทั่วทุกกล ซึ่งจะเป็นส่วนสร้างสังคมส่วนใหญ่ให้เจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมอีกด้วย สำนวนภาษาที่ราบรื่นไพเราะทำให้อ่านเนื้อเรื่องเพลิดเพลินใจได้ง่าย และเกิดความเพลิดเพลินในยามอ่าน นอกจากนี้ยังช่วยให้การอ่านเรื่องอื่น ๆ ที่กล่าวถึง เรื่องราวแบบเดียวกันนี้ให้ไ้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวบางตอนในนวนิยายบาง เรื่องตอนที่กล่าวถึง การแสดงออกของวิธีการหรือมรรยาททางสังคมของตัวละครในเรื่อง หรือ คำร่าสารคดีที่ผู้เขียนอื่น ๆ เขียนขึ้นในเนื้อหาสาระเดียวกัน

สารคดีเรื่อง "กฤษณาสอนน้อง" จึง เป็นหนังสือสารคดีชุดมรรยาทและการสมาคมที่มีคุณค่าสมบัตินี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าสมควรได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นหนังสือสำหรับห้องสมุดทุกประเภท